

BACHELORPROEF

Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van Vlaamse heteroseksuele vaders ten aanzien van de coming-out van hun homoseksuele zoon.

Hoofdonderzoeksvraag: Waar dient een doeltreffende 'tool' op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?

Deelonderzoeksvragen:

- Welke moeilijkheden ondervinden vaders?
- Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?
- Hoe beoordelen ze de bestaande tool 'Out bij ouders'?
- Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door 'Out bij ouders'.

Bachelor	Toegepaste psychologie
Academiejaar	2018-2019
Student	Arnaud Renard
BP-begeleider	Jochen Delrue - Veerle Dubuy
Valorisatiepeter/meter	Dries De Smet

PAPER @WORK4: INLEIDING OP DE BACHELORPROEF

Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van Vlaamse heteroseksuele vaders ten aanzien van de coming-out van hun homoseksuele zoon.

Hoofdonderzoeksvraag: Waar dient een doeltreffende 'tool' op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?

Deelonderzoeksvragen:

- Welke moeilijkheden ondervinden vaders?
- Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?
- Hoe beoordelen ze de bestaande tool 'Out bij ouders'?
- Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door 'Out bij ouders'.

Bachelor	Toegepaste psychologie
Academiejaar	2018-2019
Student	Arnaud Renard
BP-begeleider	Jochen Delrue - Veerle Dubuy
Valorisatiepeter/meter	Dries De Smet

Dankwoord

Deze bachelorproef paper schrijven vormde de allerlaatste stap in het behalen van het bachelordiploma in toegepaste psychologie. De bachelorproef was voor mij ook het uitdagendste onderdeel binnen deze driejarige opleiding. Er zijn echter enkele mensen die mij daarbij herhaaldelijk een hart onder de riem staken. Daarom benut ik graag deze gelegenheid om hen oprecht nogmaals te bedanken.

Als eerste wens ik de bachelorproefbegeleidende docenten dhr. Jochen Delrue en mevr. Veerle Dubuy te bedanken voor hun geduld, behulpzaamheid, bijsturing en steun doorheen het hele proces van dit onderzoek. Zo stonden zij steeds voor mij klaar wanneer de moed mij in de schoenen zakte. Daarnaast wil ik ook bachelorproefcoördinator mevr. Annemie Schepens bedanken voor haar verduidelijkende lessen en motiverende gesprekken tussendoor.

Vervolgens wil ik ook Dries Desmet, educatief medewerker bij Wel Jong Niet Hetero, heel graag bedanken voor zijn kritische en innovatieve bedenkingen. Dries en ik kwamen maandelijks samen om de vorderingen te evalueren. Ik ben zowel Dries als de organisatie Wel Jong Niet Hetero dankbaar ben om dit mogelijk te maken. Dries hielp het onderzoek in goede banen te leiden door zowel mij positief te motiveren en door het eigenlijke onderzoek nauwgezet op te volgen. Deze valorisatiepeter was alvast een verrijking voor dit onderzoek en heeft zeker een meerwaarde geboden.

De Werkgroep Ouders Holebi's Gent (WOHG) wens ik eveneens te bedanken voor hun hartelijkheid en de mogelijkheid om informele gesprekken te voeren met enkele ouders. Ook de respondenten en alle Facebookleden die meehielpen aan de rekrutering van de respondenten wens ik alsnog te bedanken voor hun medewerking.

Als voorlaatste wens ik heel graag Jantien Debyser te bedanken voor haar bereidwilligheid en advies die ze mij gedurende dit schooljaar gaf rond deze bachelorproef.

Ten slotte wil ik ook mijn beste vriendin Amy Riemaeker danken die mij niet enkel dit ganse jaar, maar mij door de volledige driejarige opleiding, door dik en dun gesteund heeft en in mij bleef geloven.

Inhoud

Dankwoord.....	4
Abstract.....	8
Probleemstelling.....	9
Inleiding.....	11
1. Homomannen.....	11
1.1 Homoman gesitueerd binnen Seksuele Oriëntatie, Genderidentiteit & Expressie (SOGIE).....	11
1.2 Homoseksuele identiteitsontwikkeling.....	13
2. Homomannen in de maatschappij.....	15
2.1 Prevalentie.....	15
2.2 De houdingen en het klimaat ten aanzien van homomannen.....	15
2.3 Holebispecifieke gevolgen door confrontatie met de maatschappij.....	18
3. Vader van homoman.....	20
3.1 Belang van ouderbetrokkenheid voor homoseksuele jongeren.....	20
3.3 Vaders en hegemonische mannelijkheid.....	22
3.4 Reacties van vaders op coming-out.....	23
3.5 Procesgerichte taken voor vader na de coming-out:.....	26
4. Tools gericht naar vaders van homomannen.....	28
4.1 Het Beredeneerd Gedrag Model.....	28
4.2 Bestaande tool: 'Out bij ouders'.....	29
5. Het onderzoek.....	31
5.1 Hoofd- en deelonderzoeksvragen:.....	31
Methode.....	32
1. Onderzoekseenheden/ deelnemers.....	32
2. Meetinstrumenten/apparatuur.....	36
3. Procedure.....	37
4. Analyse.....	40
Resultaten.....	42
1. Bespreking kernlabels en kernthema's moeilijkheden.....	44
Deelonderzoeksvraag 1.1: 'Welke moeilijkheden ondervinden vaders?'.....	44
2. Bespreking kernlabels en kernthema's hulpmiddelen.....	60
Deelonderzoeksvraag 1.2: 'Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?'.....	60
3. Bespreking kernlabels en kernthema's beoordeling tool 'Out bij ouders'.....	78
Deelonderzoeksvraag 2.1: 'Hoe beoordelen ze de bestaande tool 'Out bij ouders'?.....	78
4. Visualisatie van alle opmerkingen op de verschillende tips van de bestaande tool 'Out bij ouders'.....	84
Deelonderzoeksvraag 2.2: 'Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door 'Out bij ouders'?.....	84
Discussie en conclusie.....	85

Korte schets van de resultaten per deelonderzoeksvraag	86
Deelonderzoeksvraag 1: ‘Welke moeilijkheden ondervinden vaders?’	86
Deelonderzoeksvraag 2: ‘Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?’	91
Deelonderzoeksvraag 3: ‘Hoe beoordelen ze de bestaande tool ‘Out bij ouders?’	93
Deelonderzoeksvraag 4: ‘Hoe reageren vaders op de tips tool ‘Out bij Ouders?’	94
Kritische houding ten aanzien van het onderzoek:	95
Sterke punten van het onderzoek:.....	97
Bedenkingen, opmerkingen en aanbevelingen	98
Beroepsproduct.....	102
Algemene conclusie:	103
Bibliografie	105
Bijlagen.....	110

Abstract

Deze bachelorproef voert onderzoek naar de beleving van Vlaamse vaders bij de coming-out van minstens één zoon die zichzelf als homoseksueel identificeert. Daarbij wordt bij deze vaders eerst gepolst naar de beleving en context van deze gebeurtenis, waarna er dieper ingegaan wordt op de moeilijkheden die hieruit voortvloeien en de daarbij geraadpleegde hulpmiddelen. Vervolgens worden deze vaders ook gevraagd hun oordeel en feedback te vormen omtrent ‘tips om op een goede manier om te gaan met de coming-out van een holebi-kind’ die terug te vinden zijn op de bestaande website ‘Out bij ouders’.

Het doel van deze bachelorproef is om een ‘tool’ te ontwikkelen die zowel toekomstige als huidige Vlaamse vaders, waarvan minstens één zoon zichzelf als homoseksueel identificeert, hierbij te ondersteunen. Deze tool krijgt vorm door een educatieve en sensibiliserende website.

De resultaten werden verkregen via deskresearch, informele gesprekken en semigestructureerde diepte-interviews. De ontwikkelde website *‘Mijn zoon is homo... wat nu?’* is daarbij gebaseerd op de verkregen resultaten die verder nogmaals vermeld staan. Deze website is bovendien toegankelijk voor iedereen die ondersteuning of informatie zoekt omtrent dit thema, maar wordt ontwikkeld voor vaders die moeilijkheden hebben bij de coming-out van hun zoon.

Probleemstelling

Tot op vandaag lijkt het voor veel mensen nog steeds moeilijk om holebi's gelijkwaardig te zien als hetero's. De heteronorm ligt hier onder andere aan de basis en geldt zowel voor Vlaanderen als voor heel België. Hierdoor valt moeilijk te bepalen hoeveel holebi's er in Vlaanderen leven, laat staan hoeveel holebi's zich jaarlijks 'outen' als dusdanig. Onderzoek wijst wel uit dat ongeveer 3 à 8% van de bevolking zichzelf holebi noemt (Bambust & Mills, 2013; Vincke, 2002a). Geschat op de regio Vlaanderen zou dit een kwart miljoen mensen betekenen (Çavaria, z.j.). De eerste coming-out van holebi's gebeurt daarbij gemiddeld rond de leeftijd van 16 à 17jaar (Soa Aids Nederland, 2018). Bovendien loopt deze coming-out ook niet altijd van een leien dakje en kan die verschillende moeilijkheden met zich meebrengen.

Net zoals heterojongeren ontwikkelen ook holebi-jongeren een eigen seksuele identiteit. In tegenstelling tot hetero's ervaren holebi's hierbij vaak hogere drempels waar ze overheen moeten (Dewaele, 2004). Deze drempels ontstaan onder meer doordat de heteroseksuele oriëntatie, steeds als norm gepercipieerd wordt binnen onze samenleving (Versmissen, Dewaele, Meier, & Van Houtte, 2011). Hierbij wordt vaak de associatie gemaakt met wat normaal is, en daardoor krijgen de daarop afwijkende seksuele oriëntaties de connotaties van 'slecht', 'ondergeschikt' of niet gelijkwaardig (Dewaele, Vincke, Cox, & Dhaenens, 2009a). Daarbij vindt binnen de gezinssituatie van holebi's, zelden holebispecifieke socialisatie plaats. Hiermee wordt bedoeld dat holebi's zelden binnen het gezin leren wat 'holebi-zijn' nu juist betekent (Dewaele, Vincke, Van Houtte, & Cox, 2008). Sommige holebi-jongeren getuigen ook van een tekort aan rolmodellen met evenwaardige, maar alternatieve levensstijlen binnen onze samenleving (Dewaele et al., 2009a).

Tijdens de seksuele identiteitsontwikkeling moeten holebi's eerst een hele reeks fasen zien te doorstaan om zelf hun geaardheid te aanvaarden, waarna ze graag ook de omgeving hierover inlichten. Deze overwinningen worden dan vaak als mijlpaal en zeer betekenisvol gezien in hun leven. Uiteraard hangt dit af van hoe het sociaal netwerk hiermee omgaat. Het is voornamelijk deze confrontatie die het voor de holebi's vaak problematisch maakt (Harper & Schneider, 2003). Zo ontstaan er in relatie tot de omgeving heel wat holebispecifieke minderheidsstressoren¹ die invloed hebben op het mentale welbevinden van holebiseksuele individuen (Versmissen et al., 2011).

---

¹ Holebispecifieke stressoren zijn stressoren die individuen uit minderheidsgroepen of sociaal gestigmatiseerde categorieën, bovenop de dagdagelijkse stress ervaren.

Ook op het sociale netwerk heeft deze coming-out een grote impact. Onder meer voor de ouders is het niet altijd evident om deze openbaring te aanvaarden. Ouders schrikken vaak, zitten met schuld- of schaamtegevoelens en moeten hun toekomstverwachtingen aanpassen (Sergeant, 2001).

Er bestaan gemengde resultaten over welke ouder het nu het moeilijkst heeft met de coming-out van hun zoon. Regelmatig komt naar voor dat de vader, in tegenstelling tot de moeder, bij de coming-out van een homoseksuele zoon: de minst tolerante attitude hanteert (D'Augelli & Hershberger, 1993; Valentine, Skelton, & Butler, 2003), negatiever reageert (Cramer & Roach, 1988; Savin-Williams R. C., 2001; Wisniewski, Robinson, & Deluty, 2009) en minder snel de seksuele oriëntatie aanvaardt (Pilkington & D'Augelli, 1995; Savin-Williams R. C., 1990). Uit een Canadees onderzoek blijkt ook dat vaders binnen vertrouwde kringen, zoals: sportclubs, kerkvereniging, collega's van het werk en goede vrienden, moeilijker hebben met het uiten van de homoseksuele identiteit van hun zoon(s) in tegenstelling tot moeders (Johnson, 2013). De reden waarom vaders homonegatiever zijn dan moeders is moeilijk eenduidig te staven aan de hand van onderzoek. Er bestaan anderzijds tal van verklaringen voor homonegatief gedrag. Een groot deel van deze verklaringen kunnen gereduceerd worden tot onwetendheid, angst, paniek en afkeer van het homoseksuele (Cockx & Tytgat, 2000).

Hierbij rijst de vraag waar vaders nood aan hebben om ondersteunend te kunnen zijn voor van hun homoseksuele zoon(s). Waar dient een doeltreffende 'tool' met andere woorden op in te spelen of wat dient zo'n 'tool' te omvatten om vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden die voortvloeien uit van de coming-out van hun homoseksuele zoon. De vragen die hierbij centraal staan zijn 'Wat maakt de coming-out moeilijk voor vaders?' en 'Wat kan of heeft hen geholpen om hier beter mee om te gaan?'. Daarnaast worden vaders ook gevraagd hun oordeel te geven over bestaande tips voor ouders 'om op een goede manier om te gaan met deze coming-out', zodat deze inhoudelijke feedback geïntegreerd kan worden bij het ontwikkelen van een nieuw beroepsproduct.

Inleiding

---

1. Homomannen

1.1 Homoman gesitueerd binnen Seksuele Oriëntatie, Genderidentiteit & Expressie (SOGIE)

In dit onderzoek worden vaders van homoseksuele mannen bevestigd. Deze vaders zijn heteroseksuele mannen die een homoseksuele zoon hebben. Met de term homoseksueel wordt de seksuele oriëntatie bedoeld waarbij mannen zich (seksueel) aangetrokken voelen tot andere mannen (Dewaele, Cox, Van den Berghe, & Vincke, 2006).

1.1.1 Seksuele oriëntatie of seksuele geaardheid

Homoseksualiteit kan, net zoals heteroseksualiteit, ook gezien worden als een seksuele oriëntatie. Vaak wordt vergeten dat het ‘homo-zijn’ en/of de volledige seksuele oriëntatie geen stabiel gegeven hoeft te zijn. Het kan dat iemand in een bepaalde levensfase een homoseksuele relatie aangaat, terwijl in een latere levensfase een heteroseksuele relatie aangegaan wordt (Dewaele & Motmans, 2003b). Binnen de literatuur wordt seksuele oriëntatie daarnaast in drie dimensies opgedeeld. Specifiek worden persoonlijke gevoelens en verlangens, het feitelijke seksuele gedrag en zelfbenoeming onderscheiden (Cockx et al., 2000; Conru, 2013; Dewaele et al., 2003b; Horowitz & Newcomb, 2001; Saewyc, 2011).

Figuur 1: Multidimensionaal concept van seksuele oriëntatie (Conru, 2013; Horowitz & Newcomb, 2001; Saewyc, 2011)

Gevoelens/verlangens en gedrag

Binnen seksuele oriëntatie bestaat enerzijds het aspect van wat individuen verlangen of voelen, en dit zowel met betrekking tot fysieke, emotionele aantrekking en/of fantasieën. Anderzijds bestaat ook het gedragsaspect dat voornamelijk het seksueel als relationeel gedrag van het individu benadrukt (Bambust et al., 2013). Zo richt dit onderzoek zich tot vaders van zonen die zich fysiek en emotioneel aangetrokken voelen tot andere mannen, waarbij de kans bestaat dat

diezelfde zonen seksueel contact gehad hebben met andere mannen. Deze aspecten vormen echter geen specifieke voorwaarden voor het onderzoek.

Zelfbenoeming of zelfidentificatie

De derde dimensie van seksuele oriëntatie slaat op de zelfidentificatie of zelfbenoeming van mensen. Mannen kunnen er al dan niet voor kiezen zichzelf het ‘homo’-label toe te kennen wanneer ze zich al dan niet zowel lichamelijk als emotioneel aangetrokken voelen en/of zowel seksueel als relationeel gedrag tot andere mannen stellen.

Binnen dit onderzoek wordt homoseksualiteit wel geoperationaliseerd door de zelfbenoeming/zelfidentificatie van het individu ten opzichte van zijn vader.

1.1.2 Genderidentiteit en -expressie bij homomannen

Alhoewel genderidentiteit en genderexpressie veelbesproken eigenschappen zijn binnen het transgenderthema, kan hieromtrent bij homoseksuelen ook het een en ander verteld worden.

Naast het biologische geslacht hebben homomannen, zoals iedereen, een bepaalde genderidentiteit. Hiermee wordt verwezen naar iemands psychologisch geslacht of iemands persoonlijke beleving van zijn geslacht. Deze kan in meer of mindere mate aanwezig zijn en mannelijk, vrouwelijk of beide zijn. Wanneer het biologisch geslacht verschilt van de genderidentiteit wordt over gender non-conformiteit gesproken. Uit onderzoek daaromtrent komt naar voor dat homoseksuele mannen vaak een vrouwelijkere genderidentiteit hebben dan heteromannen (Versmissen et al., 2011).

Naast de genderidentiteit is er ook genderexpressie. Deze verwijst naar de manier waarop de genderidentiteit naar de buitenwereld gebracht wordt. Dit kan zowel op de rollen slaan die iemand opneemt in het dagelijkse leven, de kleren die mensen dragen en hoe ze zichzelf gedragen tegenover anderen (Transgender infopunt, 2013). Het hoeft daarbij niet te verbazen dat homomannen met een vaak vrouwelijkere genderidentiteit zich vaak vrouwelijker gedragen dan heteromannen. Onderzoek geeft ook aan dat holebi's over het algemeen meer gender non-conform gedrag stellen dan hetero's (Skidmore, Linsenmeier, & Bailey, 2006). Hierbij aansluitende bevindingen geven aan dat homo-en biseksuele mannen met een vrouwelijkere genderidentiteit ook meer discriminatie melden. Hoe mannelijker de genderidentiteit van een man is, hoe minder discriminatie aangegeven wordt. Daarnaast bestaat ook het verband tussen homoseksuelen met een minder mannelijke genderidentiteit en een huidige lage stemming, (subklinische) depressieve symptomen tijdens het hele leven, suïcidegedachten en suïcidepogingen (Versmissen et al., 2011). Meisjesachtige jongens en jongensachtige meisjes

ervaren ook minder acceptatie uit verschillende omgevingen, krijgen meer homonegatieve reacties en kampen met meer depressieve klachten (Keuzenkamp, 2010). Deze bevindingen onderlijnen nogmaals het belang van een ondersteunend gezin voor de homojongeren.

1.2 Homoseksuele identiteitsontwikkeling

1.2.1 De algemene ontwikkeling van de genderidentiteit en de identiteitscrisis tijdens de adolescentieperiode.

Zoals hiervoor reeds aangehaald, komt uit onderzoek naar voor dat homomannen vaker een vrouwelijkere genderidentiteit ontwikkelen (Versmissen et al., 2011). Vanuit de ontwikkelingspsychologie kan echter besloten worden dat de geslachts- of genderidentiteit vanaf de kleuterjaren vorm begint te krijgen. Dit uit zich niet enkel in gedrag, maar er ontstaat ook een geleidelijk doorleefd gevoel om jongen of meisje te zijn. De oorzaak bevindt zich deels in biologische factoren, zoals de prenatale hersenontwikkeling onder invloed van de aan- of afwezigheid van mannelijk hormoon, waarnaast ook modelgedrag aangespoord wordt vanuit de sociale omgeving (Craeynest, 2013).

Om vervolgens de verdere algemene identiteitsontwikkeling in kaart te brengen dient echter naar de adolescentieperiode gekeken te worden. Deze start ongeveer aan 12 jaar en loopt ongeveer tot 18 jaar. De adolescentieperiode is dan ook de overgangsfase tussen de kindertijd en de volwassenheid en kenmerkt zich door zijn ongelijkmatige lichaamsgroei en seksuele rijping. De lichaamsveranderingen brengen ook heel wat teweeg op vlak van seksuele interesse en gender- of geslachtstypisch gedrag. Zoals hiervoor omschreven staat, is de genderidentiteit al in een geleidelijke ontwikkeling sinds de kleuterjaren. Eens de vroege adolescentie aanbreekt gaat dit echter in een treinversnelling verder (Craeynest, 2013).

1.2.2 De seksuele identiteitsontwikkeling bij homomannen

Tijdens de gevoelige periode van de adolescentie wordt er van de persoon verwacht dat hij of zij bepaalde ontwikkelingstaken volbrengt (Tharinger & Wells, 2000). Deze taken worden vaak volbracht door zich te vergelijken met de sociale omgeving alsook de hierin heersende standaarden en normen van de samenleving. Maar aangezien de samenleving overheersend heteronormatief is, worden deze ontwikkelingstaken bij sommige personen door middel van de sociale vergelijking niet volbracht en zoeken hierdoor een andere weg. Hier ontstaat het verschil binnen de identiteitsontwikkeling tussen heteroseksuele adolescenten en homoseksuele adolescenten. Doordat deze personen op dit traject afwijken, zorgt dit ervoor dat zij met unieke uitdagingen te maken krijgen binnen hun identiteitsontwikkeling (Striepe & Tolman, 2003).

Jongeren met een homoseksuele oriëntatie hebben het hierdoor doorgaans moeilijker om deze taken op te lossen (Craeynest, 2013).

1.2.3 Individuele seksuele identiteitsontwikkeling bij homomannen

Er bestaan heel wat modellen die de seksuele identiteitsontwikkeling verder in kaart proberen te brengen. Daarbij komt de individuele seksuele identiteit bij homomannen op een procesmatige manier tot stand. Dit proces bestaat uit verschillende fasen. Eerst vindt de (eerste) bewustwording van de emotionele en erotische aantrekking tot de persoon van hetzelfde geslacht plaats. Daarna gaat het individu zijn seksuele identiteit geleidelijk gaan herstructureren met uiteindelijk, afhankelijk van het verloop van dit proces, het begin van het coming-out proces (Vincke, 2002b). Dit coming-out proces wordt in de volgende paragraaf betreffende het klimaat en de houding in de maatschappij uitgebreider besproken.

2. Homomannen in de maatschappij

2.1 Prevalentie

Zoals de voorgaande paragraaf (1.1.1 Seksuele oriëntatie) omschrijft, zou homoseksualiteit aan de hand van verschillende dimensies bepaald kunnen worden zonder dat deze drie dimensies daarvoor pertinent en in dezelfde mate aanwezig moeten zijn. Hierdoor is het volledige en correcte beeld op de prevalentie van homomannen in de maatschappij moeilijk te verkrijgen.

Zowel voor Vlaanderen als voor heel België is de prevalentie niet eenvoudig te bepalen. Er bestaan geen administratieve databanken waar gegevens over seksuele voorkeur terug te vinden zijn en al helemaal niet volgens de verschillende dimensies van seksuele oriëntatie. Globaal wordt een schatting van 3 tot 10% genomen waarbij de bevolking homoseksueel is (Sensoa, 2018). Andere bronnen spreken over een schatting van 3 à 8% van de bevolking die zichzelf holebi² noemt (Bambust et al., 2013). Geschat op de regio Vlaanderen zou dit minstens een kwart miljoen mensen betekenen (Çavaria, z.j.). Deze cijfers zijn echter een mogelijke onderschatting aangezien deze enkel op basis van zelfidentificatie (zie voorgaande paragraaf 1.1.1) verkregen werden. Deze cijfers zouden kunnen verschillen afhankelijk van het specifieke aspect (fysiek, emotioneel, aantrekkingsfactor, fantasieën, gedrag) dat voor het toekennen van de seksuele oriëntatie bepaald wordt (Bambust et al., 2013).

Een ander onderzoek doet heel wat stof opwaaien en werpt een andere blik op voorgenoemde cijfers. Zo bleek uit een Brits onderzoek dat één op twee jongvolwassenen zich niet 100% heteroseksueel benoemde. Hierbij mochten de deelnemers zichzelf op een schaal van 0 tot 6 plaatsen, waarbij 0 heteroseksueel en 6 homoseksueel indiceerde. 46% noemde zich 100% heteroseksueel en 6% beschouwde zichzelf 100% homoseksueel. 43% plaatste zichzelf tussen de twee uitersten (Dahlgreen & Shakespeare, 2015).

2.2 De houdingen en het klimaat ten aanzien van homomannen.

Dit onderzoek richt zich tot Vlaamse vaders waarvan minstens één zoon zichzelf als homoseksueel identificeert en zoals reeds in de ‘probleemstelling’ aangegeven staat, zijn mannen en vaders het minst tolerant in vergelijking tot vrouwen en moeders (D’Augelli et al.,

---

² De term ‘holebi’ is een letterwoord gevormd uit de woorden ‘homo’, ‘lesbisch’ en ‘biseksueel’. Deze woorden verwijzen naar drie mogelijke combinaties van seksuele geaardheid. De seksuele geaardheid wordt bepaald door het eigen geslacht en dat van de persoon of personen tot wie iemand zich aangetrokken voelt. Deze aantrekkingsfactor kan zowel op emotioneel als lichamelijk vlak zijn. Niemand kiest daarbij voor zijn seksuele geaardheid (FOD Beleid en Ondersteuning, 2018).

1993; Valentine et al., 2003). Om deze negatieve houding ten aanzien van homoseksualiteit beter te begrijpen kan naar de verschillende heersende maatschappelijke houdingen gekeken worden.

2.2.1 Expliciete vormen van discriminatie en vooroordelen

Vanuit de literatuur zouden zich binnen de samenleving expliciete vormen van discriminatie en vooroordelen voordoen ten aanzien van homoseksualiteit. Deze kunnen vorm krijgen als homomannen omwille van hun seksuele oriëntatie uitgescholden, bedreigd worden of bepaalde kansen en rechten ontnomen worden (Dewaele et al., 2006).

Traditionele en moderne homonegativiteit

Onder homonegativiteit kan de globale negatieve attitude ten opzichte van holebiseksualiteit verstaan worden. Deze attitude komt dan ook naar voor in overtuigingen, emoties en gedragingen (Adriaens & Block, 2015). Hierbij kunnen twee vormen onderscheiden worden: de traditionele homonegativiteit en de moderne homonegativiteit, (van Wijk, van de Meerendonk, Bakker, & Vanwesenbeeck, 2005).

Onder traditionele homonegativiteit kan het afwijzen van holebiseksualiteit op zich verstaan worden. Holebiseksualiteit kan daarbij beschouwd worden als een zonde, ziekte en/of onnatuurlijk (van Wijk et al., 2005).

Moderne homonegativiteit is een minder uitgesproken, zichtbare, negatieve vorm van de hiervoor besproken traditionele homonegativiteit. Het is een afkeer voor homoseksuele uitingen die als gender non-conform beschouwd worden. Binnen deze vorm van homonegativiteit wijken de ware attitudes af van het gedrag. Zo kan iemand holebiseksualiteit als minderwaardig beschouwen en zich toch positief opstellen ten aanzien van holebi's, door de overtuiging dat het niet sociaal aanvaard wordt om dergelijke vooroordelen te koesteren (van Wijk et al., 2005).

2.2.2 Impliciet klimaat van schijntolerantie en heteronormativiteit

Daarnaast zouden volgens Dewaele & Michielsens (2003) de maatschappelijke attitudes ten aanzien van holebiseksualiteit in de concepten schijntolerantie en heteronormativiteit gevat kunnen worden (Dewaele & Michielsens, 2003a).

Schijntolerantie:

De Vlaamse houding ten aanzien van holebiseksualiteit kan als schijntolerant omschreven worden (Dewaele et al., 2006). Schijntolerantie kan beschouwd worden als een ambivalente houding van een individu of groep mensen. Dit betekent dat mensen een dubbele houding aannemen ten aanzien van het thema. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat vaders vinden dat

holebi's mogen doen wat ze willen maar zich daarbij voldoende moeten schikken naar de algemeen aanvaarde normen waarbij de heteroseksuele omgeving de toon zet (Bour, Gresnigt, & Tielman, 1986; Schuyf & Krouwel, 1999). Zo wezen Borghs & Hintjens (2000) reeds op het feit dat holebi's, in onze maatschappelijke samenleving, eerder getolereerd worden dan als gelijkwaardig beschouwd worden. Zo wordt bovendien impliciet verwacht dat holebi's zich niet te zichtbaar maken (Borghs & Hintjens, 2000).

Heteronormativiteit:

In België/Vlaanderen leven mensen in een heteronormatieve samenleving. De term heteronormativiteit duidt heteroseksualiteit steeds aan als de expliciete en zelfs impliciete norm in onze samenleving. Denk hierbij aan het feit dat de meerderheid van de mensen steeds veronderstellen dat iedereen hetero is. Heteronormativiteit betekent dat heteroseksualiteit als de 'normale' seksuele oriëntatie wordt beschouwd. Volgens Dewaele & Michielsens (2003) zou heteronormativiteit mogelijks aan de fundamentele basis van schijntolerantie kunnen liggen (Dewaele et al., 2003a).

2.2.3 Gendernormativiteit

Net zoals in onze samenleving de norm om hetero te zijn bestaat, bestaan er ook gendernormen ten aanzien van het mannelijke en vrouwelijke geslacht. Deze gendernormativiteit omvat het geheel van ongeschreven regels over hoe mannen en vrouwen zich horen te gedragen.

De samenleving gaat er daarbij vanuit dat het biologische geslacht steeds gelijkgestemd is met de genderidentiteit. Zo zou bijvoorbeeld het mannelijk geslacht automatisch moeten corresponderen met de mannelijk genderidentiteit. Wanneer (homo)mannen een meer vrouwelijke genderidentiteit ontwikkelen en hierbij vrouwelijker gedrag stellen, strookt dit niet met de verwachtingen die de samenleving heeft en wordt dit als, vrouwelijk, minder mannelijk en zelfs minderwaardig beschouwd (Kessels, 2005). Daarbij komt ook het verhaal dat vrouwelijkheid nog al te vaak de connotatie van minderwaardigheid krijgt (Connell, 1996). Omtrent mannelijkheid wordt verder in deze literatuurstudie nog op ingegaan.

Gender is echter veel ruimer dan een binaire voorstelling tussen man en vrouw. Bijlage 1 bevat een afbeelding genaamd 'De Genderkoek', die de vijf hoofdaspecten illustreert die iemands gender definiëren, met name genderidentiteit, genderexpressie, biologisch geslacht, seksuele aantrekking en romantische aantrekking. Deze afbeelding verduidelijkt dat iemands gender verschillende combinaties kan aannemen.

2.3 Holebispecifieke gevolgen door confrontatie met de maatschappij

Het hiervoor besproken impliciet klimaat binnen de samenleving tegenover holebi's (paragraaf '2.2.2) met onder meer de 'heteronormativiteit, schijntolerantie en gendernormativiteit', beïnvloeden zowel de visie als het gedrag van heteroseksuele vaders én dat van de holebi's. Zo kunnen heteroseksuele vaders bijvoorbeeld geen behoefte hebben of de nood ervaren om homoseksualiteit enerzijds als normaal te beschouwen en anderzijds vooraf de coming-out reeds te integreren binnen de opvoeding van hun zoon. Holebi's daarentegen kunnen ervoor kiezen hun seksuele voorkeur te verbergen uit angst om afgewezen te worden (Vincke & Stevens, 1999).

2.3.1 De coming-out

Een ander belangrijk gevolg, voor holebi's, tegen deze achtergrond van de maatschappij, is de noodzaak om al dan niet uit de kast te moeten komen, of met andere woorden een coming-out te doen. De 'coming-out' of 'uit de kast komen' is de benoeming voor het openlijk uitkomen voor de homoseksuele, biseksuele of lesbische gevoelens door de persoon zelf (Polaris, 2009). Dit wordt een noodzaak als het individu erkenning wenst te geven aan zijn of haar homoseksuele identiteit. Dit doordat de homoseksuele identiteit nog vaak geen vanzelfsprekend alternatief is. Tussen het erkennen van de eerste holebigelofens, de zelfidentificatie en de coming-out kan, vooral bij jongens, geconstateerd worden dat er hier lange tijd gewacht wordt vooraleer de ware seksuele identiteit blootgegeven wordt (Vincke et al., 1999).

Zichtbaarheidsmanagement

De coming-out van holebi's is dus niet de meest evidente, maar een onwaarschijnlijk belangrijke beslissing in het identiteitsproces. Ten slotte volstaat het meestal niet een volledige coming-out in één enkele keer te doen. De persoon moet in elke nieuwe situatie de keuze maken om al dan niet uit de kast te komen. Dit fenomeen wordt ook zichtbaarheidsmanagement genoemd en is één van de factoren voor minderheidsstress (Versmissen et al., 2011).

2.3.2 Moeilijkheden bij de seksuele identiteitsontwikkeling

Door de confrontatie met de maatschappij is de seksuele identiteitsontwikkeling voor homoseksuelen vaak een langdurige en moeizame periode. Het hoeft niet te verbazen dat de adolescentie- en schoolperiode van jonge homo's regelmatig als stressvol ervaren wordt (Baert & Cockx, 2002).

Onderdrukking van homoseksuele gevoelens

Homoseksuele jongeren ervaren tijdens de seksuele identiteitsontwikkeling vaak een gevoel van isolement en eenzaamheid, waarbij de nabije omgeving weinig ondersteunend lijkt

(Schoonacker, Dumon, & Louckx, 2009). Daarbij kunnen heteroseksistische of homofobe attitudes uit de nabije omgeving tijdens de puberteit en adolescentie, de seksuele identiteitsontwikkeling en ontluikende gevoelens onderdrukken (Greenfield, 2008).

Geïnternaliseerde homonegativiteit

Als de nabije omgeving overigens weinig steunend is of niet-ondersteunende sociale interacties aanwendt, kunnen homo-negatieve ervaringen of uitlatingen tot geïnternaliseerde homonegativiteit uitmonden (Greenfield, 2008). Geïnternaliseerde homonegativiteit is het geheel van negatieve attitudes en gevoelens omtrent de eigen holebiseksualiteit, als dat van anderen. Holebi's met een hoge mate aan geïnternaliseerde homonegativiteit hebben de negatieve opvattingen uit de omgeving eigen gemaakt en nemen zelf die homonegatieve houding aan (Vincke, Dewaele, Van den Berghe, & Cox, 2006).

Negatief zelfbeeld en zwakke coping

Hoe vroeger de jongere daarnaast geconfronteerd wordt met het besef dat hij homoseksueel is en daardoor afwijkt van de norm, hoe groter de kans om een negatief zelfbeeld en gedachtenpatroon te ontwikkelen. Deze zaken zorgen bovendien voor zwakke copingvaardigheden³. Wanneer zich bij de holebi-jongere een negatief zelfbeeld en zwakke coping zou manifesteren, kan deze alsnog uitvergroet worden door zowel verdoken als open verwerping door het gezin. Goede copingvaardigheden zijn bovendien van groot belang bij het coming-out proces aangezien deze vaak gepaard gaat met psychosociale stress. (Hegna & Wichstrom, 2007).

Andere minderheidsstressoren

Er zijn echter tal van andere stressoren die ontstaan door confrontatie met de maatschappij. Deze stressoren zijn minderheidsstressoren die individuen, uit minderheidsgroepen of sociaal gestigmatiseerde categorieën, ervaren (Van Aerschot, 2007). Deze stressoren vormen een spanning bovenop de algemene dagdagelijkse stress. Onderzoekers refereren met deze term ook vaak naar stressoren die gerelateerd worden aan de gevolgen van de coming-out binnen de samenleving (Rotheram-Borus, Hunter, & Rosario, 1994). Het is ook deze stress die de meest waarschijnlijke oorzaak vormt voor psychische moeilijkheden bij holebi's (Schoonacker et al., 2009). Zo werden bijvoorbeeld minderheidsstressoren als geïnternaliseerde homonegativiteit en zichtbaarheidsmanagement hiervoor reeds besproken.

---

³ Coping-stijl, coping-strategie of coping: is de manier waarop iemand zowel gedragsmatig, cognitief als emotioneel op de aanpassing vereiste omstandigheden reageert. Het is een proces dat uit vele afzonderlijke componenten bestaat en dat voortdurend verandert, afhankelijk van nieuwe informatie en resultaten van vroegere gedragingen" (Lazarus et al. geciteerd in Schreurs, van de Willige, Tellegen, Brosschot, & Graus, 1993)

Binnen een samenleving waarin moderne homonegativiteit de dominante houding is en waarin er vaak afkeer voor gender non-conformiteit bestaat, ontstaat bij homoseksuelen vaak stress door hun vaak vrouwelijke genderidentiteit en gender non-conform gedrag (Vincke et al., 2006).

Bovendien is een hoge mate aan bewustzijn omtrent het aanwezige stigma op de identiteit een bijkomende stressor. Dit zogenaamde stigmabewustzijn is een gevoeligheid voor negatieve oordelen op basis van de seksuele oriëntatie. Dit zorgt bij homomannen vaak voor negatieve verwachtingen van anderen die geen deel uitmaken van deze minderheidsgroep. Bovendien past de homoman zijn gedrag mogelijks aan, wat tevergeefs vaak tot stress leidt.

Net zoals discriminatie zoveel mogelijk beperkt moet worden. Benadrukt dit het belang voor jongeren om de nodige sociale steun met positieve sociale interacties te ervaren. Onderzoek wijst uit dat holebi's bij het ontbreken van deze ondersteuning meer kans hebben op een hoger stigmabewustzijn (Vincke et al., 2006).

3. Vader van homoman

De ware focus van dit onderzoek richt zich tot de vaders van de homomannen. Zoals reeds aangehaald in de probleemstelling lijken vaders het moeilijker te hebben bij het aanvaarden van de homoseksuele identiteit van hun zoon dan de moeders. De vraag rijst dan ook of het echt van belang is dat de vader dit al dan niet aanvaardt, en wat bij de vaders nu net voor moeilijkheden zorgt.

3.1 Belang van ouderbetrokkenheid voor homoseksuele jongeren

De houding van de beide ouders omtrent homoseksualiteit voorspelt om te beginnen een emotionele verandering bij de homoseksuele jongeren (Darby-Mullins & Murdock, 2007). Dit kan, afhankelijk van de emotionele geladenheid van de reactie, zowel in positieve als negatieve zin plaatsvinden. Uit een onderzoek van Bouris et al. (2010) kunnen de ouders enerzijds als bron van stress en anderzijds als een bron van steun optreden (Bouris, et al., 2010).

Holebi's die minder te maken krijgen met ouderlijke afwijzing en in de plaats daarvan meer seksueelspecifieke ondersteuning ervaren, zijn meer geneigd om een autonome identiteit te ontwikkelen. Daarnaast ontwikkelen ze in mindere mate geïnternaliseerde homonegativiteit, als identiteitonzekerheid. Zo zijn holebi-jongeren zelfzekerder om door anderen aanvaard te worden (Bregman, Malik, Page, Makynen, & Lindahl, 2013). Zo benadrukken D'Amico en Julien (2012) dat een hogere mate van aanvaarding door ouders, en dus een mindere mate van

afstoting omwille van hun seksuele oriëntatie, gepaard gaat met meer aanvaarding en geruststelling bij de homoseksuele en biseksuele jongeren zelf ten aanzien van hun eigen seksuele oriëntatie. Daarbij komt ook nog dat deze jongeren in mindere mate psychische problemen en zelfmoordgedachten ondervinden (D'Amico & Julien, 2012).

Ondersteunende ouders zijn bovendien een gezondheidsbevorderende factor bij de overgang van adolescentie naar volwassenheid (Caldwell, Sellers, Bernat, & Zimmerman, 2004; Caldwell, Zimmerman, Bernat, Sellers, & Notaro, 2002; Pingel, et al., 2012). Holebi-jongeren benadrukken zelf, door het vaak voorkomend slachtofferschap en de weinige ondersteuning in verband met holebiseksualiteit op school, het belang van een goede gezinsondersteuning en veilige thuissfeer. Deze veilige sfeer heeft namelijk een beschermende invloed ten aanzien van de negatieve gevolgen voor de geestelijke gezondheid (Hershberger & D'Augelli, 1995).

Steunvolle ouder-kind relaties en daarbij een positieve nabijheid tussen beide, zijn dan met een hoger mentaal welzijn geassocieerd (Bouris, et al., 2010). Diezelfde bevindingen komen ook opnieuw naar voor uit ander onderzoek, waarnaast ook het algemeen gevoel van steun door familieleden als nabijheid en betrokkenheid van ouders negatief geassocieerd is met risicogedrag (Pearson & Wilkinson, 2013). Dit betekent dat risicogedrag zich minder manifesteert bij kinderen of jongeren die het gevoel ervaren een betrokken gezin en steunvolle familieleden te hebben.

Het hoeft dus niet te verbazen dat volwassenen die tot een seksuele minderheidsgroep behoren, zoals holebi's, en hoge niveau's van familiale afstoting of lage niveaus van gezinsacceptatie ervaren, slechter scoren in termen van depressie, middelenmisbruik, seksueel risicovol gedrag en suïcidale gedachten en pogingen (Bouris, et al., 2010; Ryan, Huebner, Diaz, & Sanchez, 2009; Ryan, Russell, Huebner, Diaz, & Sanchez, 2010).

Belang van vaderbetrokkenheid op welbevinden van hun (homoseksuele) zoon.

Uit verschillende onderzoeken komt naar voor dat vaders algemeen een unieke invloed hebben op hun zoons welbevinden (Amato, 1994; Caldwell, Rafferty, Reischl, De Loney, & Brooks, 2010). Zo wijst nationaal representatief onderzoek het verband aan tussen mannelijke adolescenten die ontevreden waren met de relatie die ze hadden met hun vader en hun depressieve symptomen. Een ander onderzoek toont aan dat de algemene vader-betrokkenheid ook een beschermende invloed heeft op psychologische problemen bij de jongere ten gevolge van extreme vormen van slachtofferschap onder peers (Flouri & Buchanan, 2004).

Specifieker wijst Bos et al. (2008) bovendien op het feit dat de kwaliteit van deze vader-zoonrelatie een mediërend of versterkend effect had op psychische symptomen van de homojongere (Bos, Sandfort, de Bruyn, & Hakvoort, 2008). Daarnaast zorgt de vaderbetrokkenheid voor een betere zelfwaarde bij homoseksuele mannen (Keuzenkamp, 2010).

3.3 Vaders en hegemonische mannelijkheid

Aangezien vaders het moeilijker hebben in tegenstelling tot moeders kan gekeken worden naar eigenschappen die hen verschillend (zouden moeten) maken van elkaar of de eigenschappen die hen net man maken. Vaders zijn per definitie allemaal mannen. Daardoor is het interessant om mannelijkheid onder de loep te nemen en te kijken welke invloed die mogelijks heeft op de homoseksuele identiteit van de zoon. Om te beginnen gaat hegemonische mannelijkheid uit dat een man alle eigenschappen is die een vrouw niet is. (Connell, 1995; Carrigan, Connell, & Lee, 1985).

- Raewyn Connel introduceert het begrip hegemonische mannelijkheid. Hij omschrijft het als het droombeeld van de man, als de persoon die domineert en die overheersend is ten aanzien van alle anderen (Genderatwork, 2014).
- Michael Kimmel beschreef hegemonische mannelijkheid als een afwijzing van alles wat vrouwelijk is. Mannelijkheid valt bovendien af te lezen aan het niveau van het inkomen. Rijkdom, kracht en status zijn ook allemaal tekenen van mannelijkheid. Een man is pas een man als op hem gerekend kan worden in moeilijke tijden. Daarbij lijkt een ‘echte’ man vaak op een bewegingloos object. Als laatste lijken mannen vaak indruk te willen maken op anderen. Daarvoor tonen ze ‘heldhaftigheid’, ‘geweld’ en nemen ze risico’s. Door deze omschrijving lijken mannen automatisch een dominante positie in te nemen (Genderatwork, 2014).

Hegemonische mannelijkheid omvat de strikte en klassieke opvattingen over wat “mannelijk gedrag” is binnen een bepaalde tijd en cultuur. Daarnaast omvat het ook de afwijzing van gedrag dat in die specifieke tijd en cultuur als atypisch of vrouwelijk wordt beschouwd, maar ook het geloof dat heteroseksualiteit superieur is aan de homoseksuele of biseksuele seksualiteit (Carrigan, et al., 1985; Donaldson, 1993; Kahn, 2009). Zo verwijst Donaldson (1993) naar heteroseksualiteit en homofobie als de basis van hegemonische mannelijkheid (Donaldson, 1993). Een centraal principe van hegemonie is dat de bestaande sociale organisatie “normaal”

en “natuurlijk” is. Binnen hegemonische mannelijkheid is dit de dominantie van mannen over vrouwen en die van één soort mannelijkheid ten opzichte van andere mannelijkheden.

Hegemonische mannelijkheid staat erom bekend schadelijk te zijn voor zowel het fysieke als het psychologische welzijn van homomannen. Dit is te verklaren doordat de druk, voor homomannen, om zich aan mannelijke normen te conformeren gekoppeld is aan een lager zelfbeeld, verhoogde symptomen van depressie en angst, gevoelens van boosheid en toegenomen risicovol gedrag ten aanzien van hun gezondheid (zoals alcoholmisbruik, drugsgebruik en seksueel risicogedrag) (Carlson & Steuer, 1985; Hamilton & Mahalik, 2009; Kimmel & Mahalik, 2005; Simonsen, Blazina, & Watkins, 2000).

Vaders voelen zich daarbij vaak verantwoordelijk om hun zoon te leren ‘hoe een echte man moet zijn’, waarmee naar de traditionele mannelijke man gerefereerd wordt. Sommige vaders voelen zich daarnaast ook deels verantwoordelijk voor de toekomstige seksuele geaardheid van hun zoon (Solebello & Elliott, 2011). Wat de coming-out voor homomannen, bij hun vader, er niet gemakkelijker op maakt. Hierdoor hebben homomannen vaak de verwachting dat hun vader met negatieve emoties zoals angst en boosheid zal reageren. Dit wordt ook wel de “culturele ouderlijke genderhypothese” genoemd (Wisniewski et al., 2009). Wel wordt deze verwachting binnen verschillende onderzoeken bevestigd (Cramer et al, 1988; Savin-Williams R. C., 2001; Wisniewski et al., 2009). Maar hierbij dient aangehaald te worden dat hier toch enige onzekerheid rond heerst.

3.4 Reacties van vaders op coming-out

Aangezien vaders de ondervraagde doelgroep zijn omtrent de coming-out van hun zoon, is het interessant om reeds een overzicht te hebben omtrent welke mogelijke reacties er allemaal gekend zijn. Uit een onderzoek, waarbij de genuanceerde reacties van vaders op de coming-out van hun homoseksuele zoon gemeten werd, kwamen verschillende categoriseerbare reacties naar voor. Deze varieerden enerzijds tussen acceptatie en steunvol tot fysiek geweldadige reacties. Daarbij komt ook nog dat er verschillende dimensies bestaan binnen deze categorieën. Vaders accepteren op verschillende manieren en houden zo ook tegenstrijdige opvattingen ten aanzien van homoseksualiteit bij (Jadwin-Cakmak, Pingel, Harper, & Bauermeister, 2015).

Binnen het onderzoek van Jadwin-Cakmak, Pinkel, Harper & Bauermeister (2015) werden de reacties in zes verschillen categorieën opgedeeld. Namelijk: onmiddellijke afwijzing, ontkenning, individuele aanvaarding met groepsverwerping, ondersteuning zonder volledige aanvaarding, ambivalente aanvaarding en onmiddellijke aanvaarding. Echter werd aangehaald

dat de vaders in de loop der tijd meer aanvaardend waren geworden. Dit getuigt dat de oorspronkelijke houding of reactie niet statisch hoeft te zijn, maar eerder dynamisch van aard is doorheen de tijd (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Reactie van onmiddellijke afwijzing:

Deze reactie kenmerkt zich met heftige negatieve emoties of geweld (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Ontkenning:

Vaders weigeren de openbaring van hun zoon te geloven. Dit kan echter vorm krijgen door de openbaring als een fase, en dus van voorbijgaande aard, te zien (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Individuele aanvaarding met groepsafwijzing:

In de categorie van individuele aanvaarding, maar met het behoud van groepsafwijzing, maakt de vader zijn zoon duidelijk dat hij homoseksualiteit en homoseksuelen in het algemeen niet aanvaardt. De vader aanvaardt geen homogereleerde dingen die zijn zoon doet, waardoor ook geen ruimte is om hierover te spreken. Verder aanvaardt hij zijn zoon voor wie hij is (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Ondersteuning zonder volledige aanvaarding:

Hierbij gaan vaders hun ongemak of ontgoocheling op het seksualiteitsaspect isoleren, daarnaast maken ze duidelijk dat ze hun zoon als persoon niet afwijzen (Jadwin-Cakmak et al., 2015)

Ambivalente aanvaarding:

De vader drukt zich aanvaardend uit ten aanzien van zijn homoseksuele zoon. De zoon twijfelt echter aan zijn volledige eerlijkheid hieromtrent. De vader lijkt emotioneel afwijzend te reageren, maar begrijpt het intellectueel wel (Jadwin-Cakmak et al., 2015)

Onmiddellijke aanvaarding:

De vader getuigt van een éénduidige aanvaarding ten aanzien van het homoseksueel gegeven van zijn zoon en stimuleert hieromtrent de communicatie (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

3.4.1 Beïnvloedende factoren op de vader zijn reactie

Onderzoek van Jadwin-Cakmak, Pingel, Harper & Bauermeister (2015) benadrukte door de hele lijn de fundamentele invloed van hegemonische mannelijkheid. Het onderzoeksteam kon elke reactie, die door de jongeren benoemd werd, aan dit concept koppelen. Daarnaast haalden de participanten de gendernomen, opvattingen van de vader over de oorzaak van deze

seksualiteit, religie, sociaal-politieke opvattingen en zorgen over hiv/aids aan als beïnvloedende factoren (Jadwin-Cakmak et al., 2015)

Gender of mannelijkheidsnormen

Seksuele minderheidsjongeren gaven binnen onderzoek aan dat de reactie van hun vader op de coming-out te maken had met gender- of mannelijkheidsnormen. Homoseksualiteit wordt daarbij vaak als synoniem voor vrouwelijkheid of weinig mannelijk gezien. Opvallend was dat vaders meer aanvaardend waren ten aanzien van homoseksuelen wanneer die meer gingen conformeren met de mannelijke normen. Wanneer bijvoorbeeld de homoseksuele vriend van hun zoon of hun zoon zelf interesse toont in voetbal ontstond er een band waardoor de vader meer geneigd was zijn ongemak omtrent zijn seksualiteit te overbruggen (Jadwin-Cakmak et al., 2015). Vanuit de sociale psychologie zou dit te verklaren zijn door het net-als-mijprincipe of de gelijkenishypothese waarbij mensen zich meer verbonden en aangetrokken voelen tot personen die op hen lijken (Van Hiel, 2013).

Opvattingen omtrent de oorzaak van homoseksualiteit

Vaders lijken de oorzaak van homoseksualiteit bij een mogelijk trauma uit de kindertijd te leggen. Andere vaders geven dan weer de schuld aan het tekortkomen van mannelijke rolmodellen binnen de opvoeding. Deze opvattingen kondigen homoseksualiteit als een onnatuurlijk fenomeen aan. Dit komt doordat homoseksualiteit echter niet binnen het hegemonisch mannelijk model past. Zo gaan vaders die zich sterk identificeren met hegemonische mannelijke normen, vaak buiten zichzelf op zoek naar oorzaken voor de homoseksualiteit van hun zoon. Zo verklaart dit voor de vader de afwijking van de hegemonische normen en vermijden ze het om zichzelf enige schuld te geven (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Religieuze visie

Sommige deelnemers verklaarden de reactie van hun vader aan de hand van hun religieuze visie. Volgens enkele deelnemers wordt dit binnen religie als een keuze gezien, echter konden de deelnemers verder geen verklaring geven waarom religie de keuze van hun vader zou beïnvloed hebben. Volgens deze deelnemers was de link tussen geloof en antihomoseksuele attitudes impliciet en eenduidig (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Sociaal-politieke opvattingen

Bijkomend ten aanzien van religie zouden de sociaal-politieke opvattingen ook een invloed uitoefenen op de reactie van de vaders. Zo werd een voorbeeld aangehaald van liberale ouders

die zeer begripvol waren ten aanzien van de openbaring en een republikeinse vader die zeer conservatief reageerde (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

Hiv en aids

Als laatste oefenen ook de bekommernissen omtrent hiv en aids een grote invloed uit op de vaders bij de coming-out van hun zoon. Echter is hiv en aids gelinkt met seksueel gedrag en niet zozeer met romantische aantrekking. Daarbij komt ook dat niet elke homoseksuele man hiv of aids krijgt, noch is het ook uitgesloten voor heteroseksuelen om hiv of aids te krijgen. Van hieruit trokken vaders allerlei conclusies. Zo concludeerde een vader dat zijn zoon hiv/aids zou krijgen als hij zichzelf als homoseksueel beschouwde. Echter verklaart dit te meer het onvermogen van sommige vaders om homoseksualiteit te begrijpen, doordat het afwijkt van hegemonische mannelijkheid. Het hiv- en aids-gegeven werd daardoor vaak als argument aangegeven tegen homoseksualiteit. Niettegenstaande dat sommige vaders dan weer echt ongerust waren betreffende de gezondheid van hun zoon en daarom dieper in gesprek gingen met hen (Jadwin-Cakmak et al., 2015).

3.5 Procesgerichte taken voor vader na de coming-out:

Het hoeft niet te verbazen dat de coming-out van homoseksuele jongemannen een impact op de vaders heeft. Volgens Cockx en Tytgat lijkt het volkomen logisch dat de bekendmaking voor sommigen een schok kan zijn. Hierop wordt vervolgens met allerlei emoties gereageerd. Het is 'oké' de tijd te nemen om dit gegeven als vader te moeten verwerken (Cockx et al., 2000). Vaders komen op dit ogenblik in een soortgelijk proces terecht die de jongeren reeds doorstaan hebben. Dit ogenblik van confrontatie is vergelijkbaar met het moment waarop de jongere bewust werd van zijn homoseksuele identiteit. Een eerste kwetsbaarheid is dat ouders, net zoals de jongeren, veel te weinig informatie kregen omtrent holebiseksualiteit. Hier kan in de richting gekeken worden van school en de media. Veel ouders hadden het nooit voor mogelijk gehouden dat hun zoon homoseksueel zou kunnen zijn (Sergeant, 2001). Na deze eerste schok komt vaak het gevoel van ongeloof, de gedachte dat dit een fase van voorbijgaande aard is. Hierbij gaan vaak schuld en -schaamtegevoelens mee gepaard. Zo vragen ouders zich vaak af wat ze verkeerd deden of wat hun aandeel hierin was. Ouders hebben ondertussen ook bepaalde verwachtingen over hun kind opgebouwd die moeten aangepast worden (Sergeant, 2001). Hierdoor ontstaan er een aantal procesgerichte taken waar ook de vader bij de coming-out doorheen moet of toe uitgedaagd wordt. Deze procesgerichte taken worden vervolgens één voor één uitgelegd.

Toekomstverwachtingen aanpassen:

Ouders worden met andere woorden, bij de coming-out, uitgedaagd de eigen idealen te relativieren en voorrang te verlenen aan de idealen van hun zoon of dochter. Ouders hebben van bij de geboorte af al bepaalde toekomstbeelden/verwachtingen met betrekking tot hun kind. Hier wordt een lief van hetzelfde geslacht echter niet bij ingerekend. Sommigen hadden dit tot de coming-out nooit voor mogelijk gehouden. Deze ouders worden dan bij de coming-out vaak gedwongen om in te zien dat er andere levenspaden bestaan die tot geluk leiden. Daarna volgt al snel de vraag in functie van wiens geluk ze het kind opvoeden: “Voed ik dit kind op in functie van zijn geluk of in functie van het mijne?” (Cockx et al., 2000).

Schaamte overwinnen

De afgelopen jaren is er heel wat vooruitgang geboekt ten aanzien van homoseksualiteit en het holebibeleid. Echter is homoseksualiteit nog steeds, binnen onze huidige samenleving, geen evidentie. Zo worden onze kinderen nog vaak rigide opgevoed, naargelang bepaalde gendernormen, genderrollen en genderstereotypen. Dit zorgt ervoor dat mensen nauwelijks met homoseksualiteit kunnen omgaan. Daarbij worden vaak eenzijdige geboden en verboden opgelegd ten aanzien van homoseksualiteit, terwijl deze niet (in verhouding) voor heteroseksualiteit gelden (Cockx et al., 2000).

Ook onze ouders groeiden op in een sociaalhistorische context, welke amper tolerant was tegenover seksualiteit en ten aanzien van homoseksualiteit in het bijzonder. Deze intolerantie en schroom dragen ouders mee in hun persoonlijke opvattingen en waarden. Zo dragen die zelfs een stukje over in de opvoeding van hun kinderen. Eigenlijk komt het er zowel voor de ouder als voor de jongere op aan om deze schaamte te overwinnen en ervan uit te gaan dat homoseksualiteit te persoonlijk en te kostbaar is om door anderen te laten bepalen (Cockx et al., 2000).

Schuldgevoelens opzijzetten

De confrontatie met de coming-out roept vaak verschillende vragen bij ouders op. Zo vragen ze zich af wat ze verkeerd deden of als de opvoeding aan de basis van deze seksuele identiteit lag. Hier kan een volmondig ‘neen’ op geantwoord worden. Ouders hebben hier absoluut geen schuld aan (Cockx et al., 2000).

Coming-out als vader van een homoseksuele zoon

De ouder wordt bij de coming-out enerzijds ongevraagd geconfronteerd met onzekerheid, vragen, culturele stigma's en angst voor de toekomst en anderzijds ook met wekerende vragen vanuit de omgeving over hun homoseksuele zoon of dochter. Een andere taak die de ouder plots

krijgt is om zelf ook binnen hun sociale kringen uit de kast te komen. Niet omwille van hun eigen identiteit, maar omwille van de homoseksuele identiteit van hun zoon. Dit dient te gebeuren in het belang om hun homoseksuele zoon evenwichtig in hun leven te integreren (Cockx et al., 2000; Coleman & Remafedi, 1989).

Bezorgdheid niet overdrijven (na de coming-out)

Als laatste is het van belang voor de ouders om, ondanks hun eigen bezorgdheden, hun homoseksuele zoon niet te belasten met hun over-bezorgdheid. Er dient een gezond evenwicht gehouden te worden tussen aandacht en bezorgdheid om de jongere en ontwikkelingskansen (Cockx et al., 2000).

4. Tools gericht naar vaders van homomannen

Als laatste onderdeel van de literatuurstudie wordt nagegaan wat tools zijn, waar tools zelf rekening mee moeten houden en welke tools voor vaders reeds voor handen zijn.

Met het woord 'tool' wordt naar een gereedschap of een hulpmiddel verwezen. "Tool" (z.d) betekent, volgens Van Dale, een middel of een gereedschap dat nodig is om een bepaalde prestatie te leveren of een bepaalde taak te verrichten (Den Boon & Hendrickx, 2015). Binnen dit onderzoek richt de tool zich tot de prestatie op de centrale onderzoeksvraag. "Waar dient een doeltreffende 'tool' op in te spelen of te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?" Hierbij is het de bedoeling concrete en onmiddellijk bruikbare onderzoeksresultaten in een nieuwe tool te gieten. Hoe deze vorm krijgt, zal afhangen van de uit de geïnterviewde deelnemers verkregen data.

4.1 Het Beredeneerd Gedrag Model (zie bijlage 2)

Het doel bij het ontwikkelen van een tool is om gedragsverandering bij de vaders ten aanzien van hun homoseksuele zoon te bevorderen. Het sociaal-cognitieve gedragsverklaringsmodel 'theorie van beredeneerd gedrag' van Fishbein en Ajzen (2010) stelt dat de gedragsintentie de beste voorspeller is voor gedragsverandering. Met andere woorden gaat deze theorie ervan uit dat er enkel gedragsverandering plaatsvindt wanneer men ook daadwerkelijk de intentie heeft om die te veranderen (Fishbein & Ajzen, 2010).

Drie determinanten van gedragsintentie

De intentie is daarbij te bepalen en te beïnvloeden door drie determinanten: de attitude omtrent het thema of gewenste gedrag, de subjectieve norm of ook wel de ervaren opvattingen

hieromtrent uit de omgeving en de eigen inschattingen over de mogelijkheid om dit gedrag ook effectief te stellen (Fishbein et al., 2010).

Omtrent deze inschattingen over de mogelijkheid om dit gedrag ook te stellen, of ookwel ‘waargenomen gedragscontrole’ genoemd, kan het een en ander verteld worden. Als laatste is de overtuiging in de mogelijkheid dit gedrag zelf te kunnen stellen van groot belang. Deze vormt namelijk de inschatting voor de benodigde vaardigheden om dit gedrag te kunnen stellen. Bovendien helpt een positieve inschatting barrières te overwinnen. Deze barrières nemen in het model vlak voor het eigenlijke gedrag plaats. Deze barrières voor het gedrag kunnen invloeden vanuit de opvoeding of beperkende omgevingsinvloeden zijn (Brug, van Assema, & Lechner, 2012).

Daarnaast is er ook de daadwerkelijke controle. Deze is de controle die iemand echt heeft over zijn gedrag. Deze wordt bepaald door vaardigheden en omgevingsfactoren (Brug et al., 2012).

[Invloed van achtergrondvariabelen op de drie determinanten](#)

Bovendien worden deze determinanten beïnvloed door allerlei achtergrondvariabelen zoals individuele, sociodemografische en informatiefactoren. Individuele factoren zijn onder meer de persoonlijkheid, risico-inschatting en het voormalig gesteld gedrag van de vader. Sociodemografische factoren zijn vooral geslacht, leeftijd en opleiding. Informatiefactoren zoals kennis beïnvloeden vooral indirect de drie determinanten en intentie (Fishbein et al., 2010).

Dit betekent dat de te ontwikkelen tool dient in te spelen op de determinanten van deze gedragsintentie of dat er reeds enige intentie tot gedragsverandering aanwezig moet zijn bij de vaders om doeltreffend te kunnen zijn.

4.2 Bestaande tool: ‘Out bij ouders’ (Bijlage 3)

Dankzij voorgaand onderzoek genaamd ‘Holebiproject’ wordt al één tool ter beschikking gesteld die, min of meer, hetzelfde beoogt als dit onderzoek. De tool heet ‘Out bij ouders’. Bij deze tool lijkt de intentie tot gedragsverandering (zie vorige paragraaf 4.1) een must om doeltreffend te zijn. Aangezien deze tool niet inspeelt op hoe vaders of ouders hier zelf verder mee aan de slag kunnen, lijkt dit een belangrijke aanvulling waar dit onderzoek een antwoord op biedt.

Binnen het ‘holebiproject’ staan twee onderzoeksvragen centraal. Één daarvan richt zich tot de noden van de holebi-jongeren zelf, waarbij de ander aansluit bij de focus van dit onderzoek en de vraag hanteert waar ouders behoefte aan hebben in de ondersteuning van hun holebi-kind.

Hier wordt vastgesteld dat ouders vooral nood hebben aan handvaten, psycho-educatie, een sociaal netwerk en open communicatie tussen ouders, jongeren en de bredere familie (Alaerts, et al., 2018).

Het onderdeel van de bestaande tool, dat zich tot de ouders richt, vertaalt zich in tips over hoe ouders op een betere manier kunnen omgaan met de coming-out van hun kind. Deze tips zijn ontwikkeld op basis van de noden van holebi-jongeren (zie bijlage 3). Hierbij wordt echter geen rekening gehouden met welke noden deze ouders voor zichzelf hadden ten aanzien van deze tips bij de coming-out. Met als gevolg dat de handvaten weinig rekening houden met wat de ouder nu net nodig heeft om deze tips ook daadwerkelijk toe te passen en te willen toepassen. Hier wil dit onderzoek een aanvulling toe bieden.

5. Het onderzoek

Vooraleer overgegaan wordt tot de beschrijving van de gebruikte methode, worden de gebruikte onderzoeksvragen nogmaals aangehaald. Deze onderzoeksvragen vormen de leidraad doorheen het hele onderzoek.

Zoals reeds in de literatuur uitgebreid gekaderd wordt, is het onderwerp van dit onderzoek ‘het ondersteunen van Vlaamse vaders met eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun zoon’. De nood hiervoor wordt duidelijk door de schijntolerante maatschappelijke houding en de vaak negatievere houding van vaders en mannen tegenover homoseksualiteit. Bovendien is er een duidelijk gebrek aan behulpzame tools om Vlaamse vaders hierbij te ondersteunen.

Het doel van dit onderzoek is te weten komen wat vaders als moeilijkheden ervaren tijdens de coming-out, hoe vaders met de coming-out en deze moeilijkheden omspringen en wat hen bij de moeilijkheden kan helpen. Daarnaast schetst dit onderzoek bijkomend het oordeel van vaders omtrent een bestaande tool die ouders van holebi-jongeren beoogt te ondersteunen bij de coming-out. De bevindingen worden naar het beroepsproduct toe gebundeld tot een nieuwe tool. Een bijkomstig gewenst resultaat is dat Vlaamse vaders, bij het raadplegen van de nieuwe tool, adequater kunnen omgaan met deze moeilijkheden. Vervolgens zou dit op lange termijn ook positief tegemoetkomen aan het welbevinden van de homomannen zelf.

Binnen de methode-sectie wordt duidelijk hoe dit onderzoek verder tot stand komt. Er wordt gebruik gemaakt van individuele diepte-interviews met vaders van homoseksuele mannen. Hierbij wordt door middel van co-creatie (door voortdurende afstemming met de deelnemers) naar een geschikt eindproduct gewerkt.

5.1 Hoofd- en deelonderzoeksvragen:

Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?

- *Deelonderzoeksvraag 1.1:* Welke moeilijkheden ondervinden vaders?
- *Deelonderzoeksvraag 1.2:* Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?
- *Deelonderzoeksvraag 2.1:* Hoe beoordelen vaders de bestaande tool ‘Out bij ouders’?
- *Deelonderzoeksvraag 2.2:* Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool?

Methode

---

1. Onderzoekseenheden/ deelnemers

Steekproef

Het onderzoek is kwalitatief van aard en krijgt vorm door middel van semigestructureerde diepte-interviews. Via mail, Facebook, Messenger en mond-tot-mond reclame (verbale & persoonlijke communicatie) worden deelnemers gemotiveerd om deel te nemen aan het onderzoek. De interviews nemen plaats naargelang de wensen van de deelnemer. Dit kan enerzijds bij de persoon thuis als in een ter beschikbaar gestelde ruimte binnen een vertrouwde organisatie. Deze organisaties zijn Wel Jong Niet Hetero in de Kammerstraat 22 te Gent en het Centrum voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding in de Koningin Elisabethlaan 92 te Brugge. Deze mogelijkheid is van belang om de privacy van de deelnemers te respecteren en een veilige sfeer te creëren zodat de betrouwbaarheid van de bevindingen hierdoor niet in het gedrang komt. Door het delicate onderwerp worden minimaal acht tot tien personen geïnterviewd. Dit aantal volstaat en is realistisch binnen kwalitatief onderzoek. Het aantal deelnemers binnen kwalitatief onderzoek hoeft niet representatief te zijn voor de volledige populatie om representatieve bevindingen te leveren ten aanzien van een bepaalde doelgroep (Mortelmans, 2007).

Voorwaarden

De personen die voor het onderzoek in aanmerking komen zijn alle Vlaamse vaders van één of meerdere homoseksuele zoons. De homoseksualiteit van de zoon wordt geoperationaliseerd door zelfidentificatie/zelfbenoeming ten aanzien van de vader. Dit betekent dat de zoon (of zoons) zichzelf homoseksueel beschouwt en benoemt, ongeacht de seksuele activiteit of het seksueel gedrag, de emotionele gevoelens of verlangens op dat ogenblik van de zoon. Dit voorkomt dat vaders afgeschrikt of onnodig in verwarring gebracht worden vooraleer ze besluiten aan het onderzoek deel te nemen. Met andere woorden blijft zo de onderzoeksfocus helder en duidelijk voor iedereen.

Verder zijn er geen specifieke vereisten opgesteld. Dit maakt het enerzijds haalbaar om deze moeilijke doelgroep te bereiken en zorgt daarnaast ook voor enige heterogeniteit binnen de steekproef. Deze heterogeniteit krijgt vorm doordat vaders van verschillende leeftijden, uit verschillende locaties binnen Vlaanderen en met telkens andere moeilijkheden aan bod komen.

Ondanks het feit dat er, voor het begin van het onderzoek, geen voorwaarden opgesteld zijn omtrent de periode die verstreken moet of mag zijn na de coming-out, zijn alle zoons minstens

één jaar geleden bij hun vader uit de kast gekomen. Hierdoor kunnen de vaders afstand nemen van dit gegeven en terugblikken naar wat voor hen nu moeilijk ging of gaat. Hoe korter de periode tussen de coming-out en het interview, hoe moeilijker bereikbaar de kandidaten zijn voor het onderzoek.

Rekruteringsmethodes

De rekrutering van de deelnemende personen aan het onderzoek komt door verschillende methodes tot stand. De rekrutering loopt vanaf 28 december 2018 tot 28 januari 2018.

- Zo worden verschillende (22) verenigingen die op de website van Çavaria terug te vinden zijn gecontacteerd via mail (zie bijlage 6). Hierbij wordt hulp gevraagd betreffende de zoektocht naar vaders van homomannen. De volgende organisaties worden via mail gecontacteerd in functie van het onderzoek: Centrum voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding (CGSO), Rebus Regenbooghuis West-Vlaanderen (Rebus W-VL), Werkgroep Ouders Holebi's Gent (WOHG), B4Gay, t' Kwadraat, Joen, Rainbowcops, &of, Aarschotlink, Accenture, Belgian Business Association, holebipastores, Mix, N-VA Regenboognetwerk, OUT of the Blue, Trainbow Belgium, Belgium Bears, BGMC Knalpijp, Groen LGBT-netwerk, Mr. Gay Belgium, Natuurlijk Holebi en Enig Verschil, Mixed. Dankzij de Werkgroep Ouders Holebi's Gent (WOHG) worden twee kandidaten verzameld. Het N-VA Regenboognetwerk repliceert met de melding dat het verzoek op het intranet van hun werking geplaatst wordt. Deze melding blijft echter zonder vervolg ten aanzien van dit onderzoek.
- De rekrutering wordt bovendien gesteund door Wel Jong Niet Hetero vzw (WJNH). Aangezien bepaalde verenigingen onder de organisatie WJNH vallen, kiest WJNH om de volgende verenigingen in functie van het onderzoek zelf te contacteren; Acantha, Toeternietoe en Verkeerd Geparkeerd. Dankzij WJNH wordt één interview afgenomen.
- Daarnaast wordt ook oproep gedaan via Facebookposts op Facebookprofielen en via Facebookposts binnen een besloten Facebookgroep. De op Facebook geplaatste poster wordt 88 keer gedeeld via het persoonlijke Facebookprofiel van de onderzoeker en 10 keer via de Rebus-pagina. De poster wordt alsook op de 'Holebi Vlaanderen' Facebookgroep gedeeld. Daarnaast wordt de poster nog verder gedeeld waarbij het exacte overzicht verloren gaat. Via Facebook en mond-tot-mond reclame worden 6 interviews afgenomen voor dit onderzoek.
- Het homoseksuele individu kan de tussenpersoon zijn om in contact te komen met de vader. Slechts twee kandidaten worden voor dit onderzoek via de homoseksuele zoon

gerekruteerd. Wanneer de persoon of de vader zichzelf kandidaat stelt, worden de contactgegevens gevraagd van ofwel de vader ofwel de homoseksuele jongere. De communicatie verloopt, mits goedkeuring van de vader of de jongere, via e-mail, Messenger of telefonisch contact.

Wanneer de vader na de uitleg via de informatieve brief (zie bijlage 8) instemt met het onderzoek wordt ook de sneeuwbalmethode tijdens het eigenlijke interview toegepast. Aan de hand van deze methode wordt de persoon gevraagd of hij nog andere vaders met één of meerdere homoseksuele zonen kent die bereid zijn om deel te nemen aan het onderzoek. Op basis van deze methode worden geen mensen geïnterviewd binnen het onderzoek.

De selectiemethodes waarmee de deelnemers verzameld worden hebben zowel sterke als zwakke punten. Een sterk punt is dat de vaders van homoseksuele zonen effectief bevroegd worden en voldoende vertrouwd zijn met het thema zoals bedoeld. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de verkregen resultaten. Daarbij gebeurt de selectie op vrijwillige basis, wat oprechte interesse en een open houding ten aanzien van het thema betekent. De vaders die hierop intekenen hebben op het moment van bevraging het gegeven van hun zoon(s) intussen min of meer kunnen plaatsen. Het bevragen van moeilijkheden of pijnpunten maakt het hierdoor iets gemakkelijker maar de resultaten mogelijks ook biased. Hiermee wordt bedoeld dat de resultaten of bevindingen mogelijks gekleurd of vooringenomen zijn aangezien er enkel een specifiek deel van de doelgroep bereikt wordt. Dit specifieke deel van de doelgroep zijn namelijk de vaders die bereid zijn om erover te spreken. Dit kan zowel positief als negatief zijn voor de bevindingen. Negatief in de zin dat de visie van de niet-ondervraagde personen niet binnen dit onderzoek wordt opgenomen en mogelijks een andere waardevolle visie heeft die ongekend blijft. Het is anderzijds positief doordat de bevroegde vaders reeds een relatief positieve houding ontwikkeld hebben bij de bevraging en zij in meer of mindere mate een positieve evolutie maken ten aanzien van het aanvaardingsproces. Dit is ook de gewenste informatie om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvraag: “Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?”

Een mogelijke valkuil is dat de aangehaalde kandidaten op een later tijdstip afhaken en niet meer wensen deel te nemen aan het onderzoek. Dit doet zich binnen dit onderzoek drie keer voor.

Echter dient vermeld te worden dat de mannelijke onderzoeker mogelijks ook een invloed uitoefent op de deelnemers hun eerlijkheid. Zo hebben vaders, die moeilijkheden ervaren ten aanzien van het thema, mogelijks twijfels omtrent de onderzoeker zijn geaardheid, waardoor vaders minder vrijuit of net sociaal wenselijker spreken. Anderzijds zijn de gerekruteerde mannen door hun bereidwilligheid communicatief ingesteld en vertrouwd met het thema.

Een algemeen pijnpunt voor het onderzoek is dat vaders van homomannen, die het hiermee moeilijk hebben, zeer moeilijk persoonlijk te motiveren zijn om deel te nemen aan het onderzoek. Enkele bevraagde vaders hebben zo altijd een positieve houding gehad en nooit uitdrukkelijk moeilijkheden ervaren, noch hulpmiddelen geraadpleegd en dus geen opvallende positieve evolutie doorgemaakt.

Tabel 1: overzicht demografische gegevens deelnemers

<i>Deelnemer</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Opmerking</i>	<i>Datum afname</i>
R0 (+♀)	West-Vlaanderen	59 (+55)	WOHG	5/01 (14u)
R1	Antwerpen	62	WOHG	11/01 (10u)
R2	West-Vlaanderen	72	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	15/01 (14u)
R3	West-Vlaanderen	52	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	16/01 (19u)
R4	West-Vlaanderen	58	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	17/01 (14u)
R5	West-Vlaanderen	51	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	18/01 (16u)
R6	Antwerpen	62	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	29/01 (10)
R7	Antwerpen	65	Facebookpost <i>mond-tot-mondreclame</i>	30/01 (14u)
R8	Antwerpen	55	WJNH	6/02 (11u)

2. Meetinstrumenten/apparatuur.

Het kwalitatief onderzoek krijgt algemeen vorm door verschillende meetinstrumenten en technieken. Het onderzoek wordt gevoerd aan de hand van een semigestructureerd diepte-interview. Dit om per deelnemer de deelonderzoeksvragen diepgaand te kunnen verkennen. Een focusgroep van een tiental vaders georganiseerd op éénzelfde datum lijkt, zonder bestaande of gekende organisatie, heel moeilijk voor elkaar te krijgen. Dit brengt naar data(verzameling) toe bovendien bijkomende risico's teweeg. Een nieuwe groep kan onveilig aanvoelen, wat niet gewenst is bij een onderzoek dat peilt naar zeer persoonlijke aspecten. Bovendien wordt generalisatie van meningen en inbreng te niet gedaan bij één-op-één interviews.

De interviewleidraad wordt door de onderzoeker ontwikkeld (zie bijlage 10). Een semigestructureerd interview houdt in dat een aantal vragen voorbereid wordt waarop een antwoord moet gevormd worden na het interview. Hierbij kan en wordt soms afgeweken van de vooropgestelde leidraad om zo dieper op bepaalde elementen in te kunnen gaan. Dit is afhankelijk van de al dan niet aangehaalde informatie.

Tijdens het interview wordt in de eerste plaats de beleving van de ouder bij de coming-out verkend en bevestigd. Daarnaast bestaat het interview uit twee delen. Het eerste deel bevestigd in grote lijnen welke moeilijkheden de coming-out tot gevolg brengt of bracht voor de vader. Hierbij wordt de informatie omtrent moeilijkheden uit de literatuurstudie afgetoetst bij Vlaamse vaders. Van zodra de moeilijkheden voor beide partijen duidelijk zijn en qua intensiteit doorheen de tijd gesitueerd worden, wordt overgegaan naar de bevestiging van wat nu net voor deze positieve of negatieve evolutie zorgt of zorgde. De elementen die aan de basis van deze evolutie liggen vormen de hulpmiddelen voor andere vaders en worden aangereikt binnen het beroepsproduct. Het tweede deel van het interview bevestigd het oordeel van vaders omtrent een bestaande tool 'Out bij ouders' die ontwikkeld werd door toenmalige Thomas More hogeschoolstudenten. Het interview wordt afgesloten met de bevestiging van wat de onderzoeker nu net kan ontwikkelen dat hen in de vooraf besproken situatie mogelijks had kunnen helpen. Hierbij wordt een poging tot co-creatie gedaan om een doeltreffend beroepsproduct te ontwikkelen. Co-creatie is een methodiek waarbij samen met de deelnemers gewerkt wordt om tot een beroepsproduct te komen. De kandidaat wordt in de zoektocht of het proces naar een sterk beroepsproduct betrokken.

Het interview is zo opgebouwd dat de vader eerst de complete beleving van zijn zoons coming-out terug bovenhaalt in de veronderstelling dat hij zich vervolgens beter kan inleven naar het tweede en het laatste deel van het interview toe. Het interview kan, afhankelijk van de inbreng

van de vader, in duur variëren tussen één à twee uur en wordt in één keer afgenomen. Echter is het eerste deel van het interview het meest intense deel van de ganse bevraging. Enerzijds voorkomt dit dat de vader het deel nalatig of ondoordacht behandelt en anderzijds verhoogt dit opnieuw de betrouwbaarheid van de resultaten.

Vooraleer het interview begint wordt er duiding gegeven over het doel van het onderzoek. De onderzoeker gaat op een rustige en vertrouwde manier in gesprek met de kandidaat zodat de kandidaat zich gerustgesteld voelt om vervolgens over zijn ervaring te spreken. Bij de introductie wordt een informed consent (zie bijlage 9) voorgelegd en ingevuld. Daarbij wordt aan de kandidaat eveneens de goedkeuring gevraagd om het gesprek op te nemen aan de hand van geluidsopname-apparatuur. De kandidaat wordt ingelicht omtrent de vertrouwelijkheid en anonimiteit van het gesprek en de daaruit voortvloeiende bevindingen.

3. Procedure

De procedure vertrekt vanuit een diepgaande deskresearch. Hiervoor worden databanken zoals Academix Search Ultimate, Google Scholar en Springerlink geraadpleegd. Daarnaast worden, dankzij het JAC Oostende, enkele informatieve en praktijkgerichte boeken geraadpleegd. Rebus Oostende helpt bij documentatie, relevante contacten en doorverwijzingen die behulpzaam zijn voor de onderzoeksopzet. De werkgroep Ouders Holebi's Gent bezorgt daarnaast twee zelfontwikkelde boekjes met echte getuigenissen van ouders. Uiteraard zorgt ook Wel Jong Niet Hetero voor een degelijke opvolging van het onderzoek met enige literatuur en nuttige links.

Door de hoge complexiteit van het thema en de verwevenheid met verschillende onderliggende problematieken en moeilijkheden wordt ook op een informeel contactmoment in gesprek getreden met de Werkgroep Ouders Holebi's Gent. Deze ervaring geeft richting aan wat er concreet leeft bij de doelgroep en wat de literatuurstudie nu concreet moet inhouden.

Van zodra er voldoende voorkennis en informatie omtrent het thema verzameld is, wordt nagegaan waar nog praktijkrelevant onderzoek nodig is. Hierbij wordt bovendien advies gevraagd bij zowel Wel Jong Niet Hetero Gent, als bij het Centrum voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding Brugge. Eens de hoofdonderzoeksvraag met bijhorende deelonderzoeksvragen afgebakend is, stelt de onderzoeker een daarbij horende vragenlijst op.

Hierna kan de eigenlijk rekrutering zoals hiervoor omschreven van start gaan. Er wordt contact genomen met verschillende organisaties en verenigingen die specifiek omtrent het thema

homoseksualiteit werken. Dit met oog om potentiële kandidaten te verzamelen. Deze lijst met actieve organisaties kan teruggevonden worden via de website van Çavaria.

Daarnaast wordt via het sociale mediakanaal Facebook een oproep naar kandidaten gedaan door middel van een poster (zie bijlage 6.2) met bijhorend bericht (zie bijlage 6.2.1) op de persoonlijke Facebookpagina van Arnaud Renard, als op de ‘Holebi Vlaanderen’ Facebookgroep. Via deze poster kunnen kandidaten zich op het vermelde e-mailadres of op de persoonlijk Facebookpagina via privémeldingen aanmelden.

Ten slotte wordt bij elk interview de sneeuwbaltechniek uitgevoerd. Hierbij wordt gepolst of de deelnemer mogelijks andere vaders kent waarvan de zoon homo is en die bereid zou zijn om deel te nemen aan het onderzoek.

In totaal zijn er tien deelnemende participanten, waaronder negen vaders en één moeder. Acht participanten zijn vaders die door de onderzoeker aan de hand van semigestructureerde interviews bevestigd worden. Één van deze vaders heeft twee zonen die homoseksueel zijn. De overige twee participanten zijn vader en moeder van één zoon die homoseksueel is. Dit vormde een kleine focusgroep van onder meer één onderzoeker en twee respondenten. Er wordt geen onderscheid gemaakt in de resultatensectie tussen alle vaders en het koppel. Dit doordat de verkregen resultaten steeds over de vader gaan en niet over de partner.

Van zodra kandidaten zich spontaan aanmelden via Facebook of mail worden deze kort ingeleid door middel van de informatiebrief (bijlage 8) en een persoonlijk antwoord met daarin de korte inhoud (duur, onderwerp, onderdelen, etc.) en het doel van het onderzoek. Nadien wordt de persoon, indien die wenst deel te nemen, uitgenodigd om verder af te spreken via telefonisch contact omtrent praktisch zaken (plaats, datum, tijdstip).

Indien derden een persoon aangeven wordt verzocht om deze persoon vooraf zelf in te lichten over het doorspelen van diens contactgegevens en de verdere contactopname door de onderzoeker. Dit opdat de persoon in kwestie ingelicht is en zich bij het eerste contact niet bedreigd voelt of schrikt. Eens de persoon interesse toont bij het eerste telefonisch contact herhaalt het voorgaande zich ook voor deze kandidaat.

De onderzoeker verplaatst zich naar de afgesproken plaats. Dit is binnen dit onderzoek, uitgezonderd van twee kandidaten, telkens bij de kandidaat thuis. Bij de twee uitzonderingen hierop vinden de interviews plaats in een tearoom in het centraal station van Antwerpen en in het bedrijf waar de kandidaat werkzaam is. De mogelijkheid bestond om een ruimte te reserveren bij Centrum voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding (CGSO) voor de regio

Brugge en Wel Jong Niet Hetero vzw (WJNH) voor de regio Gent. Hier wordt voor dit onderzoek geen gebruik gemaakt.

Het interview wordt zelfstandig en individueel uitgevoerd en verwerkt door de onderzoeker.

Op het onderlinge afgesproken tijdstip wordt de informatiebrief (zie bijlage 8) met de korte inhoud samen met de informed consent (zie bijlage 9) gepresenteerd en uitgelegd. De anonimisering en vertrouwelijkheid voor het onderzoek worden daarnaast verduidelijkt en er wordt toestemming gevraagd om een geluidsopname te maken van het interview. Zo wordt ook aangegeven dat het audiobestand enkel gebruikt wordt in functie van het onderzoek en de onderzoeker deze na het behalen van het diploma vernietigt. Daarnaast wordt heel duidelijk benadrukt dat de persoon elk moment het onderzoek kan stopzetten en zijn/haar deelname hierbij kan intrekken. De deelnemer krijgt de kans om vragen te stellen en kan aangeven indien hij/zij al dan niet op voorhand voldoende informatie verkregen heeft omtrent het onderzoek en wat er met de data gebeurt.

Aan het eigenlijke begin van het interview wordt aangegeven dat het interview uit twee delen bestaat met telkens een andere klemtoon. Het eerste deel be vraagt de beleving van de vader met de moeilijkheden. Het tweede deel richt zich meer tot een bestaande tool die aan het begin van dat deel verder uitgelegd wordt.

Op het einde van het interview wordt de deelnemer gevraagd wat de onderzoeker als substitutie voor de bestaande tool kan ontwikkelen als beroepsproduct. De methodiek waarbij samen met de deelnemers gewerkt wordt om tot een doeltreffend beroepsproduct te komen heet co-creatie. De kandidaat wordt betrokken in de zoektocht naar een sterk beroepsproduct.

Bij de afronding van het bezoek wordt meegedeeld dat er aan member checking gedaan wordt. Dit betekent dat de respondent nadien de eerste verwerking van het interview steeds de mogelijkheid krijgt om het interview-transcript na te kijken en te beheren. Zo is het steeds mogelijk om aanpassingen te maken aan de data of zaken toe te voegen. Dit verhoogt de betrouwbaarheid en geldigheid van de verkregen resultaten. De ruwe data van het interview wordt achteraf doorgestuurd naar de deelnemers. Als laatste wordt aangegeven dat de kandidaat ingelicht wordt over het ontwikkelde beroepsproduct eens dit ter beschikking is.

Onmiddellijk na elk interview wordt een audit trail bijgehouden. Dit is een logboek (zie afzonderlijke bijlage) met persoonlijke notities omtrent de omstandigheden tijdens het onderzoek die relevant zijn naar de verwerking toe. Eens alle interviews uitgeschreven en

verstuurd zijn naar de deelnemers, worden alle gegevens verwerkt tot concrete richtlijnen omtrent wat het eindproduct, als nieuwe tool, nu wel dan niet dient te omvatten.

4. Analyse

De data van dit onderzoek komt tot stand aan de hand van een iteratief proces. Dit proces is het voortdurend passen en meten van de verkregen data (Baarda, 2014). Elk interview wordt ook aan de hand van een cyclisch proces geanalyseerd.

Binnen dit kwalitatief onderzoek wordt voor de verdere verwerking van de semigestructureerde diepte-interviews gebruik gemaakt van de thematische analyse. Deze analysebenadering wordt zowel voor het eerste onderzoeksonderdeel (die de beleving, moeilijkheden en hulpmiddelen van Vlaamse vaders ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon bevraagt), als voor het tweede onderzoeksonderdeel gebruikt (die naar de beoordeling van Vlaamse vaders omtrent een bestaande tool peilt). Zowel de analyses als de tabel met de gegevens van de deelnemers wordt verwezenlijkt aan de hand van Microsoft Word 2016. Daarnaast worden de analyses in twee fasen uitgewerkt, namelijk de ‘data-preparatie’ en de eigenlijk ‘data-analyse’.

De eerstvolgende stap na de interviewafname is de datapreparatie (bijlage 18.1). Hiervoor wordt op basis van het audiofragment van het interview een transcript opgemaakt. Tijdens het uitschrijven wordt de data reeds geanonimiseerd. De voornamen worden vervangen door de initialen van de naam. Eventuele identiteit-verradende gegevens, zoals namen van bijvoorbeeld werkplaatsen, worden abstracter gemaakt door deze namen te vervangen door de functie of de noemer van de werkgroep. Daarna wordt de niet-relevante tekst geschrapt uit de transcripten en afzonderlijk opgeslagen. Uit de overgebleven en relevante teksten worden de analyse-eenheden gedestilleerd. Waarna dan, als laatste onderdeel van de datapreparatie, de relevante tekst opgesplitst wordt in fragmenten.

De volgende fase is die van de eigenlijke analyse. Deze fase houdt zeven stappen in en begint met het labelen van de opgesplitste fragmenten. De gekozen labels zijn geen interpretatie maar komen rechtstreeks uit het interview. Onmiddellijk daaropvolgend worden alle labels, voor elk interview, per deelonderzoeksvraag gebundeld. Zo wordt er voor moeilijkheden, hulpmiddelen, de beoordeling van de tool en de tips telkens een afzonderlijk document opgesteld met alle daarbij horende labels. Dit maakt het overzichtelijk en zorgt dat de labels vervolgens niet verkeerd geïnterpreteerd worden aangaande de hogere categorie. Nadien wordt per deelonderzoeksvraag een unieke data-analyse uitgevoerd. Vervolgens worden labels die synoniemen zijn samengevoegd in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Deze

eerste twee analysestappen vallen samen onder de noemer van het ‘open coderen’. Deze fase typeert zich door het opdelen van gegevens in kleinere gehelen (Mortelmans, 2007).

Daarna worden alle labels ruimtelijk geordend naargelang het gezamenlijk toebehoren tot een categorie of thema. Deze analysestap heet het ‘axiaal coderen’.

Na het ‘axiaal coderen’ vindt het ‘selectief coderen’ plaats. Deze overgang is vergelijkbaar aan de overgang tussen het ‘open coderen’ naar het ‘axiaal coderen’. Bij het ‘selectief coderen’ wordt opnieuw een hoger abstractieniveau verkregen op basis van de vooraf bepaalde categorieën of thema’s. Hierdoor worden er kernthema’s verkregen.

Het laatste onderdeel van de eigenlijke data-analyse is het rapporteren. Bij het rapporteren worden de onderzoeksvragen beantwoord. Zoals reeds aangehaald wordt aan member checking gedaan. De participanten worden via mail op de hoogte gebracht omtrent hun transcripten. Hierbij hebben zij steeds de mogelijkheid om de inhoud te beheren en/of toevoegingen aan te brengen. Alle kandidaten wensen op de hoogte gehouden te worden van het eindproduct.

Resultaten

In deze sectie worden de resultaten van het onderzoek uit de doeken gedaan. Hierbij worden de verschillende onderzoeksvragen beantwoordt.

Ter herhaling is de hoofdonderzoeksvraag: “Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?”

Deze hoofdonderzoeksvraag wordt beantwoord met deelonderzoeksvragen:

- Welke moeilijkheden ondervinden vaders?
- Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?
- Hoe beoordelen ze de bestaande tool ‘Out bij ouders’?
- Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’.

De eerste deelonderzoeksvraag omtrent de moeilijkheden die vaders ondervinden wordt minimaal beantwoord aan de hand van de voorgaande deskresearch (zie 3.5). Bovendien wordt deze voorgaande deskresearch omtrent de moeilijkheden bevestigd tijdens het informeel contactmoment met de Werkgroep Ouders Holebi’s Gent. De bevindingen uit dit informeel contactmoment dienen enkel als achtergrondinformatie voor de onderzoeker.

Bij de laatste deelonderzoeksvraag worden alle reacties van de vaders op de tips geïnventariseerd. Deze reacties worden verder weergegeven en kort besproken. Echter leveren deze reacties verder weinig bijdrage aan de vernieuwde versie. Deze bachelorproef en deelonderzoeksvraag wordt niet in functie van een review van de bestaande tool gevoerd, noch om de bestaande tool aan te passen, maar wel om inzicht te krijgen op welke manier nieuwe handvaten ontwikkeld kunnen worden.

Vervolgens zijn de deelonderzoeksvragen beantwoord door negen Vlaamse vaders met minstens één homoseksuele zoon aan de hand van semigestructureerde diepte-interviews. Eén vader wordt vergezeld door zijn vrouw en één andere vader heeft twee homoseksuele zonen. Door onderling overleg met de vaders wordt samen naar een geschikt en doeltreffend beroepsproduct toe gewerkt. Zoals reeds in de procedure omschreven staat wordt de betrouwbaarheid verhoogd aan de hand van memberchecking en krijgen de vaders nadien alsnog de kans om inhoudelijk aanpassingen aan te brengen in hun transcript. Bovendien is het

een kwalitatief onderzoek waarbij de resultaten in tekstvorm zijn en niet cijfermatig. De gehanteerde hoofdonderzoeksvraag suggereert ook een beschrijvend onderzoek, aangezien deze pijlt naar wat vaders kan ondersteunen.

De thematische analyse is de analysebenadering die gebruikt wordt om specifieke elementen te destilleren uit de interviews. Deze elementen zijn moeilijkheden en hulpmiddelen van de vader waarnaast ook hun beoordelingen van de bestaande tool bevraagd wordt. Hier is het nieuwe beroepsproduct bovendien op gebaseerd. De eindresultaten worden per thema en dus per deelonderzoeksvraag uitgebreid besproken in de volgende paragrafen.

Het bespreken van de resultaten gebeurt in verschillende stappen. Eerst wordt per deelonderzoeksvraag of thema een boomstructuur weergegeven in bijlagen waarop de verschillende kernlabels overzichtelijk gevisualiseerd staan. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verkregen data van enkel de vader en de data van de vader die tijdens het interview vergezeld wordt door zijn vrouw. Vervolgens worden alle kernlabels en kernthema's individueel besproken waarbij telkens enkele uitspraken van de vaders weergegeven worden. Uiteindelijk wordt een korte samenvatting gemaakt waarin duidelijk gemaakt wordt waar binnen het onderzochte thema het meeste gewicht aan toegekend wordt. Deze korte samenvatting zorgt voor een geheugensteuntje doorheen de ruime resultatensectie.

De ruwe data-gegevens (transcripten met geluidsopname) waarop deze resultaten gebaseerd zijn worden afzonderlijk op USB-stick aan de bachelorproefbegeleider afgeleverd.

1. Bespreking kernlabels en kernthema's moeilijkheden (Boomstructuur bijlage 11)

Deelonderzoeksvraag 1.1: 'Welke moeilijkheden ondervinden vaders?'

De eerst besproken bevindingen van dit onderzoek, zijn deze omtrent de elementen die bij Vlaamse vaders voor moeilijkheden zorgen bij de confrontatie met de coming-out van hun homoseksuele zoon. Aan de hand van deze bevindingen wordt een antwoord gevormd op de deelonderzoeksvraag: 'Welke moeilijkheden ondervinden vaders?'

Kernlabel 1: moeilijkheden door elementen vooraf de coming-out:

Dit kernlabel omvat algemeen de moeilijkheid van de coming-out bij vaders door het onvoorspelbaar of onverwacht karakter voorafgaand de coming-out. Deze onvoorspelbaarheid ontstaat mogelijks door een klassiekere visie of bewustzijn omtrent de genderdiversiteit.

Hieronder vallen moeilijkheden omtrent de seksuele identiteitsontwikkeling, genderstereotiep mannelijke eigenschappen en de weinig problematische ontwikkeling van de zoon voorafgaand de coming-out.

Kernthema 'Seksuele identiteitsontwikkeling'

Het volgende kernthema beschrijft de moeilijkheid bij vaders na de coming-out ten gevolge van een mogelijk mager inzicht in seksuele identiteitsontwikkeling.

Een vader geeft aan dat hij vóór de coming-out opgemerkt had dat zijn zoon naar homoseksfilms gekeken had op het internet. Dit was voor de vader een doorsnee onderdeel van de seksuele identiteit tijdens de pubertijd, maar geen voorteken van een homoseksuele identiteit.

Een andere vader merkt op dat zijn zoon ongeïnteresseerd reageert op vrouwen, maar ook bij deze vader blijft de homoseksuele identiteit, tot aan de eigenlijke coming-out, buiten beschouwing.

- *"En ik denk dat mijn vrouw ook wel een jaar of twee drie terug, gezien had dat hij op de laptop ook wel naar homoseksfilms gekeken had. En heb ik gezegd. Ja how ja, dat maakt deel uit van de seksuele ontwikkeling he. Maar natuurlijk achteraf gezien..."*
- *"Ik merkte toch vaak van, als we ergens gingen zoals op reis en er waren daar jonge meisjes, dat ik dan zei van 'how zie je niet dat ze omkijken'. Hij keek rechtdoor hé. Ik zei hem: 'zie je niet dat ze omkijken? Ik zag het.' Ik zei 'how attack'."*

Kernthema 'Genderstereotiep mannelijke eigenschappen'

Het volgende kernthema omschrijft de moeilijkheid ten aanzien van de coming-out ten gevolge van genderstereotiepe mannelijk eigenschappen bij de zoon (vooraf de coming-out).

Zo geven twee vaders aan het niet te verwachten van hun zoon door de genderconforme of stereotiep mannelijke eigenschappen van hun zoon.

“Maar heeft altijd heel veel ge'entoureed geweest door meisjes. Dus heeft altijd veel meer met meisjes omgegaan. Dat zag ik zeker de laatste 3-4 jaar. Ik was daar wel gelukkig in. T' waren dan meestal ook nog knappe meisjes. Maar dus t' valt helemaal niet op. Alé, hij heeft helemaal geen vrouwelijke neigingen of vrouwelijke trekken dat ik tot nu toe zie.”

- *“Dat was een ferme slag. Je kon dat ook niet zien, je ziet dat niet aan hem. Hij is niet vrouwelijk. Maar je ziet dat niet hé. Ale ik denk dat het vaak zo is dat je dat van je eigen jongens niet ziet. Sommige hebben van die manierkes, maar hij had dat niet hé. Alé hij zat in metaal en hij was grof hé. Hij was ook niet erg dik, maar ale.”*

Kernthema 'Weinig problematische ontwikkeling van de zoon'

Het volgende kernthema omschrijft de moeilijkheid ten gevolge van het onbewust idee dat de homoseksuele identiteitsontwikkeling problematisch is. Deze gedachte draagt bij aan het onverwacht karakter van de coming-out. Zo lijkt één vader de homoseksuele identiteit van zijn zoon niet te verwachten door de weinige moeilijkheden doorheen de algemene ontwikkeling van zijn zoon.

- *“En wij hebben hele tijd zitten praten, nu dat komt aan, dat komt heel hard aan. Door één, ik had het niet gezien, da was ne lieve brave goeie jongen. Dien had geen pubertijd gehad, wij hebben daar nooit geen problemen mee gehad, die had altijd heel goed gestudeerd. Hij deed altijd wat er hem gevraagd werd.”*

Algemeen kan bij het eerste kernlabel aangegeven worden dat moeilijkheden (na de coming-out) die veroorzaakt worden door elementen voorafgaand de coming-out, allemaal herleid en mogelijks verklaard kunnen worden door een klassieke visie, vooraf de coming-out, omtrent gender(versiteit) en met name de seksuele oriëntatie, genderidentiteit en expressie.

Hierop aansluitend en relevant ten opzichte van het beroepsproduct, is dat deze elementen voor de coming-out moeilijk veranderbaar of vermijdbaar zijn. Dit komt door de mogelijk negatieve gevolgen op minderheidsstress voor holebi-jongeren voor de coming-out. Met andere woorden kan het verhogen van de voorspelbaarheid van deze homoseksuele identiteit, door vaders bijvoorbeeld voor de coming-out in te lichten hoe signalen te herkennen, ervoor zorgen dat minderheidsstress bij jongeren vermeerderd wanneer die er bewust voor kiezen om in de kast te blijven.

Kernlabel 2: moeilijkheden door elementen tijdens en na de coming-out

Dit kernlabel omvat heel wat elementen die het voor vaders tijdens en na de coming out moeilijk maken. Relevant ten aanzien van het beroepsproduct, bij kernlabel 2, is de indeling tussen de al dan niet op-implementeerbare elementen die voor moeilijkheden zorgen. Hierdoor wordt een onderscheid gemaakt tussen op-implementeerbare en moeilijk op-implementeerbare elementen. Elementen zijn moeilijk op-implementeerbaar wanneer zeer persoons- en/of contextgebonden eigenschappen voor moeilijkheden zorgen.

Op-implementeerbare elementen die voor moeilijkheden zorgen tijdens en na de coming-out.

Deze op-implementeerbare elementen zijn onder meer de onwetendheid rond de houding als vader ten aanzien van de homozoon, een ‘homonegatieve’ perceptie, onbegrip rond de LHBT-cultuur, onbegrip omtrent seksuele oriëntatie, genderidentiteit en-expressie (SOGIE) en de seksualiteitsbeleving bij homomannen.

Kernthema ‘Onwetendheid rond de houding als vader’.

Dit kernthema omschrijft de moeilijkheden tijdens en na de coming-out door enige onwetendheid omtrent de houding als vader ten aanzien van de coming-out en dus de homoseksuele identiteit van hun zoon. Drie vaders bevragen zichzelf hoe zij met dit nieuwe gegeven om moeten of kunnen gaan.

- *“Ja nu, wat doet ge als vader? Alé, uhm. Omdat die relatie niet 100% juist zat, moet ge juist opletten met wat da ge zegt. En probeer daar positief op in te spelen. Daar kunt ge niet. Ja, wat kunt ge doen als vader? Ik zou het niet weten. Moet ik daarover babbelen of moet ik daar niet over babbelen. Maar dan beseft ge wel dat dat één, zo persoonlijk is, ik weet niet hoe hij dat gaat opvatten. En ten tweede, ook de situatie is heel persoonlijk. Maar dat je weet hoe kun je je kind hier sterker in maken. Om hem te wapenen tegen de problemen van de maatschappij. Dat blijft voor mij een gemiste opportuniteit.”*
- *“Ja jong he, hoe moet ik daar mee omgaan?”*
- *“Ik ging ook niet alle vragen weten dat ik wilde weten of moest weten. Dan heb ik ook een beetje naar buiten gebracht van: ‘Hoe ja, ja mijn zoon is een homo’ En hoe ga je er mee om. Ewel ja, hoe ga je der mee om?”*

Kernthema ‘Homonegatieve perceptie’

Twee vaders geven enkele uitspraken die volgens de literatuur op een homonegatieve perceptie of houding kunnen wijzen. Het hoeft hierbij niet te verbazen dat homonegatieve percepties

tijdens en na de coming-out voor moeilijkheden zorgen. Ondanks het mogelijks moeilijk veranderbaar karakter van dit kernthema, wordt deze toch onder op-implanteerbare moeilijkheden gecategoriseerd doordat het eindproduct op deze homonegatieve perceptie focust.

- *“Toch ga je er altijd eventjes van, ja, denken het is tegennatuurlijk. ... Ja, dat het..., ja nog altijd ietske tegennatuurlijke is, is misschien nog altijd het moeilijkste, de rest minder.”*
- *“Voor mij voelde het alsof hij geen toekomst meer had. Ik had het gevoel dat het voorbij was.”*

Kernthema ‘Onbegrip omtrent LHBT-cultuur’

Twee vaders geven aan onbegrip te ondervinden ten aanzien van LHBT-gerelateerde cultuurevents zoals de Gay-pride en holebifuiven. Zo worden die geassocieerd of vergeleken met carnaval of seksfuiven. Deze associaties kunnen ervoor zorgen dat vaders moeilijkheden ondervinden of een negatieve attitude behouden ten aanzien van homoseksualiteit en vervolgens ten aanzien van hun homoseksuele zoon. Bovendien kan door middel van psycho-educatie en toelichting, onbegrip verminderd worden.

- *“Ja dat is een wereld dat je niet kent he. Ik weet nog de eerste week ging hij naar zo’n holebifuif en ik stelde mij daar van alles bij voor van wat is dat daar allemaal...”*
Interviewer: “Waren dat dan gedachten van dat gaat daar een seksfuif zijn?”
“Ja ik stelde mij daar zoiets bij voor.”
- *“Waar dat ik wel een beetje problemen mee had was dat ze zo naar die gay parade geweest zijn. Dan denk ik ‘ja alé jong’. Dat is het handje op he. Maar langs de andere kant, ja als ze op carnaval daar een ‘voile jeanet’ gaan spelen is dat ook int, gohja... Ale ik heb die gay-parade nooit echt langs de ene kant goed begrepen. In die optiek van ‘Moet da, oké, marcheert dan, maar maakt er dan geen carnaval van.’”*

Kernthema ‘Moeilijkheden door onbegrip omtrent SOGIE tijdens en na de coming-out.’

Binnen dit kernthema komt aan de hand van twee thema’s naar voor dat vaders ook tijdens en na de coming-out moeilijkheden ervaren door enig onbegrip omtrent Seksuele Oriëntatie Genderidentiteit en -Expressie (SOGIE). Soortgelijke bevinding komt bij het eerste kernlabel omtrent moeilijkheden vóór de coming-out ook naar voor.

Beide kernthema’s veroorzaken namelijk moeilijkheden na de coming-out. Het eerste kernthema uit het vorige kernlabel, verklaart deze moeilijkheden doordat er vóór de coming-

out een klassiekere visie omtrent genderdiversiteit is. Bij dit kernthema ontstaan moeilijkheden door het hanteren van diezelfde klassiekere visie op genderdiversiteit, ná de coming-out.

De twee hierbij onderliggende thema's zijn: enerzijds gender non-conform gedrag en genderidentiteitsexpressie en anderzijds moeilijkheden door onbegrip omtrent de seksuele oriëntatie.

Thema: 'Gender non-conform gedrag en seksuele/genderidentiteitsexpressie':

Het thema gender non-conform gedrag en seksuele/gender identiteitsexpressie kan bovendien, naargelang de aangehaalde moeilijkheden, nogmaals in drie subgroepen opgedeeld worden: het vrouwelijke in een man, travestie en transgenders. Ondanks dat dragqueens, travestie en transgenders onafhankelijke fenomenen zijn ten opzichte van elkaar en van homoseksualiteit, worden deze vaak met elkaar geassocieerd.

Zo geven vijf vaders omtrent vrouwelijkheid in man (of omgekeerd) aan:

- *“Nu k' moeten eerlijk zijn, t' zitten genres tussen e. Da k' ik zeggen van 'oeoe dat is't er nu wel een beetje over eh'. Ze beginnen dan met sjakosjes aan de ene kant en noem maar op”*
- *“Het vrouwelijke in een man dat wringt mij, ... En daar zou ik het wel onwaarschijnlijk lastig mee gehad hebben. Die verwijfde homo's he. Daar heb ik het echt moeilijk mee, en dat moet je ook aanvaarden. Nee, nee, daar kan ik niet tegen. Nee en ik kan daar niet tegen omdat ik dat niet geloof, die zijn zo niet, ik vind dat onecht gedrag. Maar dat komt mij zo onecht over. Zo zijde niet. En ik denk dat dat ook voor de heterowereld het punt is waarop dat veel mensen afknappen. Als homo's werkelijk zo overdreven vrouwelijk gaan doen.”*
- *“Moest dat erbij komen, dat ze zo een beetje, alé, how. Het verhaaltje met de sjakos feitelijk. Ja how, daar zou ik meer moeite mee hebben”*
- *“Van mensen die in een heterohuwelijk zitten kunnen we niet zeggen dat ze homo zijn.”*

Deze uitspraak is het vervolg op een voorgaande situatie, waarbij een vriend van de zoon zich zeer vrouwelijk gedroeg. Intussen is diezelfde vriend getrouwd met een vrouw. Doordat deze man nu getrouwd is lijkt een homoseksuele identiteit uit den boze. De uitspraak getuigt mogelijk in de richting van een onvolledige visie op gender en genderdiversiteit.

- *“Mijn dochter was juist het averechtse (van de zoon) he. Klimmen en klauteren en vuil naar huis komen en vechten en zo. Ja, je kan dan zeggen van 'waarom is zij geen lesbische'. Ja je zou dat dan kunnen denken he.”*

Deze uitspraak getuigt van de overtuiging dat, wanneer stereotiep mannelijk gedrag zich bij vrouwen manifesteert dit zogenaamd automatisch met een lesbische seksuele identiteit correspondeert.

Twee vaders omtrent 'dragqueens' en travestie:

- *“Maar dan in essentie, die ‘dragqueens’, en al dat ge wilt. Ja jongens nee, dan moet ik gaan kotsen he. Ja heel de wereld van travestie ofzo daar heb ik dus geen greintje begrip voor. Geen greintje begrip voor he. Uhm ja, en dat heeft niets te maken met transgenders he, dat is iets anders. Maar die, die, ja, zo dat verwijft echt. Ik noem dat jeanetten.”*
- *“Die was dan nogal es verkleed als travestiet enzo en da zijn zo van die dingen dat ik toch nog eventjes...”*

Twee vaders omtrent het transgenderthema:

- *“Daar stel ik me dan wel vragen bij dat hij zo laat... alé dat wil dan vrouw zijn. Dat snap ik niet....Als er lichamelijke ingrepen moeten aan te pas komen dan zou ik toch wel denken... maar daar zitten we weer met problemen. Dat lichamelijke komt hieruit (wijst naar hoofd) he. Waarom wil hij dat doen? Ik weet het niet.”*
- *“Maar ze blijven hem maar in de media steken, ‘laat em nu zijn’. En ik zeg nog altijd: ‘Laat hem’, maar eigenlijk is ’t, eigenlijk zou ik moeten zeggen ‘Laat haar zijn’, En waarom is da? Dat is omdat ze nu en dan een keer een foto van hem van vroeger tonen. Moesten ze dat niet meer tonen. Ga je daar niet meer aan denken. Dan ga je zeggen: ‘neh z’is daar’.*

Het laatste voorbeeld wordt ook als moeilijkheid gelabeld doordat deze achterliggende redenering, door het regelmatig in de media verschijnen van transgenders, voor afkeer zorgt. Zo lijkt iemand enkel aanvaard te worden als man of vrouw en niet zozeer als transgender. De transitie wordt beter vergeten zodat er niet meer aan het trans-gegeven moet gedacht worden.

Thema: ‘Seksuele oriëntatie’:

Uit de gesprekken van drie vaders zijn de verklaringen over de ontwikkeling van en de invloed op de seksuele oriëntatie een mogelijke indicatie voor moeilijkheden.

- *“Aangeboren heeft met genen te maken hebben. Oftewel moet ik dan al iets van de genen in mij gehad hebben of zijn mama. K’weet het niet. Iedereen wordt geboren als man en vrouw. Maar de weegschaal zegt dan, nee, jij bent meer vrouw, nee, jij bent meer man. Dus de chromosomen werken tegen elkaar dan. En zeggen dan: ‘nee jij gaat verder als vrouw en jij meer als man’. Maar als onze chromosomen niet juist zitten, das dan bij voorbeeld*

een vrouw in een mannenlichaam, Of omgekeerd. En dan krijg je de Lesbiennes, of de homostijl.”

Bij voorgaand voorbeeld kan alsnog aangegeven worden dat homoseksualiteit volgens deze vader te maken had met meer of minder man of vrouw zijn.

- *“Ik had niet de moed om dat toen al tegen hem te zeggen (de vraag indien hij misschien homo was) omdat ik hem dan ook in een richting duw.”*

Deze uitspraak lijkt eerder een beïnvloedbaar gegeven te insinueren als het om homoseksualiteit gaat. Zo zou homoseksualiteit al dan niet gestuurd kunnen worden.

- *“Je weet dan (tijdens de coming-out) nog niet dat hij daar al zo lang mee bezig is ook he.”*

De vorige uitspraak geeft aan dat vaders (ouders) niet altijd bewust zijn omtrent de seksuele ontwikkeling van jongeren.

Kernthema: ‘Moeilijkheden met seksualiteitsbeleving van homomannen’

Het volgende kernthema verwijst naar moeilijkheden met homoseksualiteit door de seksualiteitsbeleving van homomannen. Dit kernthema kan opnieuw in een driedelige indeling verdeeld worden. Deze zijn: de assumptie bij de snelheid in overgang tot de eerste seksuele daad tussen mannen, het als vader vreemd zijn van de homoseksuele gevoelens en het vreemd vinden van het seksueel aspect. De uitspraken omtrent dit kernthema zijn allen van twee vaders.

Thema: ‘Snelheid bij overgang tot eerste seksuele daad’:

Vaders kunnen moeilijkheden ondervinden door de overtuiging of veronderstelling dat de seksualiteit tussen mannen veel sneller gebeurt. Één vader doet de volgende uitspraak:

- *“Moeilijk is op een bepaald moment zo de seksualiteit. Omdat ik wel denk dat eigenlijk tussen twee jongens de evolutie in de seksualiteit veel sneller gaat.”*

Thema: ‘Vreemd zijn van deze homoseksuele gevoelens’:

Twee vaders benadrukken moeilijkheden te ervaren omtrent homoseksualiteit door het zelf vreemd te zijn aan deze homoseksuele gevoelens.

- *“‘Hoe kun je nu verliefd worden op een man.’ Ik denk dat dat voor mij eigenlijk een beetje het moeilijkste is. Ik ben eigenlijk altijd een, k’ ga daar heel eerlijk in zijn, een beetje een ‘vrouwen-zot’ geweest. Alé, ... Ik charmeer graag de meisjes enzo, dus ik ben eigenlijk wel een beetje het andere. Dus geen haar op mijn hoofd die eigenlijk een aantrekkingskracht heeft naar de jongens toe. Dus het vreemd zijn van de relatie heeft mij zowat geremd.”*

- *“Moelijk is, het verliefd zijn op een jongen.”*
- *“Goh ja dat homo-gegeven. Je bent geen homo, dus je ziet dat allemaal anders hé. Je ziet dat van ‘hoe kun je daar nu verliefd op worden, op een man’.”*

Thema: ‘Het vreemd vinden van het seksuele aspect’:

Opnieuw benadrukken twee vader het vreemd vinden van de seksualiteit tussen twee mannen.

- *“Het gaat dan natuurlijk over ‘verder dan het zoenen’. Dus dat mij dat nog altijd wat vreemd lijkt. Ik denk natuurlijk dat we nog veel te veel t’ idee hebben, dat homo’s eerder aan anale seks denken. Misschien is dat ook een beeld dat ik me moet bijstellen”*
- *“Moelijk is, het seks hebben met een jongen.”*

Bij het tweede kernlabel, omtrent de op-implementeerbare elementen die tijdens en na de coming-out bij vaders voor moeilijkheden zorgen, kan algemeen samengevat worden dat een klassieke visie op gender of genderdiversiteit het meeste gewicht krijgt. Zeven vaders geven verschillende moeilijkheden aan. Hierbij ligt vooral de nadruk op moeilijkheden door gender non-conform gedrag of vrouwelijkheid bij mannen. Vervolgens moeilijkheden met het verklaren van de homoseksuele oriëntatie en als laatste de seksualiteitsbeleving bij homomannen.

Mogelijks hebben vaders hierdoor ook enige onwennigheid of onwetendheid rond hun houding, al blijft dit verband hypothetisch. Wel geven drie verschillende vaders aan met vragen te zitten omtrent hun houding en verwachtingen ten aanzien van hen als vader hieromtrent.

Een moeilijker op-implementeerbaar gegeven van twee vaders is de overwegende homonegatieve perceptie. Echter worden maar een paar uitspraken gedaan die hierop kunnen wijzen volgens de literatuur (zie 2.2).

Algemeen benadrukt dit vooral het belang nogmaals om vaders meer in te lichten omtrent genderdiversiteit. Daarnaast kunnen verwachtingen van holebi-jongeren ten aanzien van hun ouders toegelicht worden vanuit voorgaand onderzoek (Alaerts, et al., 2018).

Moeilijke op-implementeerbare elementen die voor moeilijkheden zorgen tijdens en na de coming-out.

Het volgende onderdeel bouwt verder op het tweede kernlabel die de elementen inventariseert, die tijdens en na de coming-out voor moeilijkheden zorgen. Moeilijk op-implementeerbare elementen zijn onder meer: zichtbaarheidsmanagement, het plots persoonlijk karakter van de coming-out, de zoon moeilijk achter het homo-label zien, verschillende toekomstverwachtingen hebben ten aanzien van de zoon, schuldgevoelens en bezorgdheden, angst en verdriet.

Kernthema: 'Zichtbaarheidsmanagement'

Zichtbaarheidsmanagement wordt reeds omschreven in de literatuurstudie onder paragraaf de coming-out (zie 2.3.1). Echter omschrijven vier vaders daarop gelijkende situaties die voor moeilijkheden zorgen:

- *“Dit gecombineerd met dat je eigenlijk naar de buitenwereld toe nu nog niet onmiddellijk zomaar ga verkondigen dat jouw zoon homo is. Onlangs vroeg een goeie collega aan mij, ‘hoe ist met de meiskes’. En k’heb der eigenlijk niet op geantwoord. Het hangt soms af van het moment, soms is het er snel uit en zeg ik het. Soms zeg ik het ook zelf tegen iemand zonder dat het eigenlijk zelf in de context van het ontmoeten aangeraakt wordt.”*
- *“Ik dacht bij mezelf tegen wie moet ik dat zeggen. Dat was een hele moeilijke opdracht. Ik kreeg dat niet over mijn lippen hé in het begin, ik kreeg dat echt niet over mijn lippen. De psychologe heeft dat ook wel goed gedaan en ons daarin begeleidt. Vooral om het naar de buitenwereld toe te zeggen en er te leren mee omgaan.”*
- *Zo af en toe heb ik een discussie hierover met leerlingen, op een bepaald moment hebben die ooit gevraagd aan mij: ‘Zoude gij dat erg vinden als uw zoon homo was?’ En dan heeft mijn antwoord mij wel eventjes beziggehouden. Ik heb mezelf toen de vraag gesteld: ‘Waarom heb ik eigenlijk nooit gezegd van: ‘Ja, maar mijn zoon is homo’. En ik ervaar van wel mijn coming-out dan, om dan te vertellen van mijn zoon zijne vriend. Dat dat toch wel heel onwennig was, dat da toch wel niet makkelijk was om dat te zeggen. Dat, dat is dan ook wel gek. Nu ben ik aan het denken, ja maarja en als ze vragen: ‘is uw dochter dan getrouwd?’ Ja die is getrouwd, die heeft twee kinderen. En dat zoude dan wel zeggen. Ziede, dus het houdt mij toch nog altijd ergens wel bezig he.”*

Kernthema: 'Plots persoonlijk karakter door coming-out'

Vier vaders geven aan dat, door de coming-out van de zoon als homoseksueel, dit homoseksueel gegeven plots heel persoonlijk wordt. Vaders lijken hier niet altijd op voorbereid waardoor moeilijkheden ontstaan. Opnieuw vier vaders aan het woord:

- *“In de momenten dat hij uit de kast kwam. Dan was dat hier zo aan tafel, en toen werd het verhaal gedaan. En op zich vond ik hem wel als mop heel geslaagd. Maar dat heeft mij toen ongelooflijk pijn gedaan. Op een bepaald moment vroeg iemand: ‘Zeg, waar is de choco?’. En hij haalde als mopje aan, ‘hier staat dieje’. Nu op zich genomen vond ik dat als grap, als woordspeling, wel heel goed, maar dat kwam ongelooflijk hard binnen. Omdat hij dat zelf ook vertelde. Ik had toen het gevoel, ‘ge haalt u zo hard naar beneden en dat zijde ge niet’. Dat was eigenlijk ontwapenend alé”*
- *“Int stad ook. ‘Kiek no die flikker.’ Vint toch, je zakt toch wel door de grond.”*
- *“Als wij op reis gaan ofzo, dan valt dat er zo op ‘Ej homo!’ of wat is dat daar dat ze zeggen. En dan zeg ik: ‘Zeg ik vind dat echt niet fijn als ge zulke dingen zegt’”*
- *“Ja één in de ‘winkel’ die een beetje stoer doet of ja... azo van ‘Je homo!’ En als je dat nu hoort, doet dat zeer. En nu nog. Of als je eens bang bent van iets, roepen ze van ‘Aah homo!’ Ik reageer daar eigenlijk niet op. Ja, in het begin waren dat echt messteken”*

Kernthema: ‘Zoon moeilijk achter het homo-label zoon’

Drie vaders geven aan moeilijkheden te ondervinden om hun zoon nog achter het homo-label te herkennen ten gevolge van de coming-out. Zo vertellen vaders ook het volgende:

- *“Ik heb dat in het begin vooral heel moeilijk gehad met dat ik mijn kind niet terugvond hé. Wij herkenden hem daar soms niet meer in.”*
- *“Ik wil ook dat hij gelukkig is, maar toch ben ik niet 100% wie ik vroeger was. Ten aanzien van hem. Alé k’ bedoel, der is nog altijd iets in mij die een heel klein beetje veranderd is... niet veel he, heel klein beetje. Dat ik toch nog altijd zo der bij stil sta en der over nadenk. Waardoor dat ik misschien niet altijd volledig ten opzichte van hem doe wat ik zou doen, als hij met een meiske was.”*
- *“De ergste dag, en da weet ik nog altijd, dat is de volgende dag. De volgende dag, we stonden dan op. We kwamen elkaar weer tegen. En er was dan een momentopname dat we naar elkaar keken. En dat we gelijk, niet echt wisten, hoe of wat. En we keken in elkaars ogen, en we hebben gewoon elkaar geknuffeld en dat was het.”*

Kernthema: ‘Verschillende toekomstverwachtingen’

Zes vaders geven blijk moeilijkheden te ondervinden doordat zij andere toekomstverwachtingen hadden van hun zoon. Bovendien spreken alle zes de vaders de moeilijkheid uit omtrent het niet hebben van kleinkinderen. Vervolgens wordt dit ook aangevuld met de volgende uitspraken.

- *“Dat we het gangbare wereldbeeld en dat zakt in. Daar komt het op neer. En domweg nooit aan iets anders of een andere mogelijkheid gedacht. Punt. Het komt niet in u op. Kan dat bij mij gebeuren? Ja als ge daarover denkt zegde ja, maar denkt ge der over door? Nee, daar denkt ge niet over door.”*
- *“We hebben wij daar ook al eens over zitten praten. Van ‘ja je ga hij nooit geen kinderen hebben’ Dat is soms de generatie nog dat erin zit van huisje, tuintje kindje, ... alles opvouwen, de toekomst verwachten.”*
- *“Das vooral ook de droom van je kind hé dat in duigen valt azo. Alé een gezin en hij gaat geen kind, geen meisje hebben. Je hebt dat wel zo voor ogen dat hij met een vrouw naar huis zal komen.”*
- *“Ge bouwt iets op he, ge bouwt ook financieel iets op. We willen de kinderen helpen. En we willen de kinderen met de kleinkinderen verder helpen. En we waren daar al een stukje goed aan aan het bouwen en aan het nadenken. En t’ feit dat dat dan ook wegviel heeft eigenlijk ook wel een rol gespeeld.”*

Kernthema: ‘Schuldgevoelens’

Opnieuw één vader geeft moeilijkheden te ondervinden na de coming-out door schuldgevoelens.

- *“Dat heb je ook nog gezegd tegen mij van jij ging er ook nooit mee gaan voetballen. Ik dacht we hebben hem misschien niet genoeg gestimuleerd in mannelijke dingen.”*

Kernthema: ‘Moeilijkheden door bezorgdheid, angst en verdriet’

Het laatste kernthema die moeilijkheden verwekt tijdens en na de coming-out wordt veroorzaakt door bezorgdheid, angst en verdriet. Dit kernthema kan in vier verschillende thema’s opgesplitst worden waarbij onder meer de moeilijkheid door mogelijke discriminatie van de zoon, de mogelijke gezondheidsrisico’s, stereotiepe vooroordelen omtrent dit publiek en de mogelijkheid dat de zoon zichzelf moeilijk aanvaardt.

Thema: mogelijkheid tot discriminatie:

Vijf vaders hebben omtrent het homoseksuele gegeven van hun zoon moeilijkheden door de mogelijkheid van benadeling, discriminatie of veroordeling door de maatschappij.

- *“Maar ge weet dat em in de maatschappij een aantal moeilijkheden gaat tegenkomen. Dat hij daarvoor gediscrimineerd gaat worden en dat hij op bepaalde dingen echt gefnuikt ga worden.”*

- *“Ja, verdriet, omdat ge weet dat u kind dingen ga aangedaan worden, hij verdient dat niet omwille van zijn geaardheid. En hij gaat ook geen eerlijke kansen krijgen.”*
- *“Nee, niet echt maar je ziet er toch mee bezig e. Je moet toch opletten e. Aj not stad goat en je zied mee, je ziet toch de mensen kiekn e.”*
- *“Ik weet hoe moeilijk dat die wereld in elkaar zit. En een beetje de bezorgdheid van, ‘oei-oei’. We leven toch in een harde wereld. Zeker op dat gebied.”*

Drie vaders hebben daarnaast moeite door de mogelijkheid tot specifieke geweldpleging als discriminatie:

- *“..., hij der ook fysiek bedreigd voor kan worden. Bijvoorbeeld als hij met zijn vriend hand in hand loopt, heb ik eigenlijk altijd bang, dat er een of andere wacko daar naartoe ga gaan en een toek op zijn oog ga geven.”*
- *“De eerste indruk en later begin je dan te denken van t’ gaat toch niet zo gemakkelijk zijn. Dat was ook in een periode dat er heel te doen was over homogeweld en zo. Geweld tegen homo’s.”*
- *“Dat gay-bashen of hoe noemt ge da tegenwoordig, dat is dus een reëel gevaar, en ge hebt niets verkeerd gedaan maar ze slagen u wel het ziekenhuis in he.”*

Thema: gezondheidsrisico’s (Aids):

Drie vaders halen gezondheidsrisico’s aan als zorgwekkende eigenschap bij homoseksuelen.

- *“Maar dat is niet meer privilege van de homo’s en de lesbo’s, maar de angst voor aids natuurlijk... Natuurlijk die angst blijft.”*
- *“...ook wel het hiv, heeft ook een tijdje in m’n hoofd gezeten. Omdat je ook wel hoort dat er in het homomilieu frequent veranderd wordt van partner.”*
- *“en anderzijds de risico’s verbonden aan de seksualiteit die een stukje in mijn hoofd speelde.”*
- *“Ja, t’ beste wat ge kunt doen is waarschuwen voor de gevaren. Want in het homomilieu, is er meer aids dan in gewone dingen e.”*

Thema: stereotiepe vooroordelen van homoseksuelen:

Twee vaders geven een aantal stereotiepe vooroordelen aan die hen zorgen baardt.

- *“Een angst is dat niet, maar een probleem dat altijd blijft. Weete gij ook, in de wereld van de homo’s en de lesbo’s zijn de relaties zelden langdurig. Dat is één, en ten tweede ja en als gij geen langdurige en bestendige relatie hebt, dan is natuurlijk de kindwens als dusdanig onbestaand.”*

- *“En dan dus waar dat ik dan ook angst voor gehad heb, dat is het scharrelgedrag he. Het ongebreidelde seksueel vlinderen, van de ene naar de andere. Maar die angsten zijn dus ongegrond gebleken.”*
- *“Dus dat stelt mij wel gerust, want je ziet dat soms e homokoppels. Waarbij veel oudere mannen met veel jongere, leeftijdsverschil van 15 à 20, alé is in dat milieu, oké ge hebt dat hier natuurlijk bij heterokoppels ook, maar ik merk dat soms wel bij homokoppels op dat dat leeftijdsverschil wel groot ook kan zijn.”*
- *“Moeilijk op een bepaald moment zo de seksualiteit. Omdat ik wel denk dat de evolutie in de seksualiteit tussen twee jongens veel sneller gaat.”*
- *“Maar het zal voor hem, als dat gedaan geraakt met zijn vriend, toch wel een stukje moeilijker zijn, denk ik, om aan een nieuwe relatie te beginnen in vergelijking met hetero’s. Want hetero, ja, de markt is gewoon groter.”*

Thema: mogelijke moeizame zelfaanvaarding:

Ook twee vader maken zich zorgen omtrent eventuele mogelijke moeilijkheden bij hun zoon door een moeizame zelfaanvaarding ten aanzien van de homoseksuele identiteit.

- *“Ge zijt zo. Ik aanvaard het, ik hoop dat gij uzelf aanvaardt.’ Ze moeten het zelf ook nog kunnen plaatsen he. Dat is ook een strijd e, en dat heb ik al erg gevonden dat em daar zelf ongelofelijk mee gevochten heeft.”*
- *“Toch ongerust ja. Dan begon ik te begrijpen waarom hij het zo moeilijk had om dat van zichzelf te aanvaarden.”*

Ondanks dat deze elementen moeilijk op-implementeerbaar zijn kan kort samengevat worden dat, mooi aansluitend op de literatuur, zes van de negen vaders moeilijkheden ondervinden ten gevolge van verschillende toekomstverwachtingen. Dit in tegenstelling tot de schuldgevoelens die zeer miniem aangehaald worden binnen dit onderzoek.

Vijf van de negen vaders halen verschillende bezorgdheden aan die voor hen moeilijkheden veroorzaken. Zo gaat het meeste gewicht naar angst naar voor mogelijke discriminatie en fysiek geweld ten aanzien van hun zoon. Daarnaast zijn er steeds bezorgdheden rond seksuele gezondheidsrisico’s, stereotiepe vooroordelen en een mogelijks moeizame zelfaanvaarding bij de zoon.

Deze bekommernissen lijken overeen te stemmen met de procesgerichte taak als ouder waarbij bezorgdheden niet overdreven mogen worden (zie 3.5). Echter wordt deze taak vanuit de literatuur bekeken in functie van het belang voor de jongere. Waardoor de ouder hier mogelijks geen boodschap aan heeft en echt met deze moeilijkheden blijft zitten.

Mogelijks zou er enig verband kunnen zijn tussen het kernthema zichtbaarheidsmanagement en de procesgerichte taak om schaamte overwinnen (zie 3.5). Echter blijft dit verband hypothetisch. Zichtbaarheidsmanagement werd door vier vaders aangegeven en lijkt anderzijds heel sterk aan te sluiten bij de procesgerichte taak om als ouder uit de kast te komen (zie 3.5).

Als laatste wordt het plots persoonlijke karakter en de moeilijkheid om de zoon achter het label te zien matig als moeilijkheid aangehaald door de vaders.

Kernlabel 3: moeilijkheden door bijkomende omstandigheden

Binnen het volgende kernlabel wordt opnieuw onderscheid gemaakt tussen moeilijkheden door omstandigheden vooraf, tijdens en na de coming-out. Echter zijn deze moeilijkheden moeilijk veranderbaar of vermijdbaar door het incidenteel en unieke karakter van de omstandigheden. Algemeen dient vermeld te worden dat de volgende moeilijkheden aangehaald werden door éénzelfde vader. Sommige omstandigheden worden aangevuld door een tweede vader.

Door twee vaders aangehaalde moeilijkheden door omstandigheden vooraf de coming-out:

Deze moeilijkheden kenmerken zich voornamelijk door een slechte relatie met de zoon en anderzijds persoonlijke moeilijkheden van de zoon zelf zoals depressies, problemen op school, en gezondheidsproblemen die de optelsom van onrust voor de ouders vergroten voorafgaand aan de coming-out.

Door één vader aangehaalde moeilijkheden door omstandigheden tijdens de coming-out:

Deze moeilijkheden krijgen vorm door de omstandigheden van de coming-out zelf, met name een onmiddellijk en gedwongen confrontatie met de nieuwe vriend, en door het ongepaste tijdstip waarop de coming-out gedaan wordt. Echter legt één ouder de nadruk op de moeilijkheid doordat er te veel in één keer van de ouder verwacht wordt. Dit met name de coming-out als dusdanig homoseksueel, de onmiddellijke kennismaking/confrontatie met de vriend en andere bijkomende omstandigheden

Moeilijkheden door omstandigheden na de coming-out.:

Moeilijkheden na de coming-out zijn van allerhande aard. De eerstvolgende moeilijkheden werden door drie verschillende vaders beaamd. Sommige moeilijkheden zijn gerelateerd aan

een onbegripvolle of verwijtende omgeving. Andere moeilijkheden hebben dan weer te maken met verschillende morele waarden van de nieuwe vriend van hun zoon. Moeilijkheden gerelateerd aan de zoon zelf, los van het homoseksueel gegeven. Twee vaders geven aan dat zij, als ouder, de laatste waren die hierover ingelicht werden. Één vader geeft ook aan enige bezorgdheden uit te drukken naar aanwezige kleinkinderen bij het homokoppel.

- *“Hoe moeten die (geadopteerde) kinderen zich voelen. Kinderen leven nu ook niet in een normaal gezin met twee homo 's.”*

Ten slotte ontstaan er ook moeilijkheden door de gevolgen van deze specifieke omstandigheden zoals: onprettige gezinssituaties, het vroegtijdig samenwonen van de zoon met zijn vriend en dus het verlaten van het ouderlijke huis en de invloed van de moeder.

Zoals reeds aan het begin van deze paragraaf vermeld werd, zijn deze problemen moeilijk veranderbaar of vermijdbaar door het incidenteel en unieke karakter van de omstandigheden. Door deze uiteenlopende resultaten is het moeilijk hierbij een algemene conclusie te beschrijven. Wel wordt de coming-out minder moeizaam ervaren wanneer (voor de vader persoonlijke) bevorderende en ondersteunde omstandigheden aanwezig zijn of belemmerende uitblijven.

2. Bespreking kernlabels en kernthema's hulpmiddelen (Boomstructuur bijlage 12)

Deelonderzoeksvraag 1.2: 'Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?'

De volgende bevindingen uit dit onderzoek vertellen meer over de hulpmiddelen die Vlaamse vaders aanreikten in verband met de coming-out van hun homoseksuele zoon. Hierbij wordt een antwoordt gevormd op de deelonderzoeksvraag: Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden? Hierbij kan onmiddellijk verduidelijkt worden dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen potentieel implementeerbare hulpmiddelen en incidentele hulpmiddelen.

Een hulpmiddel is implementeerbaar wanneer die verwerkt kan worden in de tool. Een hulpmiddel is incidenteel wanneer deze hulpmiddelen aan toeval te wijten zijn of structureel moeilijk implementeerbaar zijn in de tool.

Kernlabel 1: 'Potentieel implementeerbare hulpmiddelen'

Dit kernlabel omvat vier verschillende kernthema's die hieronder besproken worden met telkens hun cruciaalste thema's. Zo worden volgende kernthema's onderscheiden die behulpzaam zijn voor vaders: normaliserende-relativerende gedachten ten aanzien van de homoseksuele identiteit en relatie, motiverende gedachten in functie van homoaanvaarding bij vaders zelf, inzicht in oplossingen voor moeilijkheden en behulpzame gedragingen

Kernthema: 'Normaliserende-relativerende gedachten t.a.v. homoseksuele identiteit/relatie'

Thema: 'Behulpzame gedachten t.a.v. homoaanvaarding (algemeen)'

Alle negen ondervraagde vaders geven verschillende behulpzame gedachten aan die ze hanteren om de homoseksualiteit van hun zoon te aanvaarden.

- *"Uiteindelijk het enige wat anders is is het geslacht waarop dat die verliefd worden. Voor de rest alé, ik bedoel. Bijvoorbeeld dat koppel, als je die bezig ziet dat is precies man en vrouw. Ik bedoel ook zo die kleine ruzietjes en zo, dan denkt ge ja."*
- *"Terwijl dat dat wel natuurlijk is. Want in de dierenwereld en al wat da ge wilt. Heb je dezelfde relaties, punt. Want dat is niet dat da een ziekte is die kan genezen worden. Neen, dat is gewoon een gegeven. Punt."*
- *"Tis ook een levend wezen he. Voor die tijd dat we hier eigenlijk maar lopen. Je moet ermee omgaan. En zeggen: 'tis jouw leven he'"*
- *"En k'zeggen: 'Ik en liever een goeie schoonzeune, dan een slichte schoondochter.'" "*
- *"Je moet eigenlijk die vriend beschouwen alsof dat dat een vriendin is." "En alles wat je zou toelaten moest hij een meisje hebben, moet je nu ook toepassen met die jongen."*

- *“Het kind (van iemand anders) van de ene is overleden in een auto-ongeval, waar dat de ouders naast stonden op reis. Het ander heeft zelfmoord gepleegd omwille van een vriendje, doordat die relatie niet mocht van de vader. Ik heb dan nog iemand die ik ken waar dat ook het meisje onder de trein gesprongen is, omdat de relatie niet mocht. Dat helpt mij nu meer, dan dingen dat ik vooraf had geweten. Dus, ik zeg: ik heb mijn zoon wel nog en hij is gezond. Misschien ook heel raar nu, op mijn werk is er ook een jongen die hem zal laten ombouwen. En t’ feit dat je dat nu ziet dan zijn dat dingen die een stukje helpen, ...”*
- *“Als je maar gezond bent. Het is slechter als ze komen zeggen dat ze kanker hebben. Ik zeg er zijn andere dingen om miserie mee te hebben.”*
- *“En dan sus ik mezelf, stel datem met zo’n blonde del was aangekomen waar dat niets inzat. Dat had’de ook nie gewild he.”*
- *“Ge wilt altijd het beste voor uw kinderen voor he. En dat zou ik zeker uiteraard meegeven. Alé jong, uw zoon is toch niet veranderd. In tegendeel. Hij kan er alleen maar sterker van worden omdat hij er moet tegen opboksen tegen sommigen.”*

Thema: ‘Verklaren van (de moeilijkheid met)’homoseksuele identiteit.

Vier vaders lijken geholpen te zijn door homoseksualiteit te kunnen verklaren of de mogelijke moeilijkheden van anderen met homoseksualiteit te verklaren.

- *“Een jongen dat jah dat een beetje int verkeerde lichaam zit eigenlijk, met meer de vrouwelijke hormonen, maar toch de mannelijk bovenhand.”*
- *“Ze kiezen er niet voor he, die gasten zijn zo geboren dus die gasten kunnen daar niets aan doen. ‘Diene gast kan daar niets aan doen he, die is zo geboren, dat is zijn aard.’”*
- *“Ik denk dat je vooral moet aanvaarden dat ze er zelf niets aan kunnen doen, dat het in hun genen zit.”*
- *“Homoseksualiteit is een onwetendheid en daarom hebben de mensen dat er moeilijk mee. Dat komt van vroeger. Dat is da macho-gedrag.”*

Thema: ‘Onveranderbaar karakter van SO’

Bij zes vaders geeft het onveranderbaar karakter van de seksuele oriëntatie houvast en biedt het rust. Zo komen volgende uitspraken aan bod:

- *“Die is toch niet veranderd. Je wordt niet anders omdat je iemand graag ziet. Want daar gaat het over he. Denk ik toch. En of dat da nu een man is of een vrouw dat maakt niet uit.”*

- *“Zelf als ik het niet zou aanvaard hebben moet ik het toch aanvaarden. Ik heb geen keus, want hij gaat niet veranderen omdat ik dat wil.”*
- *“Je moet ze loslaten e.” “Je moet alles laten gaan zoals het is.”*
- *“Het lot kan je niet veranderen en de geaardheid van iemand ook niet.*
- *“Ik kan wel zeggen als ik een vader zie die daarmee afkomt... Ik zeg ‘aanvaard dat en maakt er het best van. Je moet dat aanvaarden he. Je moet hem nog liever zien.’”*

Thema: ‘Homoseksualiteit (SO) is geen keuze’

Vier vaders geven krachtig aan dat homoseksualiteit geen keuze is. Deze uitspraken zijn allemaal gelijkgestemd en luiden als volgt:

- *“Uw kind kiest daar niet voor”*

Thema: ‘Homoseksualiteit (SO) is geen ziekte’

Ook twee vaders geven gelijk aan dat homoseksualiteit geen ziekte is die bijvoorbeeld kan genezen worden. Aangezien deze uitspraken beide op elkaar lijken wordt één uitspraak hier onder genoteerd.

- *“En gij kunt ook niet veranderen. Want daar ben ik ook van overtuigd. Want dat is niet dat da een ziekte is die kan genezen worden.”*

Thema: ‘Seksualiteitsbeleving’

Drie vaders hanteren de volgende gedachten om de seksualiteitsbeleving te normaliseren.

- *“Tenslotte t’geen da ziender (homoseksuelen) doen, doet de n’helft van de wereld eh. K’zeggen ik uhm. K’peizen ik hier, van aal dedee die ier aan tafel zittn. Dat er al allemaal eki geprobeerd et van eki bie under vrouwe, k’zeggen t’is juste t’zelfste.”*
- *“Maar de dag van vandaag, kijk, ga naar Frankrijk. Iedere man zoent.”*
- *“Ik heb dat ook eens gezegd tegen iemand, als je nu iemand zoent, je ogen zijn dan toch toe? ‘Ga je t’ verschil proeven misschien!?’ Dat denk ik toch nie. Dat is gewoon het gedacht.”*
- *“Er zijn natuurlijk nog heel wat andere manieren ook voor homo’s om seks te hebben. Dus dat ik niet denk van: “oké, het is alleen dat anale seks.” Ge hebt nog tal van andere manieren om seks te hebben met elkaar.”*

Thema: ‘Homoseksualiteit niet uitzonderlijk is’

Één vader geeft duidelijk aan dat het voor hem geholpen had te beseffen dat hij niet alleen was met een homoseksuele zoon. Zo wist hij te vertellen dat het besef dat er nog meer mensen zoals hij bestaan zoals zijn zoon en zoals hij, als vader van een homoseksuele zoon.

- *“Ja, how als je daarin (Werkgroep voor Ouders van Holebi’s Gent) loopt azo, ja dan zie je dat je niet alleen bent, dat vond ik wel belangrijk.”*

Thema: ‘Homoseksualiteit (SO) is niet per sé problematisch en succesvol kan zijn’

Zes vaders worden geholpen door het inzicht dat homoseksualiteit ook succesvol kan zijn. Dit inzicht wordt duidelijk aan de hand van volgende uitspraken:

- *“Een vriendin had het feest van haar (homo-)zoon georganiseerd. En ik zag aan die vrouw dat die zo gelukkig was, omdat haar zoon gelukkig was met dat huwelijk, en doordat te kunnen doen door de legalisering. Ja, ik denk dat dat voor mij ook zo wel dingen geweest zijn die onbewust of bewust gespeeld hebben, van ja het maakt eigenlijk niet uit als je als man met een man samen bent.”*
- *“Wel, ik denk op het moment dat onze vader inzag dat niemand van zijn kinderen of kleinkinderen daar een probleem van maakte, was het voor hem ook al voor een groot stuk opgelost.”*
- *“Je ziet, die mensen zijn gelukkig, en mijn beste vriendin zeker die was heel ongelukkig in dat huwelijk met een man. Terwijl dat die man haar wel heel graag zag he, dat was het probleem niet, maar ja.”*

Kernthema: ‘Motiverende cognities in functie van homoaanvaarding bij vaders zelf’

Thema: ‘Mogelijke consequenties als je niet aanvaardend bent.’

Één vader wordt gemotiveerd om zich aanvaardend op te stellen door de mogelijke consequenties die het anderzijds zou kunnen teweegbrengen voor zijn zoon. Zo geeft deze vader aan:

- *“Ja je moet het aanvaarden. Ge moet diene gast helpen, uiteindelijk is dat ja, hij moet er ook door. Het is voor hem veel moeilijker dan voor mij. Homo’s, daar heb je ook wel wat meer depressies, depressiegevoeligheid, zelfmoordpercentage zou daar ook iets hoger liggen. Dit wetende denk ik dat je inderdaad je zoon toch moet steunen.”*

Thema: ‘Belangen voor het kind centraal’

Vijf vaders benadrukken dat het belangrijk is voor hen dat hun kind gelukkig is.

- *“Ik kviengn t’geluk van je kinders is onbetaalbaar, hoe daze het geluk ook viengn. Wieder moen doa respect voorn en peizk. Want aj hie doa als ouder niet achter staot, Kriegt da kiend nog meer last. T’zit al met t’gevoel. En ton nog ki d’ouders die der geen begrip voor hen. Dat moe heel erg zien vo die kiender. Je moe nu nie op je eigen denken, je moet denken aan under.”*

- *“Hij moet toch door het leven geraken he. Alé dat ze zich gelukkig voelen in hun vel en dat ze doen wat ze graag doen, maar wel zelfstandig he dat je hen niet altijd bij hun handje moet nemen he.”*

Thema: ‘Het is persoonlijk’

Verschillende vaders leggen de nadruk op het feit dat dit nu plots om hun zoon gaat en zij hier ook voor bestempeld worden. Dit inzicht of deze houding kan gezien worden als een hulpmiddel om de homoseksualiteit van hun zoon te willen aanvaarden. Drie vaders geven uitdrukkelijk het belang aan van dit gegeven.

- *“Je wordt daar eigenlijk ook voor bestempeld eh.”*
- *“Ik heb ook altijd gepeisd ‘het homohuwelijk’, allé kom Jonges, zijn we nu niet een beetje aan het overdrijven, moeten die nu wel trouwen’ en allemaal. Nu sta je daar totaal anders tegenover. Nu versta je dat.”*
- *“Het is mijn zoon he.”*

Kernthema: ‘Inzicht oplossingen voor moeilijkheden’

Bij het volgende kernthema geven vaders aan geholpen te zijn door inzichten te verwerven in mogelijk oplossingen voor de voorgenoemde moeilijkheden. In sommige gevallen zijn bepaalde inzichten echter reeds voldoende om de intensiteit van de moeilijkheid te beperken. In totaal reiken vier vaders deze inzichten aan omtrent de moeilijkheid bij het hebben van kleinkinderen en de hiv en-aidsproblematiek. Daarnaast worden ook hulpmiddelen aangehaald voor de homonegatieve perceptie en de gedachte dat het moeilijk is om een partner te vinden als homo. Als laatste wordt ook een inzicht aangehaald die helpt bij het omgaan met de gedachte rond het tijdstip waarop vaders ingelicht worden in tegenstelling tot anderen.

Thema: ‘Kleinkinderen’

Drie vaders doen uitspraken die helpen omtrent de moeilijkheid van het al dan niet hebben van kleinkinderen.

- *“Nu dat gebeurt bij gewone koppels ook hé dat ze geen kinderen willen.”*
- *“We hebben wij daar ook al eens over zitten praten. Van ‘ja je ga hij nooit geen kinderen hebben’. En hij zei dan ook van: ‘Ik kan dat toch adopteren?’. En ik: ‘Ah ja dat is ook waar’. En daar stond ik zelf nog niet bij stil.”*
- *“Je kan natuurlijk ook wel adopteren als homokoppel.”*

Thema: ‘Hiv en aids’

Twee vaders geven hun behulpzame visie omtrent mogelijke gezondheidsrisico’s.

- *“Jah, maar ook in een gewone relatie, kunt ge dus de meest afschuwelijke ziektes oplopen he. Dat is geen privilege meer van de homo’s en de lesbo’s.”*
- *“Ja ik heb daar nu nog nooit op gedacht. Echt waar. Ik kan dat als niet-homo ook hebben he.”*

Thema: ‘Hulpmiddel voor positieve perceptie op homoseksualiteit’

Één vader bevestigt dat het ontcrachten van mythes en stereotypen omtrent homoseksualiteit een hulp zou zijn voor vaders die het moeilijk hebben met dit gegeven.

Thema: ‘Moeilijk om partner te vinden (als homo)’

Één vader geeft zijn behulpzame gedachten weer omtrent de mogelijke moeilijkheid rond het vinden van een partner als homo.

- *“30 jaar geleden, was het moeilijker, maar via internet enzo, kun je nu wel gemakkelijker contact leggen.”*

Thema: ‘Tijdstip coming-out ouders’

Als laatste geeft ook één vader een alternatieve visie op het feit dat zij een van de laatste waren die ingelicht werden over de homoseksualiteit van hun zoon.

- *“Ze wachten bij degene die ze het meest pijn zouden doen.”*

Kernthema: ‘Behulpzame gedragingen’

Vaders geven bovendien verschillende gedragingen aan die helpen aanvaarden dat hun zoon homo is. Dit kernthema kan opgedeeld worden in drie grote thema’s, namelijk communicatie, activiteiten, organisaties of evenementen en zichzelf informeren.

Thema: ‘Communicatie’

Binnen het thema communicatie kan opnieuw een driedelige indeling gemaakt worden met name praten, een open-minded houding aannemen en vragen stellen door een gezonde nieuwsgierig en, ten slotte, activiteiten of daden die de vader-zoon relatie kunnen bevorderen.

Zo geven zeven vaders uitspraken die duiden dat praten behulpzaam is:

- *“Als je je niet uit en je verteld het niet en je houdt dat hier vanbinnen dan is dat niet goed denk ik. Ik heb dat nooit naar de buitenwereld toe verzwegen.”*
- *“Ik heb er wel veel mee gebabbeld. Het is misschien door die gesprekken dat je komt tot aanvaarding hé ook. Je kan ook het best praten met iemand die het ook ervaren heeft he. Je kan dat ook eens tegen iemand anders vertellen maar als je het zelf hebt meegemaakt is dat...”*

Één vader adviseert om zich 'open-minded' op te stellen. Dit wijst op een houding waarbij gepoogd wordt de eigen overtuigingen en opvattingen te weerleggen.

- *“Je meug d' eigenlijk echt, je 'mind', je hoofd eigenlijk open zetten, en zeggen van: 'ali vertel een keer hoe ben je d' erop gekomen?', want ik heb dat ook gevraagd. Heb je iets geprobeerd?”*

Twee vaders geven aan dat bepaalde dadens of activiteiten de relatie bevorderen.

- *“Hohja, misschien ben ik ook niet de persoon om met gevoelens, of wat dan ook erover te babbelen. Dan doe ik eerder liever... Ik weet niet moet dat uitgesproken worden dat je het aanvaard? Ik vind dat ge da eerder kunt laten zien in daden.”*
- *“Wij hebben nog meer dan genoeg raakvlakken, waar dat we wel over kunnen ... en dat is nog altijd heel fijn. We gaan nog altijd samen naar lezingen waar we dan achteraf nog over kunnen discussiëren, wij hebben nog altijd ons meningsverschillen over politiek, over hij is jong en ik ben een heel stuk ouder, alé we schelen 30 jaar dus daar zit verschil in, dat zijn nog altijd geanimeerde discussies. Dus nee, nee dat is nog altijd even fijn. Ze zijn een huis aan het verbouwen, we kunnen nog altijd heel leuk samenwerken.”*

Thema: 'Activiteiten, organisaties of evenementen als hulpmiddel voor inzichten'

Vijf vaders geven aan dat bepaalde activiteiten of deelname aan evenementen bevorderend zijn voor de houding ten aanzien van homo's in het algemeen en in die zin ook voor hun zoon.

Vaders geven volgende elementen aan:

- *“Ja alé, en door die vrienden (homo) die geven dan ook feesten, verjaardagsfeesten. En op die feesten zijn dan meestal ook veel homofiele koppels uitgenodigd. Dus dat helpt wel.”*
- *“Het tweede jaar zijn we mee geweest naar de Pride en nu gaan we al acht of negen jaar. We gaan nu elk jaar. Ja, how als je daarin loopt dan zie je zeker dat je niet alleen bent. Ja wij hebben wel een goed gevoel hé als we daarin lopen.*
- *“Nu wij zijn daar ook in gegroeid met naar de werkgroep en zo te gaan hé. Je ziet dan dat het elders wel lukt om te aanvaarden. Je ziet ook in die groep dat er alsmaar minder komen hé. Mensen komen een half jaar en ze aanvaarden het en ze komen niet meer hé.”*

Thema: 'Jezelf informeren'

Drie vaders geven ook aan een aanvaardende houding bekomen wordt door zichzelf te informeren. Aangezien deze uitspraken zeer homogeen zijn worden er verder geen specifieke

uitspraken gedaan. Echter worden deze vaders geïnformeerd door hun opleiding, door zichzelf in te lezen of te luisteren naar anderen.

Om de bevindingen omtrent de verschillende implementeerbare hulpmiddelen samen te vatten kan aangenomen worden dat alle vaders gebruikmaakten van normaliserende-relativerende en motiverende gedachten ten aanzien van homoseksuele identiteit/relatie. Bovendien kunnen deze door middel van quotes en beschikbare psycho-educatie, video's, doorverwijzingen en informatie op de ontwikkelde website geïmplementeerd worden.

Vervolgens geven vaders inzichten aan die behulpzaam. Deze inzichten bevatten oplossingen omtrent de voorgenoemde moeilijkheden. Echter werden deze hulpmiddelen door een minderheid van de vaders aangehaald.

Als laatste implementeerbaar hulpmiddel adviseerden heel wat vaders constructieve en behulpzame gedragingen. Deze hulpmiddelen kunnen ook geadviseerd worden op de te ontwikkelen website. Hierbij wordt communicatie en spreken over de moeilijkheden en het homoseksuele gegeven door acht verschillende vaders aangeraden. Wanneer dit niet lukt kun dit steeds door middel van daden de relatie proberen te bevorderen of duidelijk maken dat je de geaardheid aanvaardt.

Vijf vaders gaven ook aan geholpen te zijn door het participeren aan bepaalde evenementen of verenigingen. Zo kunnen op de website ook verschillende doorverwijzingen vermeld worden.

Het 'zichzelf informeren' werd ook als behulpzaam gedrag aangehaald waarbij er door middel van de website op ingespeeld wordt.

Kernlabel 2: 'incidentele hulpmiddelen'

Het volgende kernlabel omschrijft alle incidentele hulpmiddelen die vaders aanhaalden. Deze hulpmiddelen niet implementeerbaar binnen de ontwikkelde tool door het toevallig of onveranderbaar karakter van de hulpmiddelen. Hierbinnen worden opnieuw vier verschillende kernthema's onderscheiden. Zo worden signalen die de homoseksuele oriëntatie voorspelbaar maken aangehaald als hulpmiddel. Vervolgens zijn bepaalde eigenschappen van de zoon ook behulpzaam in functie van de aanvaarding. Bovendien hebben ook de eigenschappen van de vader zelf en zijn omgeving een mogelijke behulpzame invloed op de mate van aanvaarding.

Kernthema: 'Signalen in functie van de voorspelbaarheid (voor de coming-out)'

Het eerste kernthema binnen de incidentele hulpmiddelen is die waarbij verschillende signalen de homoseksuele oriëntatie voor de vader, vooraf de coming-out, voorspelbaar maken. Zo geven vaders aan dat deze openbaring van de seksuele identiteit geen verassing was of dat vaders vermoedens hadden die hen voorbereid hadden. Alle signalen kunnen gereduceerd worden als gender non-conforme of niet-stereotiep mannelijke gedragingen van de zoon, voorafgaand aan de coming-out.

Thema: 'stereotiep vrouwelijke (GI/GE)'

Het eerste thema omschrijft de stereotiep vrouwelijk eigenschappen bij de zoon. Zo doen zeven vaders verschillende uitspraken waarbij onder meer de volgende:

- "Onbewust heb ik dat eigenlijk al altijd al geweten ze. Bijvoorbeeld alé in die zin is da nooit echt een jongen, jongen of een man, man geweest."
- "Een jongen dat jah dat een beetje int verkeerde lichaam zit eigenlijk. Kan het maar zo uitleggen. Hij heeft wel nu en ton eki meisjes-manieren, met toch nog een mannelijke kant. Maar je ziet het, tis anders."

Thema: 'Eerste ♀ lief'

Het volgende thema kan opgedeeld worden in drie subcategorieën. Zo geven vaders de afwezigheid van een vrouwelijk lief aan, als er dan toch een vrouwelijk lief is lijkt de manier waarop hierover gesproken wordt soms verdacht en als er dan sprake van een vrouwelijk lief is lijkt dit zich ook pas op latere leeftijd te manifesteren. Deze laatste factor wordt echter door verschillende omstandigheden verdacht. Vervolgens worden per subcategorie enkele uitspraken aangehaald.

‘Afwezig vrouwelijk lief’

- *“Dachten vaak zo hij had nooit echt een vriendin gehad he in het secundair. En ook eigenlijk niet aan de universiteit. Ja, en dan ja, uhm... nee, eigenlijk onbewust dat altijd geweten. Heel raar.”*
- *“Maar die had nooit een liefke. Nooit een liefke. Ook geen jongens voor zover dat ik dat wist he. Of voor zover dat wij da wisten. Maar ja als ge 16 – 17– 18jaar zijt, alstublieft dat kan niet he.”*

‘Manier van spreken over zijn eerste vrouwelijk lief’

- *“Maar, hij sprak daar ook niet over als iemand anders op die leeftijd over zijn lief (vrouw) zou spreken. En het was toen al of hij ging er tegen zijn goesting naar toe. Fingerspitzengefühl.”*

‘Pas op late leeftijd een eerste lief’

- *“Stel dat dat niet mijne zoon was, maar als ge die in een klas zou gezet hebben, dan was da in mijn ogen degene die het gemakkelijkste aan een lief zou geraken. En da gebeurde dus niet. Een keer op uitzondering na, dat was vechten tegen het beter weten in. Om te bewijzen dat hem niet homo was. Hij had normaal gezien veel sneller in een relatie met een meisje moeten zijn als hij geen homo was. Die lag en ligt nog ongelofelijk goed in de markt he.”*

Thema: ‘Veel vriendinnen’ (2)

Twee vaders benadrukken de vele vriendinnen van hun zoon als een vaag voorteken op de homoseksuele identiteit.

- *“Die had heel veel vriendinnen. Meer vriendinnen als vrienden. Wij hebben hier es een verjaardagsfeestje gegeven en dat waren allemaal meiskes. Dat waren allemaal, allemaal meiskes. Dat was voor mij al een veeg teken van, ‘hmm neen, zo’n knappe grieten en gij gaat daar niet in snuisteren’ (lacht) niet normaal!”*
- *“Weet je wat ook, je was altijd met meisjes in route. Als mama en papa zeg je altijd ‘hoh amai dat is wel een schoon meisje.’ Maar dat was anders, je zaag dadde.”*

Kernthema: ‘Eigenschappen gerelateerd aan de zoon (na de coming-out)’

Het volgende kernthema binnen de incidentele hulpmiddelen concentreert zich omtrent eigenschappen van de zoon na de coming-out. Zo geven vaders aan dat gender conforme of stereotiep mannelijke gedragingen of uiterlijke kenmerken bij de zoon na de coming-out het

voor hen eenvoudiger maakt om hun zoon te aanvaarden. Dit geldt ook wanneer de zoon niet tegemoetkomt aan de negatieve vooroordelen die de vader heeft over homoseksualiteit. Een succesvolle homoseksuele relatie is vaak ook een bekrachtigende factor binnen het aanvaardingsproces. Ook een positieve relatie met de zoon zelf, als met de vriend van de zoon worden als behulpzaam aangehaald door de vaders. Als laatste hulpmiddel haalt een vader ook specifieke persoonlijkheidskenmerken of gedragskenmerken aan voor de zoon.

Thema: ‘Gender conforme of stereotiepe gedragingen/uiterlijke kenmerken van zoon na de coming-out.’

Vier vaders geven gelijkaardige opmerkingen omtrent dit thema. Zo geven alle vier de vaders aan dat hun zoon zich mannelijk gedraagt, waarbij de homoseksuele oriëntatie niet opvalt. Over genderconforme of stereotiep mannelijke gedragingen of uiterlijke kenmerken van de zoon wordt het volgende letterlijk aangehaald:

- *“Terwijl dat het bij hem niet zo duidelijk was, tis geen janet he. Als ik het zo mag zeggen. Hij is niet verwijfd he. En daar zou ik het wel onwaarschijnlijk lastig mee gehad hebben. Die verwijfde homo’s he. Daar kan ik dus echt, daar heb ik het echt moeilijk mee, en dat moet je ook aanvaarden he. Mens, daar zijn wij wel blij voor, en ik ook dat hem, ne mannelijke homo is. Dus dat ge u sekse niet verloochend omdat ge toevallig op jongens valt.”*
- *“Nee, nee, de mensen errond gaan dat niet zien. Zij gedragen zich normaal. Moest dat erbij komen, dat ze zo een beetje, alé, how. Het verhaaltje met de sjakos feitelijk. Ja, daar zou ik meer...”*

Thema: ‘Realiteit zoon niet in overeenstemming met negatieve vooroordelen homoseksualiteit van vader’

Bij dit thema worden twee vaders aan het woord gelaten die aangeven blij te zijn dat hun zoon bepaalde gedragingen niet vertoont waarbij de vaders opgelucht zijn omtrent een bepaald gegeven.

- *“Het ongebreidelde seksueel vlinderen, van de ene naar de andere. Maar die angsten zijn dus ongegrond gebleken. Daar heb ik de indruk gehad dat dat minder was bij hem, en ook dat hij in zijn relaties trouw was. Dat was voor mij een geruststelling. Dat je niet een relatie aangaat en dan dus de bars en de kroegen gaat aflopen.”*
- *“Dat is misschien ook wel iets waar ik blij mee ben. Dat is dan misschien een beetje egoïstisch gezien. Maar dus die vriend is een hele goeie student. Hij zit een jaar hoger dan*

mijn zoon. Dus dat stelt mij wel gerust. Dat het zo gene flierefluiter is, dat zo geen is die 10 jaar ouder is. Dat het dus iemand is, dat je echt wel merkt van oké, da zijn er hier van dezelfde leeftijd. Want ik merkt dat soms wel bij homokoppels op dat dat leeftijdsverschil toch wel groot kan zijn.”

Thema: ‘Succesvolle homoseksuele relatie van zoon’

Twee vaders geven aan blij te zijn dat hun zoon in een succesvolle relatie verkeert.

- *Alhoewel dat we achteraf wel blij zijn dat hij iemand heeft en dat hij een vaste relatie heeft. Ja, ze doen het goed samen. Ik ben blij dat hij een partner heeft hé uiteindelijk en dat alles lukt. Het is uiteindelijk dat die telt hé. Het geluk van je kind. Dat gaat voor hé.”*
- *“Ze zijn ondertussen vijf jaar getrouwd. Dus dat is schitterend.”*

Thema: ‘Positieve sociale status van zoon’

Ook twee vaders geven nadrukkelijk aan dat ze blij zijn omtrent de positieve sociale status van hun zoon.

- *“Nee, nee. ook boekhouder. Werken en blijven werken tot ’s avonds om 19u. Ze doen het alle twee goed. Ze hebben een schoon huis.”*

Thema: ‘Positieve relatie met zoon’

Drie vaders geven aan dat een positieve relatie met de zoon vooraf de coming-out van belang is. Zo specificieren twee vaders ook dat ze genoeg raakvlakken hebben met hun zoon of dat ze tevreden zijn over de schoolprestaties van hun zoon.

- *“Ge komt daar heel goed mee overeen. Ja, hij heeft nooit gevoetbald. Maar we hebben ooit heel ver gewandeld en heel ver gefietst, heel veel in de natuur naar vogels gaan kijken. Dat ging allemaal heel goed. Wij kwamen heel goed overeen.”*
- *“M’en een goede verstandhouding met de kinderen. Dat we goed overeenkomen met onze gasten. Dat ze niet benauwd moeten zijn om dingen te vertellen.”*

Thema: ‘Positieve relatie met vriend van zoon’

- *“En de vriend is, dat is een fantastische gast jong. En die ouders, wij hebben daar heel snel contact mee gehad en da zat ook goed dus... Dan zijde gelukkig he. Dan is er geen discussie meer he.”*

Thema: 'Voor vader behulpzame persoonlijkheid of gedrag van zoon'

Twee vaders geven aan geholpen te zijn wanneer hun zoon open is en daarbij open communiceert. Aangezien deze opmerkingen zeer kort en gelijklopend zijn worden hierbij geen specifieke voorbeelden bij aangehaald.

Kernthema: 'Eigenschappen gerelateerd aan de persoonlijke omgeving (Na de coming-out)'

Dit kernthema omvat alweer heel wat verschillende thema's. Dit kernthema is dan ook een verzameling van eigenschappen gerelateerd aan de persoonlijke omgeving die een positieve invloed hebben op het aanvaardingsproces van de vader. De meeste thema's zijn voor zichzelf sprekend waardoor deze (uitgezonderd 'Inclusieve maatschappij') niet verder verklaard worden, maar enkel via een aantal aangehaalde quotes geïllustreerd worden.

Thema: 'Persoonlijke homopositieve omgeving'

Twee vaders halen het belang aan van een homopositieve omgeving ten aanzien van hun eigen aanvaardingsproces.

- *“Dat heeft natuurlijk ook te maken met hoe dat uw partner en nabije omgeving d' erop reageert. Wij hebben eigenlijk buiten mijn vader, pff en hier en daar iets negatiefs, heel, heel weinig mensen negatief.”*
- *“Wel, ik denk op het moment dat onze vader inzag dat niemand van zijn kinderen of kleinkinderen daar een probleem van maakte, was het voor hem ook al voor een groot stuk opgelost.”*

Thema: 'Aanwezigheid homoseksuelen persoonlijke omgeving'

Zeven vaders geven het belang aan van de aanwezigheid van homoseksuelen in de persoonlijke omgeving als bevorderende factor van het aanvaardingsproces.

- *“Ge moet ook weten, ik heb een paar homofiele vrienden. De vrouw waarmee ik getrouwd ben, heeft een homofiele neef. Dus alé, ik bedoel voor mij is die wereld niet vreemd. Ja, en ook op het werk zijn er toch ook vijf mannen die homofiel zijn. Alé voor mij is dat niet abnormaal. K' zal het zo zeggen. Die geven dan ook feesten, verjaardagsfeesten. En op die feesten zijn dan meestal ook veel homofiele koppels uitgenodigd. Dus dat helpt wel”*
- *“Plus uhm, kennen ook een beetje de wereld. We hebben ook in de vereniging een aantal koppels. T'zit ook in de familie van m'n vrouwe. Eur zus is ook voor de meisjes. We hebben ook goe moatn waarmee dat we ook op reis gaan, een koppel.”*

Thema: ‘Kleinkinderen hebben’

Drie geïnterviewde vaders, waarbij hun kleinkinderwens vervuld werd, geven aan dit als hulpmiddel te ervaren. Zo is er ook een vader die surrogaat-kleinkinderen heeft waar hij heel blij mee is.

- *“Nee, maar zij zijn nu tezamen. Zijn een pleeggezin van een tweeling van 14 jaar. En t’ zijn een beetje, een beetje mijn kleinkinderen.”*
- *“Wij hebben nu gelukkig, surrogaat-kleinkinderen. He, want dat speelt natuurlijk een rol he. Ge gaat geen kleinkinderen hebben punt. Een nichtje van ons, die hebben vier jongens. En wij zijn daar surrogaat grootouders voor. En ja, dat lost zichzelf zo op.”*

Thema: ‘Inclusieve maatschappij’

Drie vaders benadrukken het belang van een inclusieve maatschappij en media. Zo wordt aangehaald dat het bespreekbaar maken van homoseksualiteit en het mediabeeld hier opvallend op inspeelt.

- *“Een handvat voor mij zou vooraf veel meer zijn, wat da nu momenteel mee bezig is. Het meer en meer bespreekbaar maken van homoseksualiteit. Dat het normaal is, de media speelt er nu ook meer en meer op in.”*
- *Maar ik denk dat de maatschappij daarmee bezig is met dat aanvaarden. Oké, int begin de Gay Parade, dan peisde ook van ‘moet da allemaal’. Maar door t’ feit dat je daar ook meer over hoort. Ik heb ook altijd gepeisd ‘het homohuwelijk’, allé kom Jonges, zijn we nu niet een beetje aan het overdrijven, moeten die nu wel trouwen’ en allemaal. Nu sta je daar totaal anders tegenover, nu versta je dat. Ik denk dat er in de maatschappij in België, nu wel door het aanvaarden van het homohuwelijk, door het meer bespreekbaar te maken. Dat dat de vaders moet helpen.”*

Thema: ‘Tijd geven om vertrouwd te raken met de eigenschap’

Één vader benadrukt het belang om als homo-jongere de ouders ook wat tijd te gunnen om vertrouwd te raken met de openbaring van deze eigenschap. Dit wordt herhaaldelijk aangegeven doorheen het interview dat tijd het aanvaardingsproces binnen dit gezin eenvoudiger zou gemaakt hebben.

- *“Maar ik zeg het, mocht het allemaal anders gelopen zijn... had hij dat eerst gezegd en dat we daar eerst wat informatie over konden zoeken ging dat anders geweest zijn denk ik. Ik heb dat hem al duizend keer gezegd maar ja... Hij kreeg het ook niet over zijn lippen waarschijnlijk net zoals ik het achteraf niet over mijn lippen kreeg.”*

- *“Hij moest een jaar of twee eerder geweest zijn met dat te zeggen. Dat zou gemakkelijker geweest zijn.”*
- *“Jullie hebben het ook niet aanvaard in vijf minuten. Hoe kunnen wij dat nu aanvaarden in vijf minuten.”*
- *“Dan in 00’, poef, vertelde hij dat aan ons en hij wilde ook dat wij dat direct aanvaarde.”*

Thema: ‘Op een afgesproken tijdstip na de coming-out kennis maken met de vriend’

Één vader geeft de tip naar homo-jongeren toe om in gesprek te treden met de ouders in verband met de kennismaking van de vriend zodat dit een stuk in onderling overleg afgesproken wordt.

- *“Hij zei toen ook op dat moment dat hij nooit geen vriendin zou hebben. Alé, het ging voor mij toen gemakkelijker geweest zijn, dan op het moment toen hij direct zei dat hij iemand had.”*
- *“Na even hebben ze dan besloten om samen te gaan wonen. Hij wilde dat al na vier- vijf maanden maar wij probeerden dat tegen te houden en eerst met zijn vriend kennis te maken.”*

Kernthema: ‘Eigenschappen gerelateerd aan de vader (Na de coming-out)’

Het laatste kernthema is gelijkaardig aan het vorige kernthema, alleen zijn de toevallige hulpmiddelen hier gerelateerd aan de vader zelf. Zo wordt dit kernthema opnieuw in vijf, voor zichzelf sprekende, thema’s onderverdeeld. Zo wordt een inzicht bij de vader in positieve aspecten van homoseksualiteit bij de eigen zoon als hulpmiddel gedestilleerd, de persoonlijkheid en opvoedingsstijl van de vader, het niet te veel overdenken en snel de dagelijkse routine hernemen, het al dan niet godsdienstig zijn en de tijdsduur na de coming-out.

Thema: ‘Inzicht in positieve aspecten van homoseksualiteit (coming-out) bij eigen zoon’

Vijf vaders geven aan positieve aspecten terug te vinden in hun zoon na de coming-out.

- *“Ik krijg van alle twee m’n zoons liefde en genegenheid. Maar van mijn zoon die homo is is dat nog iets anders. Dien ga al rapper een keer knuffelen en een zoen geven in tegenstelling tot mijn andere zoon, das een jongen he, dat is de man he.”*
- *“Nee, nee maar ik ben blij dat ze die gasten geadopteerd hebben. Die gasten komen mee naar hier enzo. Wat dat een mens al kan tegenkomen in zijn leven he. Ja, hoeveel in deze stad hebben nu een homokoppel, die voor twee kinderen zorgt. 10.500 inwoners. Ik weet niet als er hier zijn die. En dan ben ik daar ook weer fier op. Als er één iets moest zeggen van homo’s. Ga voort he.”*

- *“Wat ik wel moet zeggen, tijdens dat coming-out gesprek diene dag hebben wij ogenblikkelijk gezegd: ‘Wij danken u voor uw openheid, want dat is eigenlijk een bevestiging van onze opvoeding.’ Dat was het mooiste bewijs dat da gelukt was. Want hij sprak heel open en zonder angst. En dat is heel, heel mooi dus ja.”*

Thema: ‘Persoonlijkheid en opvoedingsstijl van vader’

Drie vaders geven enkele persoonlijkheidskenmerken en opvoedingseigenschappen aan bij zichzelf die bevorderend zijn ten aanzien van dit homoseksuele gegeven van hun zoon.

- *“Ewel, ja maar je moet dan ook als ouder die ingesteldheid hebben. Ik weet niet hoe ik anders ging kunnen reageren. (De dag dat hij dat mij verteld heeft. Ik heb gezegd wacht ik weet wat je gaat zeggen ik ga eerst naar de kelder voor een flesje wijn en wij hebben samen een glaasje wijn gedronken toen hij dat vertelde.) Van mij ligt de tong op me’n hart en... Wel als er in die tijd één had moeten kijken naar mij van ‘d’een ze zoon is een homo’ ik had hem vast he. Dat ik zeg van ‘ey manneke’.”*
- *“K’ ben ik heb eigenlijk ook een beetje m’n jongens willen opvoeden met respect, beleefdheid, en veel praten met elkaar, dat vind ik belangrijk. Waarom, als je niet praat dan geraak je ook niet vooruit. Respect is gewoon uit respect voor iemand anders. Dat je zegt dat kan en dat kan niet. En beleefd zijn. Dat is een vorm van menselijkheid. We zijn geen dieren eh.”*

Thema: ‘Ook niet te veel overdenken dagelijkse routine hernemen’

Twee vaders halen aan dat het belangrijk is om het gegeven niet te veel te overdenken en gewoon verder te gaan.

- *“Ik heb dat zeker niet afgestoten en zeker niet extra aangehaald. Gewoon verder gegaan.”*
- *“Ik heb daar eigenlijk nooit zo aan gedacht. Dat was zo en voor mij was dat goed. Dat was zijn leven dat hij verder op die manier moest uitbouwen he. Op dat moment heb ik daar nooit aan gedacht. Alé dat ze zich gelukkig voelen in hun vel en dat ze doen wat ze graag doen maar wel zelfstandig he dat je hen niet altijd bij hun handje moet nemen he.”*

Thema: ‘Niet godsdienstig’

Twee vaders halen uitdrukkelijk de eigenschap van het niet-godsdienstig (meer) zijn aan als hulpmiddel ten aanzien van de aanvaarding van hun homoseksuele zoon.

- *“Ik vertelde alleen het nodige en al die sprookjes van God... Ja ik had daar moeite mee. Nu zelf ben ik niet gelovig, want ik heb veel nagedacht in mijn leven, maar neen je kan*

evengoed gelukkig zijn zonder God hé. De God moet ver van mij blijven. Ik geloof in dat sprookje niet.”

- *Ik denk ook dat het feit dat ik ooit Godsdienst gestudeerd heb, en dat ik die aspecten, en die vergelijkingen van die Godsdiensten, ben ik er wel op uitgekomen hoe de vork in de steel zit en dat wij dus gelukkig van die Godsdienst volledig onthecht zijn. En dat is ook een ballast dat wegvalt ook in verband met homofilie. Want dan zit je niet meer onder dat keurslijf van de Godsdienst.*

Thema: ‘Tijdseffect’ (1) (Tijd om vertrouwen te krijgen in eigenschap)

Als laatste thema wordt algemeen het tijdseffect aangehaald na de coming-out. Het verouderingsproces van de vader en de verstreken tijd om vertrouwd te worden met het gegeven.

- *“Is dat ook niet omdat je ook ouder wordt, dat je zoon dan meer kan babbelen tegen je. Dat de papa hem nu ook niet meer ziet als ‘klein manneke’.”*

Een korte samenvatting van de incidentele en dus moeilijk implementeerbare hulpmiddelen begint bij signalen ten aanzien van de voorspelbaarheid van de coming-out. Zeven vaders geven aan dat de homoseksualiteit bij hun zoon geen verassing was door gender non-conforme of niet-stereotiepe gedragingen van de zoon voorafgaand aan de coming-out. Dit lijkt vaders voor te bereiden en hun verwachtingen subtiel op losse schroeven te zetten. Deze signalen zijn echter niet manipuleerbaar of implementeerbaar ten aanzien van de vader noch de zoon. Deze eigenschappen van de zoon zijn authentiek, onbewust en vaak onopvallend voor de zoon. Zo is ook het uitblijven van een eerste lief of het hebben van veel vriendinnen voor sommige vaders een veeg voorteken.

Anderzijds geven vaders heel wat hulpmiddelen aan, in functie van homoaanvaarding, die gerelateerd zijn aan de zoon na de coming-out. Zo worden genderconforme gedragingen of stereotiep mannelijke kenmerken toegejuicht en omarmd na de coming-out.

Zo zou er kunnen vastgesteld worden dat gender non-conformiteit vooraf de coming-out enigszins behulpzaam is in functie van de voorspelbaarheid en toekomstverwachtingen, maar na de coming-out juist voor mogelijke moeilijkheden zorgt (zie 5.1 moeilijkheden). Anderzijds zorgt genderconformiteit en stereotiep mannelijk gedrag bij homomannen vooraf voor een vaak onverwachte coming-out, maar is het na de coming-out vaak een bevorderend gegeven ten aanzien van het aanvaardingsproces van de vader.

Daarnaast zijn ook de succesvolle homoseksuele relatie van de zoon en zijn vriend, een positieve sociale status van de zoon (en vriend) en een goede verstandhouding met de zoon en zijn vriend bevorderend ten aanzien van de aanvaarding.

Ook de persoonlijke omgeving kan een invloed hebben op het aanvaardingsproces van de vaders. Hierbij wordt vooral de aanwezigheid van homomannen in hun persoonlijke omgeving benadrukt in verband met een positief effect. Uiteraard zijn homopositieve mensen binnen de omgeving van de vader ook belangrijk. Echter wordt hier ook bij aangegeven dat de media hier reeds een sterke rol in speelt. Één vader benadrukt herhaaldelijk het belang om ook enige tijd te krijgen om de eigenschap te aanvaarden en op een later tijdstip eventueel kennis te maken met de vriend.

Als laatste zijn er ook bevorderende eigenschappen en vermogens van de vader in verband met de aanvaarding van de zoon.

3. Bespreking kernlabels en kernthema's voor de beoordeling van Vlaamse vaders omtrent de tool 'Out bij ouders' (Boomstructuur bijlage 13)

Deelonderzoeksvraag 2.1: 'Hoe beoordelen ze de bestaande tool 'Out bij ouders'?

De volgende bevindingen uit dit onderzoek vertellen meer over de beoordeling die Vlaamse vaders vormden ten aanzien van de bestaande website/tool 'Out bij ouders' (zie bijlage 3). Hierbij wordt een antwoordt gevormd op de deelonderzoeksvraag: 'Hoe beoordelen ze de bestaande tool 'Out bij ouders'?' Hierbij gaat het enkel om dat deel van de website die zich tot de ouders richt. De bekomen bevindingen dienen als richtlijnen en bijstellingen voor het beroepsproduct van dit onderzoek.

Bovendien kan hier onmiddellijk verduidelijkt worden dat er ten aanzien van de verkregen bevindingen een onderscheid gemaakt wordt tussen een algemeen oordeel, het effect die enkele vaders aangeven, positieve en negatieve eigenschappen en concrete tips naar een nieuwe tool of website naar vaders toe gericht.

Kernlabel: 'Algemeen oordeel van de tool' (algemene beoordeling)

Onder dit kernlabel worden vier verschillende thema's gedestilleerd om de algemene oordelen te beschrijven. Zo geven vaders aan dat de website doeltreffend is of kan zijn mits de aanwezigheid van specifieke omstandigheden. Sommige vaders laten zich daarbij iets negatiever uit ten aanzien van de tool. Echter worden ook elementen aangehaald in verband met de doeltreffendheid, waarbij de meningen uiteenlopend zijn. En als laatste geven vaders ook positieve zaken weer.

Thema: Doeltreffend onder specifieke omstandigheden

Vier vaders maken duidelijk dat deze tool of website doeltreffend is wanneer deze samen voorkomt met specifieke omstandigheden.

- *“Maar dat zijn toch allemaal tips naar ouders toe die dat da altijd doen he.”(R8)*
- *“Maar het helpt natuurlijk wel als je zelf homo's kent en als je dat zelf normaal vindt. Ik vind het een goed filmpje voor mensen die al overtuigd zijn dat het niet erg is. Voor mensen die het echt moeilijk hebben dat gaat niet werken, die zullen een reactie hebben van 'Ach'. Eh, maar voor mensen die zo, homofiel, bijna normaal vinden en die niet goed weten hoe ermee om te gaan, maar die wel van goeie wil zijn. Zou je goed kunnen raad geven” (R6)*
- *“Dit vergt al een klimaat. Een klimaat dat er moet zijn. Dat is opvoeding he. Dat zijn de jaren voordien he. Als da... niet in die richting is gebeurd. Dan kun je die vragen niet stellen Tja ja... Tgg, zucht, maar dat leer je niet na een outing he. Dat moet er zijn. Dat is*

weer hetzelfde, als ge dat hebt gedaan dan blijft ge da doen, en als je dat niet deed dan..."

(R1)

- *"Maar dat helemaal oplossen, je gaat dat nooit kunnen. Ieder mens heeft een andere ingesteldheid he."*(R2)

Thema: Negatief

Drie vaders geven negatieve elementen aan bij het beoordelen.

- *"Ja, ja alé ik lees niets spectaculairs. Dat doet ge toch als vader of als moeder of als ouder. Het is niet sterk. Sorry, ik vind het niet. Dit is zo de Flair he. 10 tips om beter om te gaan met. Ik denk dat ge echt wel een aantal mensen daar mee kunnen helpen en die dat echt wel zoekende zijn. Maar ja hoe gaat ge die informatie bij hun brengen he. Niet met die website."*(R8)"
- *"Ja dat zijn allemaal van die dingetjes die zijn voor mij zo evident. Ik vind dat er dingetjes tussen staan die oftewel te laat komen oftewel niet relevant zijn en met opvoeding te maken hebben. 'Zucht'."*(R1)
- *"Handvatten zie ik eerder als, 'Wat kan mij helpen' bij het verwerkingsproces. Terwijl wat je hier nu meer ziet is de houding die ze best zou aannemen."* (R3)
- *"Ja er zit veel waarheid in maar het is niet altijd gemakkelijk he. Achteraf gezien... ja..."*(R0)

Thema: Doeltreffendheid

Vier vaders doen uitspraken over de doeltreffendheid bij vaders die het moeilijk hebben ten aanzien van homoseksualiteit. Echter zijn de meningen verdeeld.

- *"Ik heb nog veel geduld azo, maar als je dat nu doet met iemand die wel problemen heeft. Gaat hij nooit zo lang stilzitten."*(R5)
- *"Ik denk niet dat dit zal helpen. Ow, ow, ow, ik ga nuanceren. Mensen die..., buiten beschouwing gelaten dat er een hoop punten zijn die onder een bepaald titeltje staat waarvan ik denk dat komt te laat. Maar tijdens... tijdens en voor, er moet heel veel voor staan da opt moment da ge der problemen mee hebt sowieso te laat komt. Als vaders het er heel moeilijk mee hebben. Is het misschien niet zo gemakkelijk om uw kind gelijkwaardig te behandelen. Geloof niet dat ze het daardoor niet erg meer zullen vinden."*(R1)
- *"Ik denk het wel, ik denk dat ouders die het er moeilijker hebben zoiets moeten hebben, maar wat hier instaat, bepaalde dingen, kan ik me voorstellen zijn voor ouders, en dan vooral vaders. Niet gemakkelijk."*(R7)

- *“Ja, misschien dat dat kan helpen. Maar ik zou toch wel. Alé daarin benadrukken van ouders dat ze moeten leren, die het daar moeilijk mee hebben, beseffen dat het geluk dat kind centraal staat.” (R2)*

Thema: Positief

Echter geven zes vaders positieve elementen aan ten aanzien van de tool/website. Deze positieve elementen komen af en toe samen met ook negatieve elementen. De volgende uitspraken zijn alvast de positieve zaken die vaders aangaven in verband met de tool/website.

- *Het is leuk dat het er is. “Instagram, dat is typisch het bewijs dat da gemaakt is voor jongeren. Naar de jongere toe vind ik het goed.” (R8)*
- *“Het is wel goed. Ik vind het wel goed.” (R0)*
- *“Dit klopt voor 80% theoretisch volledig. Theoretisch, en dat is het woord. En daar staat en valt heelt spel mee. Het is niet theoretisch, het is diep menselijk, en dan klopt het niet. Mijn beoordeling hierover, een heel mooi opzet om mee te starten, maar geen eindresultaat. Duidelijk geen eindresultaat.” (R1)*
- *“Dat is... allemaal waar wat dat er daar staat. Maar je moet het doen. Ik heb niet speciaal geen bedenken bij deze website, het is allemaal heel schoon op papier.” (R2)*
- *“Ik vind da wel leuk.” (R5)*
- *“Nee, ik vind dat wel uhm, ik vind dat wel goed dat dat er is. In ieder geval. En maar der zouden er meer, omdat dit in een bepaald stramien zit natuurlijk he. Uhm, zou het goed zijn, mochten daar dus, 10-tallen verschillende systemen zijn.” (R7)*

Kernlabel: Effect op de deelnemer

Twee vaders geven aan blij te zijn de tool eens gelezen te hebben. Één vader geeft daarnaast aan teleurgesteld te zijn.

- *“Ik zin blij dat ik het eens gelezen heb he, pas op.”(R1)*
- *“Ik vind da wel leuk.”(R5)*
- *“Zou ik daar naartoe gegaan zijn als ik het weet. Ja, ik denk het wel, maar dan zou ik wel wat teleurgesteld zijn. Aléja sorry ze.”(R8)*

Kernlabel: ‘Positieve’ eigenschappen

- *“Ik vind het een goed filmpje voor mensen die al overtuigd zijn dat het niet erg is.” (R6)*
- *“Tis heel duidelijk. Ja k’ viend heel duidelijk, tis niet te veel, tis ook begrijpelijk geschreven he. Ja vo mien ist zeker genoeg. ” (R4)*

- *“K’ vind het wel goed, maar pff ja... tis allemaal tekst, tekst, tekst hier en daar staat er iets vetjes gedrukt, dat is altijd wel goed enal. Maar als ouder zit je nog met te veel vragen denk ik.” (R5)*
- *“Laat als ouder zien dat je het oké vindt’... Ja dat is zeker iets die nuttig is voor nu.” (R3)*
- *“Ik vind het wel goed dat het ook in het vet gedrukt is. Ik vind wel dat het mooi uitgelegd is” (R0)*

Kernlabel: Negatieve eigenschappen

- *“Dit klopt voor 80% theoretisch volledig. Theoretisch, en dat is het woord. En daar staat en valt heelt spel mee. Het is niet theoretisch, het is diep menselijk, en dan klopt het niet.”(R1)*
- *“Voor oudere mensen is dat al niet goed he zulke website. Doordat het verspringt. En alé dat is dan misschien technisch. Ge ziet dus zelf hoeveel dat ik moet scrollen. Het woord ‘gerelateerde contacten’ Ja, alé. zegde dat zo? Ik zou zeggen, ‘Links’ of ‘andere partners’.” (R8)*
- *“Impliceert een houding die je zou moeten aannemen bij de coming-out, maar die niet evident is om zomaar te doen.” (R3)*
- *“De eerste vraag die natuurlijk bij mij opkomt is, hoe vinden de ouders dat? Dat is het belangrijkste eigenlijk, dat ge gewoon kunt typen ‘homo plus ouders’ en dat ge dan hier dan... Niet goed dat je moet weten hoe de site heet om erop te komen.” (R6)*
- *“Nee mo tis niet gekend e? Misschien no de buitenwereld toe. Daze daar meer bekendheid moe tn aanmaken. Omdat kud helpen, met mensen die in de knoop zitten.” (R4)*
- *“Maar er staat eigenlijk weinig in over mijn gevoelens. Bij mij was dat nu niet zo’n probleem, maar als ge zo, het echt moeilijk hebt dan heb je hier ook niet zoveel aan. Naar de jongere toe vind ik het goed. Van kijk: als ouder vertelt men dat en dat, maar voor ouders, wat ik mis is: ‘Hoe doe je dat dan.’” (R6)*
- *“Tis allemaal tekst, tekst, tekst hier en daar staat er iets vetjes gedrukt, dat is altijd wel goed enal. Maar als ouder zit je nog met te veel vragen denk ik.” (R5)*

Kernlabel: Tips voor de nieuwe tool

Het laatste kernlabel omvat de verzameling van alle tips die vaders aangeven in functie van de te ontwikkelen tool. Deze tips worden door hun grote omvang kort samengevat en volgens hun noemer kort besproken.

- Thema: ‘bekendheid’

Vier vaders benadrukken het belang van bekendheid van de site. Zo adviseren vaders om gebruikt te maken van hit-woorden en om het naar een groot mediakanaal door te sturen.

- Thema: ‘Gebruik authentiek filmmateriaal omtrent thema en liefst met oudere mensen’

Zes vaders beamen het idee om andere vaders van homomannen in beeld te brengen op de website. Daarbij liefst oudere vaders. Het bestaande filmpje die reeds op de website van ‘Out bij ouders’ gepubliceerd staat leek ook interessant om te delen. Een andere vader geeft als hulpmiddel aan dat het in beeld brengen van homomannen zelf en hoe homomannen hun leven echt leiden veel krachtiger kan zijn dan alle andere middelen samen. Zo geeft deze vader ook aan dat het beter is om ‘gewoon te laten zien’. Een andere vader benadrukt het belang van authentieke filmfragmenten. Het moet echt zijn en de vader moet er iets van zichzelf in stoppen. Zo leek het ook een idee van een andere vader om elk item van de bestaande tool in een filmpje te gieten.

Één vader geeft aan dat het volgens hem beter is om mensen te laten lezen omdat dit beter doordringt in tegenstelling tot luisteren.

- Thema: ‘Laat ouders lezen, dringt beter door als je leest en vertel verhalen van ouders, Schets situaties, ervaringen’

Drie vaders geven het advies om verhalen te vertellen van vaders en homofiele koppels, situaties te schetsen, ervaringen uit de doeken te doen, maar niet de extremen te nemen.

Één vader vertelt daarbij letterlijk: *“Als je het leest, moet je ervoren denken”*.

- Thema: ‘Zorg voor doorverwijsfunctie, adressen hulpverlening en “gerelateerde contacten” wordt “links” of “partners”’

Drie vaders adviseren om doorverwijsfuncties te voorzien op de website zodat ouders en zelf jongeren kunnen doorverwezen worden. Één vader benadrukt ook het belang van een geldig contactpersoon die geraadpleegd kan worden via de website. Zo wordt geadviseerd om hulpverleningsinstanties als het JAC, CAW, Lumi zeker te vermelden. Echter duidt één vader de terminologie van ‘gerelateerde contacten’ als ouderwets aan en opteert hij voor de termen Links of nuttige contacten.

Verder zijn er ook heel wat algemene tips gegeven zoals het gebruik van humor en het beperken van prentjes. Het mediakanaal Instagram wordt door één vader ook aan jongeren gelinkt, Facebook daarentegen wordt volgens diezelfde vader gelinkt aan ouderen. Twee vaders geven ook aan het woord homoseksueel zeer beladen te ervaren door het woord 'seksueel'. De bevroagde vaders hanteren liever het woord homofiel doordat dit woord zijn herkomst heeft van het Grieks waarbij 'homoios' voor 'gelijk' staat en 'filein' voor 'houden van'. Een andere vaders adviseert om de website low-profile te houden.

- Thema: 'Handvaten zie ik als 'wat kan mij helpen' bij het verwerkingsproces'

Als laatste wordt door één vader aangehaald dat deze bestaande tool/website niet als handvat gezien wordt. Handvaten worden door deze vader beschouwd als zaken die henzelf kunnen helpen bij het verwerkingsproces, zaken die de vaders kunnen vastgrijpen die hen doorheen het proces helpen en hen helpen de homoseksualiteit van hun zoon te plaatsen, Zo geven vaders aan dat het inzicht in het feit dat het kind hier niet voor kiest helpt, het geluk van het kind centraal staat, niets in de natuur 100% hetero of homoseksueel is en ook de prevalentie van homoseksuelen een houvast bieden.

4. Visualisatie van alle opmerkingen op de verschillende tips van de bestaande tool ‘Out bij ouders’ (zie bijlage 14)

Deelonderzoeksvraag 2.2: ‘Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’?’

De volgende bevindingen uit dit onderzoek vertellen meer over hoe Vlaamse vaders reageren op de tips van de bestaande website/tool ‘Out bij ouders’. Hierbij wordt een antwoord gevormd op de deelonderzoeksvraag: Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’?

Deze resultaten kunnen geconsulteerd worden aan de hand van bijlage 14. Deze bevindingen worden niet gebruikt voor het nieuwe eindproduct, maar zijn enkel ter illustratie in bijlagen gevoegd. Deze bevraging heeft enkel als doel om bijkomstige moeilijkheden en hulpmiddelen te onderkennen. De hierbij verkregen hulpmiddelen en moeilijkheden worden onmiddellijk samengevoegd tot de voorgaande paragrafen 1. ‘moeilijkheden’ en 2 ‘hulpmiddelen’. (Zie bijlage 12 en 13)

Bovendien worden hierbij enkel minimale conclusies genomen omdat deze bevraging uitsluitend bedoeld was om hulpmiddelen en moeilijkheden te verzamelen was. Deze minimale conclusies worden in de volgende paragraaf conclusie en discussie onder deelonderzoeksvraag 4 beschreven. De bestaande tool wordt ook niet herwerkt of aangepast aangezien deze ontwikkeld werd op basis van noden die jongeren aangaven in een ander onderzoek.

Discussie en conclusie

Het doel van dit onderzoek was om een tool of handvaten te ontwikkelen die Vlaamse vaders, met eventuele moeilijkheden bij de coming-out van hun homoseksuele zoon, kan ondersteunen. De bedoeling hierbij is om pro-actief in te spelen op moeilijkheden door potentiële hulpmiddelen aan te reiken. Deze ontwikkelde handvaten willen vaders houvast bieden op het ogenblik waarop zij te weten komen dat hun zoon homoseksueel is. Hierbij werden negen semigestructureerde diepgaande interviews afgenomen om een antwoord te formuleren op de hoofdonderzoeksvraag: “Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?”. Om hier vervolgens een antwoord op te kunnen formuleren werd deze hoofdonderzoeksvraag opgedeeld in vier verschillende deelonderzoeksvragen met name:

- Welke moeilijkheden ondervinden vaders?
- Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?
- Hoe beoordelen ze de bestaande tool ‘Out bij ouders’?
- Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’.

Negen vaders werden gevraagd op welke elementen dergelijke tools dienen op in te spelen om de doeltreffendheid, van de te ontwikkelen tool/handvaten, te maximaliseren. Bovendien speelt de ontwikkelde website in op de aangehaalde op-implementeerbare moeilijkheden en worden de implementeerbare hulpmiddelen gepresenteerd. Daarnaast is de website gebaseerd op een combinatie van bestaande literatuur en bevindingen vanuit de bevraging. Hierbij werd ook rekening gehouden met de tips die verkregen werden aan de hand van de verschillende beoordelingen van de bestaande tool ‘Out bij ouder’. De website is gericht naar zowel toekomstige als huidige Vlaamse vaders, waarvan minstens één zoon zichzelf als homoseksueel identificeert.

Korte schets van de resultaten per deelonderzoeksvraag

Deelonderzoeksvraag 1: ‘Welke moeilijkheden ondervinden vaders?’

Algemeen kunnen we concluderen dat bepaalde zaken vooraf, tijdens en na de coming-out voor moeilijkheden zorgen. Hierbij kan alsnog het onderscheid gemaakt worden tussen moeilijkheden die gemakkelijk of minder makkelijk veranderbaar zijn.

Moelijk op-implementeerbare moeilijkheden door elementen voorafgaand aan de coming-out:

Onverwacht karakter van homoseksuele identiteit:

Het onverwacht karakter van de homoseksuele identiteit voorafgaand aan de coming-out maakt het nadien niet altijd even gemakkelijk. Zo geven verschillende vaders aan het homoseksueel gegeven absoluut niet opgemerkt te hebben bij hun zoon. Daarnaast valt het op dat vaders na de coming-out sommige (mogelijke) signalen van voorheen, achteraf toekennen of linken aan de seksuele oriëntatie van hun zoon. Deze signalen zijn vaak stereotiep vrouwelijke eigenschappen die achteraf gezien, volgens de vaders, een voorspeller konden zijn voor de homoseksuele identiteit van hun zoon. Zoals in de inleiding besproken wordt geeft onderzoek aan dat homomannen vaker een vrouwelijkere genderidentiteit hebben waar vaak een vrouwelijkere genderexpressie mee gepaard gaat. (Skidmore, Linsenmeier, & Bailey, 2006; Versmissen et al., 2011). De vraag hierbij is als het kunnen detecteren van deze signalen een moeilijkheid is of niet en als dit zowel de vaders als de jongeren ten goede komt om vaders hier bewuster rond te maken.

Enerzijds zou de voorspelbaarheid voor ouders/vaders verhoogd kunnen worden waardoor ze bepaalde toekomstverwachtingen minder vastpinnen. Anderzijds kunnen diezelfde signalen ook bij niet-homoseksuele mannen voorkomen waardoor mogelijk een verkeerde indruk gewekt kan worden. Daarbij is het bewust maken van vaders (of ouders) niet aangeraden voor jongeren, wanneer die er bewust voor kiezen om in de kast te blijven. Homojongeren kunnen, wanneer hun vaders (of ouders) hier bewuster van zijn, meer stress lijden door pogingen te ondernemen om de geaardheid te willen camoufleren. Minderheidsstressoren bij homojongeren werden ook in de literatuurstudie besproken onder het paragraaf 2.3.2.

Algemeen kan hierbij aangegeven worden dat moeilijkheden (na de coming-out) die veroorzaakt worden door elementen voorafgaand de coming-out, allemaal herleid en mogelijks verklaard kunnen worden door een andere visie, voorafgaand aan de coming-out, omtrent gender(diversiteit) en met name de seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie.

Moeilijk op-implementeerbare moeilijkheden door elementen tijdens en na de coming-out:

Tijdens en na de coming-out zijn er ook heel wat moeilijk op-implementeerbare elementen verkregen. Zo ontstaan verschillende moeilijkheden bij vaders door zichtbaarheidsmanagement bij vaders, het plots persoonlijke karakter van de coming-out, de zoon achter het label terugvinden, verschillende toekomstverwachtingen, en bezorgdheden.

Zichtbaarheidsmanagement:

Vaders geven aan moeilijkheden te ervaren bij het naar buiten brengen van de homoseksuele identiteit van hun zoon. Dit werd onder zichtbaarheidsmanagement voor vaders gecategoriseerd. Zichtbaarheidsmanagement werd omtrent homomannen reeds besproken in de inleiding van deze literatuurstudie (zie 2.3). Vaders geven door middel van een gelijkaardige beschrijving moeilijkheden te ondervinden. Zo kan het bovendien zijn dat vaders zich ook bewust zijn van het stigma die op deze eigenschap van de identiteit van hun zoon rust (zie 2.3.2 stigmabewustzijn). Mogelijks zijn vaders ongerust over de mogelijke gevolgen die deze informatie kan teweegbrengen voor henzelf als voor hun zoon binnen de maatschappij. Deze verbanden zijn onvoldoende betrouwbaar doordat deze niet diepgaand bevestigd werden. Uitgebreider onderzoek omtrent deze moeilijkheid is hiervoor vereist.

Mogelijks zou er enig verband kunnen zijn tussen het kernthema zichtbaarheidsmanagement en de procesgerichte taak om schaamte overwinnen (zie 3.5). Echter blijft dit verband hypothetisch. Zichtbaarheidsmanagement werd door vier vaders aangegeven en lijkt anderzijds heel sterk aan te sluiten bij de procesgerichte taak om als ouder uit de kast te komen (zie 3.5).

Plots persoonlijke karakter van de coming-out:

Los van het feit dat sommige vaders, zoals hiervoor omschreven staat, dit gegeven moeilijk naar buiten brengen, is het ook moeilijk doordat het homoseksueel gegeven plots heel persoonlijk of dicht in de leefwereld van de vaders komt. Mogelijks wordt dit net een moeilijkheid door de eigen houding of de gepercipieerde houding van de omgeving ten aanzien van homoseksualiteit (zie 2.2). Bovendien lijkt het dat sommige vaders hier vaak niet op voorbereid waren of bij deze mogelijkheid stilgestaan hadden voordien. Hier kunnen echter opnieuw geen verbanden getrokken worden doordat deze bedenken niet afgetoetst werden bij de kandidaten.

Zoon moeilijk achter label zien:

Een ander aangehaalde moeilijkheid van sommige vaders is de eigenlijke zoon, na de coming-out, terug achter het homo-label te zien. Dit ontstaat mogelijks opnieuw door de eigen houding of de van de omgeving verwachtte houding. De achterliggende moeilijkheid hierbij zou

mogelijks opnieuw stigmabewustzijn en zichtbaarheidsmanagement kunnen zijn, zoals bij homomannen beschreven staat in de inleiding.

Verschillende toekomstverwachtingen:

Zoals ook in de inleiding aangegeven werd (zie 3.5), gaven vaders moeilijkheden aan ten gevolge van hun toekomstverwachtingen die zij van hun zoon hadden en plots volgens de vaders niet tot werkelijkheid zouden komen door de homoseksuele identiteit. De voornaamste toekomstverwachtingen die ontkracht worden bij vaders, zijn die van de kleinkinderwens en het ooit thuiskomen van de zoon met een vrouw. Zes van de negen vaders geven aan moeilijkheden te ondervinden ten gevolge van deze verschillende toekomstverwachtingen.

Het vermijden van verschillende toekomstverwachtingen is tijdens of na de coming-out vaak te laat, waardoor hier met de tool moeilijk op geïmplementeerd kan worden. Dit is moeilijk op te implementeren aangezien de tool vaak pas na de coming-out geraadpleegd wordt omdat voordien de nood hiervoor nog niet bestaat. Vervolgens focust de tool ook enkel op de moeilijkheden na de coming-out. Een alternatieve oplossing voor deze, vaak klassieke, toekomstverwachtingen, is wanneer homoseksualiteit maatschappelijk genormaliseerd zou zijn waarbij deze eigenschap en alternatieve levensstijl ook als een evenwaardige mogelijkheid gezien wordt. Voor meer details kan naar de resultatensectie gekeken worden.

Schuldgevoelens

Opvallend zijn de weinige uitspraken in verband met schuldgevoelens. Schuldgevoelens lijken vanuit de literatuur een procesgerichte taak voor ouders na de coming-out, maar enkel één vader haalde hier iets over aan.

Bezorgdheden, angst en verdriet.

De laatste moeilijk op te implementeren moeilijkheidscategorie is deze waarbij vaders moeilijkheden ervaren door hun bezorgdheden, angsten en verdriet. Vijf van de negen vaders halen verschillende bezorgdheden als oorzaak voor bepaalde moeilijkheden. Zo ontstaan de voornaamste bezorgdheden door de mogelijkheid tot discriminatie, gezondheidsrisico's, stereotiepe vooroordelen van homoseksuelen en de bezorgdheid door de mogelijkheid dat hun zoon zelf de homoseksuele identiteit moeilijk aanvaardt. Wanneer een poging gedaan wordt om deze bezorgdheden, angsten en verdriet te ontcrachten of weg te nemen zou dit door de vaders als een teken van onbegrip gepercipieerd kunnen worden. Bovendien hebben vaders het recht om bezorgdheden te hebben en emoties ten volle te uiten. Het is ook terecht om enige bezorgdheden te hebben omtrent deze eigenschap aangezien er nog steeds heel wat onbegrip rond heerst en discriminatie nog steeds voorkomt (zie 2.2).

Deze bezorgdheden lijken bovendien overeen te stemmen met de procesgerichte taak als ouder waarbij bezorgdheden niet overdreven mogen worden (zie 3.5). Echter wordt deze taak vanuit de literatuur bekeken in het belang van de jongere. Waardoor de vader hier mogelijks met deze moeilijkheden blijft zitten.

Op-implementeerbare moeilijkheden tijdens en na de coming-out:

Gelukkig zijn er naast voorgaande verzamelde moeilijkheden ook heel wat veranderbare moeilijkheden. Zo geven vaders verschillende noden aan, zijn er signalen die wijzen op een overwegend homonegatieve perceptie, onbegrip over bepaalde aspecten uit de homocultuur en seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie. Ten slotte geven sommige vaders ook aan moeilijkheden te ondervinden omtrent de seksualiteitsbeleving van homoseksuelen.

Noden van vaders

Vaders gaven regelmatig aan vragen te hebben bij de coming-out. Zo vragen sommige ouders zich af wat ze nu net moeten doen of hoe ze hier nu net mee moeten omgaan. Deze vragen kunnen bijvoorbeeld met de bestaande tool 'Out bij ouders' (zie bijlage 3) deels beantwoord worden of steun bij bieden. Bovendien zou een doorverwijzing naar hulpverleningsinstanties hier nuttig voor zijn.

Homonegatieve perceptie op homoseksualiteit

Sommige vaders gaven bepaalde uitspraken die mogelijk op een homonegatieve perceptie kunnen wijzen. Zo worden bepaalde uitspraken herkend die vanuit de literatuur wijzen op een houding van traditionele homonegativiteit. Dit wordt ook besproken in de inleiding van deze bachelorproef (zie 2.2.1). Deze perceptie neigt eerder naar een moeilijk op-implementeer gegeven, maar er wordt met het ontwikkelde beroepsproduct toch een poging gedaan om op dit vlak een bijdrage te leveren.

Onbegrip LGBT-culture

Sommige vaders benoemden letterlijk dat zij met enige onbegrip zitten of deze evenementen of fenomenen niet zo goed begrepen. Deze gaan over de gay-pride, travesties en/of alternatieve levensstijlen van sommige homomannen. Sommige elementen kunnen mits psycho-educatie of enige toelichting in een ander licht komen te staan waardoor meer begrip opgewekt wordt.

Onbegrip omtrent seksuele oriëntatie genderidentiteit en -expressie (SOGIE)

Een belangrijke categorie kwam tot stand door verschillende uitspraken die de indruk schepten dat er enige onbegrip of geen volledig eenduidigheid bestaat over seksuele oriëntatie en genderidentiteit en -expressie. Hierbij kan de Genderkoek (zie bijlage 2) bijvoorbeeld wel

inzicht bieden wat gender betreft. Via de website kunnen ook verschillende rolmodellen en voorbeelden van diversiteit binnen gender aangehaald worden.

Seksualiteitsbeleving bij homomannen

Als laatste geven enkele vaders aan het seksualiteitsaspect bij homomannen vreemd te vinden. Hierbij gaven vaders echter ook zelf mogelijke hulpmiddelen aan om deze moeilijkheid te beperken. Zo lijkt de gedachte dat er, naast anale seks, nog verschillende vormen van seksualiteitsbeleving bij homomannen mogelijk zijn, bevorderend bij deze moeilijkheid. Hierbij zouden educatieve website omtrent seksualiteitsbeleving bij homomannen mogelijks verlichtend kunnen zijn.

Algemeen kan samengevat worden dat een verschillende visie op gender of genderdiversiteit hierbinnen het meeste gewicht krijgt. Zeven verschillende vaders geven hieromtrent of hierdoor verschillende moeilijkheden aan. Hierbinnen ligt vooral de nadruk op moeilijkheden door gender non-conform gedrag of vrouwelijkheid bij mannen. Vervolgens moeilijkheden met het verklaren van de homoseksuele oriëntatie en als laatste de seksualiteitsbeleving bij homomannen.

Mogelijks voelen vaders zich hierdoor ook enigszins onwennig of onwetend, al blijft dit verband hypothetisch. Wel geven drie verschillende vaders aan met vragen te zitten omtrent hun houding en verwachtingen ten aanzien van hen als vader hieromtrent.

Echter benadrukt dit vooral het belang om vaders beter in te lichten omtrent genderdiversiteit. Daarnaast kunnen verwachtingen van holebi-jongeren ten aanzien van hun ouders hierbij toegelicht worden vanuit voorgaand onderzoek (Alaerts, et al., 2018).

Bijkomende omstandigheden.

Als laatste element werden verschillende ‘bijkomende omstandigheden’ gecategoriseerd. Deze elementen omvatten echter alle aangehaalde bijkomende omstandigheden die vóór, tijdens en ná de coming-out deze ervaring moeilijker maakten. Door het persoonlijke karakter van deze moeilijkheden kunnen hulpmiddelen hier heel moeilijk geïmplementeerd worden. Waardoor dit onderdeel ook onder de moeilijk-op implementeerbare moeilijkheden had kunnen geklasseerd worden maar aangezien het zowel elementen bevat van voor, tijdens en na de coming-out, werd er gekozen om dit na alle andere moeilijkheden te bespreken.

Kort kan, ondanks de zeer uiteenlopende resultaten, besloten worden dat de coming-out minder moeizaam ervaren wordt wanneer andere (voor de vader persoonlijke) bevorderende en ondersteunde omstandigheden aanwezig zijn of belemmerende omstandigheden uitblijven.

Deelonderzoeksvraag 2: ‘Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?’

Voor de volgende deelonderzoeksvraag wordt een korte schets gemaakt van de verkregen hulpmiddelen. Zo kan er opnieuw een vergelijkbaar onderscheid gemaakt worden tussen bruikbare hulpmiddelen en incidentele of moeilijk implementeerbare hulpmiddelen.

Potentiele implementeerbare hulpmiddelen:

Deze hulpmiddelen zijn implementeerbaar op de website en zijn doorgaans bruikbaar voor verschillende vaders die minimaal gemotiveerd zijn om zich aanvaardend op te stellen. Hieronder vallen de normaliserende gedachten, motiverende gedachten, inzichten in bepaalde oplossingen voor bepaalde voorgenoemde moeilijkheden en voor vaders behulpzame gedragingen.

Om de bevindingen omtrent de verschillende implementeerbare hulpmiddelen samen te vatten kan aangenomen worden dat alle vaders gebruikmaakten van normaliserende-relativerende en motiverende gedachten t.a.v. homoseksuele identiteit/relatie. Bovendien kunnen deze door middel van quotes en beschikbare psycho-educatie, video's, doorverwijzing en informatie op de ontwikkelde website geïmplementeerd worden.

Vervolgens zijn er ook hulpmiddelen door inzicht te creëren in mogelijke oplossingen omtrent de voorgenoemde moeilijkheden. Echter werden deze hulpmiddelen door een minderheid van de vaders aangehaald.

Als laatste implementeerbaar hulpmiddel adviseerden heel wat vaders constructieve en behulpzame gedragingen voor anderen die het er moeilijk mee hebben. Ook deze hulpmiddelen kunnen een plaats krijgen op de ontwikkelde website. Hierbij wordt communicatie en spreken over de moeilijkheden of het homoseksuele gegeven door acht verschillende vaders aangeraden. Wanneer dit niet lukt kun je dit steeds door middel van daden de relatie proberen te bevorderen of duidelijk maken dat je de geaardheid aanvaardt.

Vijf vaders gaven ook aan geholpen te zijn door het participeren aan bepaalde evenementen of verenigingen. Zo kunnen op de website ook verschillende doorverwijzingen vermeld worden.

Het zichzelf informeren werd ook als behulpzaam gedrag aangehaald. Hier kan via de website op ingespeeld worden.

Een uitgebreidere omschrijving wordt gegeven in de resultatensectie.

Incidentele of niet implementeerbare hulpmiddelen:

Deze hulpmiddelen werden ook verkregen aan de hand van verschillende interviews met vaders, maar deze hulpmiddelen zijn behulpzaam door niet of moeilijk veranderbare eigenschappen.

Een korte samenvatting van de incidentele en dus moeilijk implementeerbare hulpmiddelen begint bij signalen ten aanzien van de voorspelbaarheid van de coming-out. Zeven vaders geven aan dat de homoseksualiteit bij hun zoon geen verassing was door gender non-conforme of niet-stereotiepe gedragingen van de zoon voorafgaand aan de coming-out. Dit lijkt vaders voor te bereiden en hun verwachtingen subtiel op losse(re) schroeven te zetten. Deze signalen zijn echter niet manipuleerbaar of implementeerbaar ten aanzien van de vader, noch de zoon. Deze eigenschappen van de zoon zijn authentiek, onbewust en vaak onopvallend voor de zoon. Zo is ook het uitblijven van een eerste lief of het hebben van veel vriendinnen voor sommige vaders een veeg voorteken.

Anderzijds geven vaders heel wat hulpmiddelen aan, in functie van homoaanvaarding, die gerelateerd zijn aan de zoon na de coming-out. Zo worden genderconforme gedragingen of stereotiep mannelijke kenmerken toegejuicht en omarmd na de coming-out.

Zo zou er kunnen vastgesteld worden dat gender non-conformiteit voorafgaand aan de coming-out enigszins behulpzaam is in functie van de voorspelbaarheid en toekomstverwachtingen, maar na de coming-out juist voor mogelijke moeilijkheden zorgt (zie 5.1 moeilijkheden). Bovendien beaamt ook de literatuur dat mannen moeilijkheden ondervinden, ten aanzien van homoaanvaarding, door gender- of mannelijkheidsnormen (Jadwin-Cakmak et al., 2015). Zo geven ook Vlaamse vaders aan gemakkelijker met de homoseksuele identiteit van hun zoon om te kunnen door genderconforme eigenschappen of uiterlijke kenmerken.

Anderzijds zorgt genderconformiteit en stereotiep mannelijk gedrag bij homomannen vooraf voor een vaak onverwachte coming-out, maar is het na de coming-out vaak een bevorderend gegeven ten aanzien van het aanvaardingsproces van de vader.

Daarnaast zijn ook een succesvolle homoseksuele relatie van de zoon en zijn vriend, een positieve sociale status van de zoon (en vriend) en een goede verstandhouding met de zoon en zijn vriend bevorderend ten aanzien van de aanvaarding.

Ook de persoonlijke omgeving heeft een invloed op het aanvaardingsproces van de vaders. Hierbij wordt vooral de aanwezigheid van homomannen in de persoonlijke omgeving benadrukt in verband met een positief effect. Uiteraard zijn homopositieve mensen binnen de vader zijn

omgeving ook belangrijk. Bovendien wordt omtrent de persoonlijke omgeving ook de media vermeld. Één vader benadrukt herhaaldelijk het belang om enige tijd te krijgen. Dit om de eigenschap te aanvaarden en op een later tijdstip kennis te maken met de vriend.

Als laatste zijn er ook bevorderende eigenschappen en vermogens van de vader in verband met de aanvaarding van de zoon.

Voor meer details omtrent deze incidentele of niet-implementeerbare hulpmiddelen kan naar de resultatensectie gekeken worden.

Deelonderzoeksvraag 3: ‘Hoe beoordelen ze de bestaande tool ‘Out bij ouders’?’

De volgende deelonderzoeksvraag bevraagt de beoordeling van vaders over de bestaande tool ‘Out bij ouders’. Deze deelonderzoeksvraag werd louter om nieuwe hulpmiddelen en moeilijkheden bevraagd waarop de te ontwikkelen tool kan op inspelen. Daarnaast is ook inhoudelijk heel wat feedback bezorgd.

Het was hierbij niet de bedoeling een recensie te schrijven over de website, wel kan kort geschetst worden dat de algemene beoordeling van vaders in het algemeen overwegend negatief was. Zo geven vaders aan dat deze website doeltreffend kan zijn onder bepaalde omstandigheden of mits een aanwezig klimaat binnen het gezin. Zo wordt ook geïnsinueerd dat wanneer de vernoemde stappen en tips nooit eerder in de praktijk aan bod kwamen binnen het gezin, dit na een coming-out ook niet geleerd of uitgevoerd zal worden. Vervolgens wordt ook aangehaald dat je als ouder reeds een bepaalde houding moet aangenomen hebben bij het gebruik van deze website. Maar er zijn geen duidelijk of behulpzame handvaten om tot deze houding te geraken vermeld. Hier wil dan ook de nieuwe tool zijn intrede doen als brugfunctie tot deze houding. Dit kan bewerkstelligd worden door allerlei sensibiliseringsmateriaal op een website te plaatsen, in de vorm van normaliserende, motiverende media en potentiële hulpmiddelen.

Anderzijds zijn er ook positieve reacties waarbij vaders blij geven het een leuke, duidelijke en begrijpelijke website vinden die volgens hen theoretisch zeker klopt. Bovendien waren verschillende vaders blij de website eens doorgenomen te hebben en gaven sommigen daarbij aan ook nieuwe inspiratie en inzichten opgedaan te hebben in functie van de opvoeding van hun zoon.

Voor meer details hieromtrent kan opnieuw verwezen worden naar de resultatensectie onder paragraaf 3: ‘Bespreking kernlabels en kernthema’s voor de beoordeling van Vlaamse vaders’.

Deelonderzoeksvraag 4: ‘Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij Ouders’?’ (Bijlage 14)

Deze deelonderzoeksvraag sluit aan bij de voorgaande deelonderzoeksvraag. Door de uiteenlopende en ruime resultaten wordt hiervoor verwezen naar bijlage 14.

Algemeen geven vaders aan dat de tips duidelijk, nuttig en goede tips zijn theoretisch lijken te kloppen. Maar de vaders lijken vooral moeilijkheden te ondervinden in het vertalen van deze tips naar de praktijk, met de vraag ‘Hoe doe je dit nu als vader?’

Opvallend is wel dat de tips ‘seksualiteit is vloeiend’ en ‘Laat als ouder zien dat je het oké vindt, ook al is dit niet het geval.’ overheersend negatief beoordeeld werden door de vaders.

Sommige zaken werden herhaaldelijk ‘te laat’ of ‘eigen aan de opvoeding’ beschouwd, waarmee er bedoeld wordt dat dit niet of zeer moeilijk veranderlijk is. Bovendien wordt daarmee aangegeven dat dit niet door tools, websites of handvaten zal veranderen.

De opvallende moeilijkheden (zie 5.1) en hulpmiddelen (zie 5.2) die verkregen werden bij de bevraging van de tips werden verder opgenomen binnen het onderzoeksonderdeel die zich specifiek tot deze onderdelen richt.

Kritische houding ten aanzien van het onderzoek:

Een algemeen pijnpunt van dit onderzoek zijn de uiteenlopende resultaten. Doordat onvoldoende rekening gehouden werd met de diversiteit van vaders ten aanzien van het aanvaardingsproces en daarbij ook opnieuw verschillende zaken als moeilijk ervaren.

Het moeilijkste aan dit onderzoek voor de onderzoeker was de eigen visie loslaten. Zo was het bepalen van moeilijkheden en hulpmiddelen soms verwarrend. Bovendien was het niet steeds duidelijk voor wie het aangehaalde aspect voor moeilijkheden zorgde of kon zorgen. Zo kon het zijn dat een mening of visie voor de vader niet onmiddellijk of direct als moeilijkheid aangeduid werd, maar waarbij de inbreng door de onderzoeker wel als problematisch aangeduid werd. Het volgende voorbeeld werd echter niet als moeilijkheid meegerekend, maar was wel even enige twijfel rond. Zo gaf een papa aan dat kinderen adopteren door twee homomannen geen goed idee is voor de mogelijke gevolgen bij de confrontatie met de omgeving. Dit werd echter niet als moeilijkheid meegerekend aangezien de vader hier zelf geen moeilijkheid bij ondervond, maar wat misschien wel moeilijkheden kan geven wanneer zijn zoon daarvoor zou kiezen.

Het moeilijke aan dit onderzoek was dat je soms doorheen een façade van sociaal wenselijkheid moet zien te graven met de vragen. Echter had de onderzoeker vooral voor ogen om de moeilijkheden en de hulpmiddelen te destilleren uit de belevingen van de vaders. Deze zijn niet eenvoudig te verkrijgen door enkel rechtstreeks deze elementen te bevragen. Bij het rechtstreeks bevragen kreeg, kreeg je zeer snel het antwoord dat zij er geen problemen mee hadden. Hierdoor was het noodzakelijk om langdurige interviews af te nemen om zo enerzijds een vertrouwensband te doen ontstaan tussen de deelnemer en de interviewer, wat het (bij de één al meer dan bij de ander) mogelijk maakte om subtiele moeilijkheden te destilleren. Anderzijds werd voorafgaand aan dit onderzoek, verwacht dat vaders bewust zouden zijn van wat hen doorheen dit proces enerzijds moeilijk maakte of gemaakt had en wat hen daarbij hielp of geholpen had.

Vaak werd de volledige context besproken wat een meerwaarde voor dit onderzoek is. Echter zorgde dit ervoor dat er lange interviews moesten afgenomen worden en hier heel veel werk in gekropen is. Een eventueel alternatief was om de gekende moeilijkheden af te toetsen bij de vaders, maar hierdoor zou de mogelijkheid bestaan hebben dat er geen andere moeilijkheden gedetecteerd zouden worden en er enkel zou afgetoetst worden.

Een ander verwarrend element binnen dit onderzoek is dat de context van heel groot belang is bij de interpretatie van de hulpmiddelen en moeilijkheden. Zo kunnen identieke uitspraken een volledig andere categorisering krijgen binnen de resultatensectie. Een interessant voorbeeld hiervan is dat gender non-conform gedrag het voor vaders moeilijk maakt omdat je het voordien niet zag (moeilijkheid in functie van voorspelbaarheid), maar maakt het na de coming-out weer behulpzaam omdat je het dan niet ziet. Dit omdat vaders, wanneer het over homomannen gaat, vooral moeilijkheden lijken te ervaren met gender non-conform gedrag (zie 3.4.1).

Een andere bedenking is dat je als onderzoekende man over dit thema, ongeacht je geaardheid, steeds een sfeer creëert waarbij de deelnemer eventueel vermoedt dat jij als onderzoeker zelf homo bent. Dit kan mogelijks de oprechtheid afremmen.

Indien het onderzoek opnieuw zou gevoerd worden zou er meer rekening gehouden worden met de termijn na de bekendmaking van de coming-out. Nu is dit grotendeels verspreid, wat voor meer homogeniteit zorgt in de resultaten maar waardoor de veralgemeenbaarheid moeilijker is voor de doelgroep. Bovendien is er geen saturatiepunt in de resultaten gekomen.

Een minpunt in dit onderzoek is dat er maar één tool of één openbare richtlijn bestaat voor ouders. Die (voor het gedeelte naar de ouders toe) bovendien enkel gebaseerd zijn op de noden van de jongeren. Daarbij komt ook nog dat de zogenaamde tips naar de ouders toe onbewust vertrekken vanuit een veronderstelling dat de ouder het min of meer aanvaard heeft of gemotiveerd is om deze eigenschap van hun zoon te aanvaarden.

Een ander heikel punt van dit onderzoek was dat vaders soms onbewust tegenstrijdige uitspraken deden over hun houding tegenover homoseksualiteit. Zo waren er af en toe interviews waarin tegenstrijdige meningen en uitspraken voorkwamen. Hierdoor was het heel moeilijk de objectieve houding te schetsen en werd de interpretatie van sommige gegevens ambigu. Zo werd die indruk gewekt door enkele vaders, die zichzelf na bij bepaalde negatieve uitspraken telkens wilden corrigeren of de uitspraak rationaliseren.

Sterke punten van het onderzoek:

Naast voorgaande beperkingen zijn er ook een aantal sterke punten aan dit onderzoek. Allereerst werd met dit onderzoek zeer uitgebreid naar de beleving van de vader gepeild. Dit zowel voor, tijdens en na de coming-out. In Vlaanderen is hier heel weinig tot geen onderzoek over terug te vinden.

De steekproef is voor kwalitatief onderzoek ruim voldoende. Er werden negen vaders geïnterviewd waarbij een heel open en veilig sfeer gecreëerd werd. Dergelijke betrouwbare sfeer was zeker van belang om vaders hun verhaal te laten doen. Een mogelijk minpunt bij de steekproef is dat één vader vergezeld werd tijdens het interview door zijn partner, echter werd het interview wel gevoerd in naam van de vader.

Bovendien werd ook écht de tijd genomen om de vaders te stimuleren om vrijuit te spreken en te benoemen wat ze effectief ook dachten. Bij het herbeluisteren van de audiofragmenten was op te merken dat de vaders steeds heel rustig en ongeremd hun verhaal konden doen. Waarna een aantal keer spontaan verteld werd dat ze het fijn vonden om deel te hebben genomen aan het onderzoek. Dit onderzoek zorgde ook voor een individueel contactmoment waarbij vaders de kans eens kregen om anoniem en ongeremd te vertellen hoe zij dit echt beleefd hadden.

De interviewvragenlijst werd door de onderzoeker zelf opgesteld en kon aan de hand daarvan doeltreffend en betrouwbare moeilijkheden en hulpmiddelen verzamelen.

Als laatste nam de onderzoeker naastig de tijd om dit onderzoek op een goede manier uit te voeren en te analyseren. Hierbij heeft de onderzoeker zijn uiterste best gedaan om de integriteit van de deelnemers te bewaken tijdens de verwerking van het onderzoek en is er geen enkele intentie om de deelnemers omwille van bepaalde uitspraken in diskrediet te brengen.

Bedenkingen, opmerkingen en aanbevelingen

Houding tijdens de interviews:

Een algemene bedenking is dat ondanks verschillende participanten aanhaalden een positieve houding te hebben tegenover homoseksualiteit, uiteindelijk toch heel wat moeilijkheden naar boven kwamen. Uiteraard zijn deze moeilijkheden in ongelijke mate aanwezig bij de vaders. Zo waren er vaders die amper tot geen moeilijkheden ondervonden en vaders die zelf eerlijk toegaven enige moeilijkheden te hebben. Algemeen genomen waren de negen deelnemers aan dit onderzoek niet extreem homonegatief. Soms waren er signalen van een dubbelzijdige houding zoals ook de maatschappelijk houding in de voorafgaande literatuur omschreven staat (zie 2.2.2). Anderzijds waren er zeker vaders die ook zeer homopositief waren.

Gesupprimeerde moeilijkheden: motivatie en copingstijl

Aansluitend op deze moeilijkheden kan bovendien aangehaald worden dat twee categorieën binnen de moeilijkheden van dit onderzoek gesupprimeerd werden door de te sterke interpretatie van de onderzoeker of kortweg de onbetrouwbaarheid van de resultaten. Deze waren de mogelijke opgemerkte coping-stijlen van vaders en de soort motivatie die vaders hebben om het homoseksueel gegeven te aanvaarden.

Motivatie

Over deze motivatie waren er zowel signalen van extrinsieke⁴ als intrinsieke motivatie⁵. Met extrinsieke motivatie zou het kunnen dat vaders hierdoor meer moeilijkheden ervaren. Dit gaat dan om een homopositieve houding aannemen door zaken die losstaan van de houding zelf. Een voorbeeld hierbij zou zijn om psychische klachten te voorkomen bij de zoon. In tegenstelling tot intrinsieke motivatie waarbij de persoon aanvaardt wordt uit de eigen belangen en uitdaging. Vaders geven aan het 'te moeten' aanvaarden dat hun zoon homoseksueel is. Mogelijks schuiven zij zo hun bezorgdheden/ moeilijkheden opzij om het zo eenvoudiger te willen maken voor hun zoon die het naar hun mening nog moeilijker heeft dan zij als ouder. De bedenking hierbij is dat zij het hierdoor moeilijker maken voor zichzelf door henzelf deze gevoelens te ontzeggen.

---

⁴ Extrinsieke motivatie: de motivatie om een activiteit uit te voeren die voortkomt uit factoren die losstaan van de activiteit zelf, maar wel eventuele voordelen opleveren (Van Hiel, 2013).

⁵ Intrinsieke motivatie: de motivatie die voortkomt uit de eigen interesse, uitdaging of omdat de activiteit leuk is (Van Hiel, 2013).

Copingstijl

De resultaten over de mogelijke opgemerkte copingstijlen (die voor meer moeilijkheden zouden kunnen zorgen) werden echter buiten beschouwing gelaten doordat deze te subjectief en onbetrouwbaar zijn. Bovendien zijn dit gedragingen die moeilijk tot amper veranderbaar zijn.

Coming-out als tweerichtingsverkeer

Een interessante bedenking tijdens de verwerking van de interviews was dat de coming-out heel duidelijk een tweerichtingsverkeer is. De jongeren moeten hun vader na de coming-out ook opnieuw de kans en de tijd geven om eventuele negatieve opinies (over homoseksualiteit, voorafgaande aan de coming-out) bij te stellen. Zo kunnen jongeren ook bewust gemaakt worden dat door het plots persoonlijke karakter van dit homoseksueel gegeven, de vader zich hier ook anders tegenover kan opstellen. Verschillende vaders geven daarop aansluitend aan vertrouwen te moeten krijgen in de nieuwe situatie. Hierbij lijken zij vooral tijd nodig te hebben om het te aanvaarden of te plaatsen, om meer met het nieuwe gegeven vertrouwd te raken.

Mogelijk ook weinig begrip bij homomannen voor hun vader.

Enkele vaders geven ook aan soms de indruk te krijgen dat hun zoon weinig rekening houdt hoe zij zich als ouder voelen omtrent deze homoseksuele geaardheid. Een hypothese hierrond is dat dit een gevolg kan zijn van de (niet integrale of homo-incluserende) opvoeding tot op heden. Wanneer de alternatieve optie van homoseksualiteit amper aangeraakt wordt doorheen de opvoeding, kan het misschien zijn dat de jongere zich tot op heden onbegrepen voelt en ook mogelijk weinig begrip kan opwekken ten aanzien van onbegrip van de vader of ouder.

Mogelijke homopositieve verschuiving in houding door inzicht in gelijkenissen met heteroseksuelen

Bij de vaders lijkt er bovendien niet enkel een verschuiving in hun houding (ten opzichte van homomannen) door het beeld die ze hebben op homoseksualiteit, maar door de overeenstemming met het beeld op heteroseksuelen. Zo wordt bijvoorbeeld aangegeven dat SOA's geen privilege meer zijn voor homo's aangezien nu ook aangenomen wordt dat hetero's deze evenzeer kunnen krijgen. Een ander voorbeeld hierbij is dat de toekomstverwachting van huisje-tuintje-boompje-kindje-beestje ook niet steeds een evidentie of garantie is bij heterorelaties. Daarbij gaf een andere vader ook aan dat heterokoppels er soms gewoon voor kiezen geen kinderen te hebben.

Mogelijke verklaring voor moeilijkheden bij vaders

Twee vaders uit deze steekproef verduidelijkten hun moeilijkheid met homoseksualiteit aan de hand van de volgende verklaring. De vaders geven aan dat homoseksuele relaties (tussen mannen) de meest onbekende gevoelens bij hen teweegbrengen en het beeld van twee mannen hen het meest tegen de borst stoot. Anderzijds het beeld van een man en een vrouw als normaal gezien wordt en twee vrouwen voor mannen heel vaak een enorme fantasie opwekken.

Mogelijke vergelijkbare moeilijkheden bij grootvaders

Vaders lijken moeilijkheden te ondervinden bij het inlichten van hun eigen ouders over de homoseksuele identiteit van hun kleinkinderen. Soortgelijke moeilijkheden werden doorheen de interviews ook door de vaders aangehaald over de grootouders en met name de grootvaders. Echter zijn dit beginnende voetsporen voor eventueel verder onderzoek.

Wat ook opvallend was, was dat enkele vaders verbaasd waren dat hun zoon uiteindelijk zelf nooit geen last ervaren had met deze homoseksuele identiteit. Een vader geeft daarbij de nuancering dat hij vindt dat zijn zoon weinig rekening lijkt te houden met hem en geen moeilijkheid ondervindt om zichzelf als homoseksueel uit te drukken, dit net wanneer de vader zelf het er nog niet 100% mee kan vinden. Een andere vader geeft aan dat zijn zoon nog nooit gediscrimineerd geweest is en steeds op zijn ware capaciteiten beoordeeld werd. Een andere vader geeft letterlijk aan dat de moeilijkheid voor hem was dat er verwacht werd dat hij het er moeilijk mee zou hebben, maar dit vaak niet zo is of hoeft te zijn.

Betrouwbaarheid

Een bedenking in functie van de betrouwbaarheid van de gegevens is dat vaders misschien een positiever of negatiever beeld overhouden van hun coming-out beleving. Aangezien de vaders, bij de ondervraging, minstens één jaar reeds op de hoogte waren van dit homoseksueel gegeven, lijken de meeste vader al iets verder te staan binnen dit aanvaardingsproces. Hierdoor kan het zijn dat deze gebeurtenis enerzijds erger of net minder erg lijkt dan op het ogenblik van de openbaring zelf.

Tool

Over het tweede deel van het onderzoek, waarbij de beoordeling van de bestaande tool bevestigd werd, viel het op dat de deelnemers de tool op zichzelf toepasten. Zo werd de tool soms beoordeeld op basis van hoe deelnemers zelf wel of niet gehandeld hadden bij de coming-out, of wat bij hun coming-out beleving wel dan niet had gewerkt.

De titel: 'Hier vind je enkele tips om op een goede manier om te gaan met de coming-out van een holebi-kind' scheidt mogelijk een verkeerde indruk of verkeerde verwachtingen bij de ouder. Zo wordt hier reeds over aangegeven dat deze bestaande tool een bepaalde houding impliceert en niet zozeer behulpzaam is op de weg ernaartoe.

Bij de ontwikkelde tool moet er alsook enige motivatie zijn tot aanvaarding bij de vaders, vooraleer de ontwikkelde tool doeltreffend kan zijn.

Beroepsproduct

In de inleiding van dit onderzoek wordt reeds verwezen naar het onderzoek genaamd ‘Holebiproject’. Hier werd vastgesteld dat ouders vooral nood hebben aan handvaten, psycho-educatie, een sociaal netwerk en open communicatie tussen ouders, jongeren en de bredere familie (Alaerts, et al., 2018). Hierbij werd ook de bestaande tool ‘Out bij ouders’ (zie bijlage 3) ontwikkeld waarbij, bij vaders, de vraag naar boven kwam hoe zij nu net aan deze bestaande tips van op de tool kunnen tegemoetkomen. Hierdoor richt de nieuwe tool zich meer tot handvaten die vaders kunnen vastgrijpen bij de coming-out wanneer zij moeilijkheden ondervinden. Dit om zo de kans te vergroten dat vaders beter tegemoet kunnen komen aan de reeds vooropgestelde tips naar ouders toe.

Dit eindproduct als website speelt in op, door de vaders aangereikte, moeilijkheden door psycho-educatief materiaal uit de literatuurstudie aan te bieden en wordt ook verrijkt door de hulpmiddelen die de vaders voorstelden. Zo worden bevindingen over minderheidsstressoren, seksuele identiteitsontwikkeling van homomannen, prevalentie, moeilijkheden en hulpmiddelen op de website aangereikt. Daarnaast worden heel wat nuttige links vermeld. Links naar verschillende hulpverleningsinstanties die laagdrempelig te contacteren zijn zoals Lumi, JAC, CAW en de werkgroep ouders holebi’s Gent staan op de website. Ook wordt er naar de bestaande tool ‘Out bij ouders’ verwezen. Naast de bevindingen uit dit onderzoek worden ook quotes gebruikt van vaders om de website te verrijken. Deze quotes zorgen opnieuw voor een authentieke en persoonlijke toets die een positieve indruk kunnen maken bij andere vaders.

Uit de resultaten kan onder meer besloten worden dat er onduidelijkheid en moeilijkheden zijn over de genderthematiek. Hierdoor wil de website ook de nadruk leggen op dit thema en de diversiteit hierbinnen verduidelijken. Zo wordt de Genderkoek op de nieuwe website gebruikt en toegelicht. Verder worden ook thema-gerelateerde videofragmenten op de website geplaatst die pogen om het beeld van de vaders over de doelgroep te normaliseren. Heel wat bekende holebi’s worden op de website weergegeven met media-gerelateerd materiaal zoals liedjes of filmpjes. Daarnaast wordt ook een lijst van films gepresenteerd die de vaders kunnen helpen bij het verwerkingsproces. Zo wordt bovendien duidelijk gemaakt dat mensen zeker niet alleen zijn, dat homoseksuele mensen succesvol kunnen zijn, evenwaardig en niet uitzonderlijk zijn.

De website is voor iedereen toegankelijk, maar werd gebaseerd op de bevindingen van Vlaamse vaders.

Algemene conclusie:

Het onderzoeksthema ‘vaders van homoseksuele zonen’ is een ruim onderzoeksdomein waarbij nog weinig diepgaand onderzoek naar gevoerd werd. Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat dit mogelijk door de complexiteit komt. Hierdoor lijkt er weinig samenhang en structuur te zijn binnen deze onderzoeksresultaten. Met een meer gerichte onderzoeksvraag had dit mogelijk ingeperkt kunnen worden. Zo kon er bijvoorbeeld op basis van motivatietheorieën of attitudetheorieën een duidelijkere samenhang verkregen zijn. Echter is dit onderzoek een verkenning van het onderwerp en benadrukt het de nood voor verder onderzoek.

Anderzijds geeft het een beeld van welke elementen bij vaders van homoseksuele zonen leven en waar er met een tool of handvaten op ingespeeld kan worden om vaders te ondersteunen.

De hoofdonderzoeksvraag waarop een antwoord gegeven wordt is: *“Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?”*

Algemeen kan geconcludeerd worden dat er, ondanks de positieve vooruitgang en vaak positieve intenties van vaders, nog heel wat moeilijkheden ontstaan ten gevolge van de coming-out. Dit zijn moeilijkheden die zowel veranderbaar als moeilijker veranderbaar zijn. Echter kan met een tool voornamelijk op veranderbare moeilijkheden, die tijdens en na de coming-out voorkomen, ingespeeld worden. Deze moeilijkheden zijn onder meer de vragen bij vaders naar hoe zij nu net kunnen omgaan met dit gegeven van hun zoon en of ze daarbij cruciale informatie nodig hebben om hier positief op in te spelen. Daarnaast dienen tools een poging te doen om homonegatieve percepties te ontkrachten door bijvoorbeeld mythes en vooroordelen te achterhalen, begrip te creëren omtrent de LHBT-cultuur en seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderexpressie. Sommige vaders bevestigen het hierbij vooral moeilijk te hebben met het gender non-conform gedrag van homoseksuele mannen en niet zozeer het aspect dat mannen op andere mannen verliefd worden. Als laatste kunnen tools best ook inspelen op het seksueel aspect van homomannen, dat nog vaak als vreemd of moeilijk beschouwd wordt door vaders.

Omtrent hulpmiddelen werden alsook implementeerbare als niet implementeerbare hulpmiddelen verkregen. In functie van het beantwoorden van de hoofdonderzoeksvraag dient echter naar de potentiële implementeerbare hulpmiddelen gekeken te worden. Zo kunnen de tool best normaliserende, relativiserende en motiverende gedachten te bevorderen, inzicht te

wekken in mogelijke oplossingen voor de bekende moeilijkheden en eventuele behulpzame gedragingen in functie van een positieve omgang met de coming-out te suggereren.

Verder worden ook tips aangereikt ten aanzien van een nieuwe website. Hierbij wordt vooral benadrukt dat er rekening gehouden moet worden met de bereikbaarheid, bekendheid, authenticiteit van mediamateriaal, doorverwijzingen en nuttige links, het gebruik van echte situaties en verhalen. Eventueel ook gebruik maken van humor. Daarbij wordt ook aangegeven dat het woord homoseksueel zeer beladen is waardoor het best zoveel mogelijk beperkt wordt. De combinatie van lezen, zien en luisteren wordt aangeraden om vaders te ondersteunen.

Bovendien werd het duidelijk dat de coming-out een tweerichtingsverkeer is, waarbij de ouders plots in het onbekende gegooid worden. Hiermee wordt bedoeld dat het coming-outproces voor de jongere aan de ouders, niet eindigt wanneer de jongere het de ouders werkelijk vertelt dat hij homo is, maar dat dan het aanvaardingsproces bij de ouders pas op gang komt waar verder nog rekening mee gehouden moet worden. Ouders kunnen moeilijkheden ondervinden over hoe ze zich hierbij moeten opstellen, wat ze juist moeten doen of hoe ze nu moeten handelen. Daarbij kan de jongere zelf enige invloed op de gevolgen uitoefenen, al is het heel afhankelijk van ouder tot ouder hoe hierop gereageerd wordt.

Echter is het moeilijk eenduidig te besluiten hoe alle vaders van homomannen met moeilijkheden het best ondersteund kunnen worden. Dit komt door de hoge mate aan persoonsafhankelijke diversiteit binnen de doelgroep. Zo wordt tijdens het onderzoek duidelijk dat sommige vaders zich op een verschillende positie situeren binnen het aanvaardingsproces waarbij telkens andere knelpunten of moeilijkheden op de voorgrond staan. Bovendien kunnen vaders de indruk hebben de homoseksuele identiteit aanvaard te hebben, terwijl er daarna toch nog moeilijkheden voorkomen. Met andere woorden lijken vaders telkens op een verschillende manier geïnformeerd en geholpen te willen worden. Vaders staan als het ware allen op een verschillend punt binnen het aanvaardingsproces en ervaren daarbij telkens verschillende moeilijkheden. Hierdoor is het moeilijk om een 'perfecte' fit te vinden tussen vaders en een kwalitatief ondersteunende tool, website of handvaten aangezien de moeilijkheden erg verschillen

Echter werd er met de website een poging ondernomen om zo compleet mogelijk in te spelen op de aangehaalde implementeerbare moeilijkheden en hiernaast de implementeerbare hulpmiddelen aan te reiken.

Bibliografie

- ❖ Adriaens, P., & Block, A. D. (2015). *Born this way: een filosofische blik op wetenschap en homoseksualiteit*. Leuven: LannooCampus.
- ❖ Alaerts, A., Baetens, J., Breëns, S., Dillen, E., Selleslaghs, D., & State, L. (2018). *Holebiproject*. Antwerpen.
- ❖ Amato, P. R. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological well-being in early adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 56(4), pp. 1031-1042.
- ❖ Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek!* Groningen/Houten Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- ❖ Baert, H., & Cockx, F. (2002). *Expertenrapport. Holebi's en gelijke kansen (beleid). Verslag van een zoektocht naar toekomstige onderzoekspistes*. Antwerpen/KULeuven: Steunpunt Gelijkekansenbeleid/ Centrum voor Sociale Pedagogiek.
- ❖ Bambust, F., & Mills, K. (2013). *Alles wat je altijd al wilde weten over holebi's maar nooit durfde te vragen*. Brussel: Gelijke Kansen in Vlaanderen.
- ❖ Borghs, P., & Hintjens, A. (2000). *Holebi-beleid in de gemeente*. Brussel: VVSG en Politeia nv.
- ❖ Bos, H. M., Sandfort, T. G., de Bruyn, E. H., & Hakvoort, E. M. (2008). Same-sex attraction, social relationships, psychosocial functioning, and school performance in early adolescence. *Developmental Psychology*, 44(1), pp. 59-68.
- ❖ Bour, J., Gresnigt, R., & Tielman, R. (1986). *Homoseksualiteit en Onderwijs*. Utrechts: Universiteit Utrecht. .
- ❖ Bouris, A., Guilamo-Ramos, V., Pickard, A., Shiu, C., Loosier, P. S., Dittus, P., . . . Waldmiller, J. M. (2010). A systematic review of parental influences on the health and well-being of lesbian, gay, and bisexual youth: Time for a new public health research and practice agenda. *Journal of Primary Prevention*, 31(5-6), pp. 273-309.
- ❖ Bregman, H. R., Malik, N. M., Page, M. J., Makynen, E., & Lindahl, K. M. (2013). Identity profiles in lesbian, gay, and bisexual youth: The role of family influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(3), pp. 417-430.
- ❖ Brug, J., van Assema, P., & Lechner, L. (2012). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering. Een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum.
- ❖ Caldwell, C. H., Rafferty, J., Reischl, T. M., De Loney, E. H., & Brooks, C. L. (2010). Enhancing parenting skills among nonresident African American fathers a strategy for preventing youth risky behaviors. *American Journal of Community Psychology*, 45(1-2), pp. 17-35.
- ❖ Caldwell, C. H., Sellers, R. M., Bernat, D. H., & Zimmerman, M. A. (2004). Racial identity, parental support, and alcohol use in a sample of academically at-risk African American high school students. *American Journal of Community Psychology*, 34(1-2), pp. 71-82.
- ❖ Caldwell, C. H., Zimmerman, M. A., Bernat, D. H., Sellers, R. M., & Notaro, P. C. (2002). Racial identity, maternal support, and psychological distress among African American adolescents. *Child Development*, 73(4), pp. 1322-1336.
- ❖ Carlson, H. M., & Steuer, J. (1985). Age, sex-role categorization, and psychological health in American homosexual and heterosexual men and women. *The Journal of Social Psychology*, 125(2), pp. 203-211.
- ❖ Carrigan, T., Connell, B., & Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. In *Theory and Society* (pp. 551-604).
- ❖ Çavaria. (z.j.). *Woordenlijst - Holebi*. Opgeroepen op oktober 12, 2018, van Çavaria: <https://www.cavaria.be/begrippen/holebi>

- ❖ Cockx, F., & Tytgat, P. (2000). *Holebi's in beweging: Praten over homoseksualiteit in onderwijs en vormingswerk*. Leuven: Acco.
- ❖ Coleman, E., & Remafedi, G. (1989). Gay, lesbian, and bisexual adolescents: A critical challenge to counselors. *Journal of Counseling & Development*, 68(1), pp. 36-40.
- ❖ Connell, R. (1996). Teaching the Boys: New Research on Masculinity, and Gender Strategies for Schools. *Teachers College Record*, 98(2), pp. 206-235.
- ❖ Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Los Angeles: University of California Press.
- ❖ Conru, I. (2013). *Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief*. Antwerpen: Garant.
- ❖ Craeynest, P. (2013). *Psychologie van de levensloop*. Leuven, België: Uitgeverij Acco.
- ❖ Cramer, D. W., & Roach, A. J. (1988). Coming out to mom and dad: A study of gay males and their relationships with their parents. *Journal of Homosexuality*, 15(3-4), pp. 79-92.
- ❖ D'Amico, E., & Julien, D. (2012). Disclosure of sexual orientation and gay, lesbian, and bisexual youths' adjustment: Associations with past and current parental acceptance and rejection. *Journal of GLBT Family Studies*, 8(3), pp. 215-242.
- ❖ D'Augelli, A. R., & Hershberger, S. L. (1993). Lesbian, gay, and bisexual youth in community settings: Personal challenges and mental health problems. *American Journal of Community Psychology*, 21(4), pp. 421-448.
- ❖ Dahlgreen, W., & Shakespeare, A.-E. (2015, augustus 16). *1 in 2 young people say they are not 100% heterosexual*. Opgehaald van Yougov: <https://yougov.co.uk/topics/lifestyle/articles-reports/2015/08/16/half-young-not-heterosexual>
- ❖ Darby-Mullins, P., & Murdock, T. B. (2007). The influence of family environment factors on self-acceptance and emotional adjustment among gay, lesbian, and bisexual adolescents. *Journal of GLBT Family Studies*, 3(1), pp. 75-91.
- ❖ Den Boon, T., & Hendrickx, R. (2015). *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Utrecht: Van Dale.
- ❖ Dewaele, A. (2004). De levensloopbenadering en gelijke kansen: coming-out als mijlpaal in het leven van holebi's. In J. In M. Michielsens, *Wachten op ... gelijke kansen: Jaarboek 2: Steunpunt Gelijkekansenbeleid* (pp. 243-260). Antwerpen: Garant Uitgevers nv.
- ❖ Dewaele, A., & Michielsens, M. (2003a). *Structurele en culturele belemmeringen en succesfactoren in het leven van holebi's: een verkenning*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid UA. .
- ❖ Dewaele, A., & Motmans, A. (2003b). Holebi's voor het voetlicht: holebi's bekeken door beleid, samenleving en onderzoek. . In J. M. Michielsens, *Jaarboek 1: Steunpunt Gelijkekansenbeleid* (pp. 165-192). Antwerpen: Garant.
- ❖ Dewaele, A., Cox, N., Van den Berghe, W., & Vincke, J. (2006). *De maatschappelijke positie van holebi's en hun sociale netwerken: over vriendschap en andere bloedbanden*. Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- ❖ Dewaele, A., Vincke, J., Cox, N., & Dhaenens, F. (2009). *Het discours van jongeren over man-vrouw rolpatronen en holebiseksualiteit over flexen, players en metroseksuelen*. Antwerpen: Steunpunt gelijkekansenbeleid.
- ❖ Dewaele, A., Vincke, J., Van Houtte, M., & Cox, N. (2008). *De schoolloopbaan van holebi-en heterojongeren*. Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- ❖ Donaldson, M. (1993). What is hegemonic masculinity? In *Theory and Society* (pp. 643-657). Nederland: Springer.

- ❖ Fishbein, M., & Ajzen, J. (2010). *Predicting and changing behaviour: The reasoned action approach*. New York: Psychology Press.
- ❖ Flouri, E., & Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74(2), pp. 141-153.
- ❖ Genderatwork. (2014). *Mannelijkheid onderzocht*. Opgehaald van Genderklikvoorjongens: <http://www.genderklikvoorjongens.be/>
- ❖ Greenfield, J. (2008). Coming out: the process of forming a positive identity. In H. J. Makadon, J. K. H. Mayer, Potter, & H. Goldhammer (Eds.), *Fenway guide to lesbian, gay, bisexual and transgender health*. Philadelphia: American College of Physicians.
- ❖ Hamilton, C. J., & Mahalik, J. R. (2009). Minority stress, masculinity, and social norms predicting gay men's health risk behaviors. *Journal of Counseling Psychology*, 56(1), pp. 132-141.
- ❖ Harper, G. W., & Schneider, M. (2003). Oppression and discrimination among lesbian, gay, bisexual, and transgendered people and communities: A challenge for community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 31(3-4), pp. 243-252.
- ❖ Hegna, K., & Wichstrom, L. (2007). Suicide attempts among Norwegian gay, lesbian, and bisexual youths - general and specific risk factors. *Acta Sociologica*, 21-37.
- ❖ Hershberger, S. L., & D'Augelli, A. R. (1995). The impact of victimization on the mental health and suicidality of lesbian, gay, and bisexual youths. *Developmental Psychology*, 31(1), pp. 65-74.
- ❖ Horowitz, J. L., & Newcomb, M. D. (2001). A multidimensional approach to homosexual identity. *Journal of Homosexuality*, 42(2), pp. 1-19.
- ❖ Jadwin-Cakmak, L. A., Pingel, E. S., Harper, G. W., & Bauermeister, J. A. (2015). Coming Out to Dad: Young Gay and Bisexual Men's Experiences Disclosing Same-Sex Attraction to Their Fathers. *American Journal of Men's Health*, pp. 274 –288.
- ❖ Johnson, C. W. (2013). Feminist masculinities Inquiries into leisure gender and sexual identity. In V.J. Freysinger, S.M. Shaw, K.A. Henderson & M.D. Bialeschki (Eds.). *Leisure women and gender*, 245-257. State College PA: Venture Publishing.
- ❖ Kahn, J. S. (2009). *An introduction to masculinities*. Malden: Blackwell-Wiley.
- ❖ Kessels, U. (2005). Fitting into the stereotype: How gender-stereotyped perceptions of prototypic peers relate to liking for school subjects. *European Journal of Psychology of Education*, 20(3), 309-323.
- ❖ Keuzenkamp, S. (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon: Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ❖ Kimmel, S. B., & Mahalik, J. R. (2005). Body image concerns of gay men: The roles of minority stress and conformity to masculine norms. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), pp. 1185-1190.
- ❖ Mortelmans, D. (2007). *Handboek Kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven, België: Acco.
- ❖ Pearson, J., & Wilkinson, L. (2013). Family relationships and adolescent well-being: Are families equally protective for same-sex attracted youth? *Journal of Youth and Adolescence*, 42(3), pp. 376-393.
- ❖ Pilkington, N. W., & D'Augelli, A. R. (1995). Victimization of lesbian, gay, and bisexual youth in community settings. *Journal of Community Psychology*, 23(1), pp. 34-56.
- ❖ Pingel, E., Bauermeister, J. A., Elkington, K., Fergus, S., Caldwell, C., & Zimmerman, M. A. (2012). Condom use trajectories in adolescence and the transition to adulthood: The role of mother and father support. *Journal of Research on Adolescence*, 22(2), p. 350.

- ❖ Polaris; Provincie West-Vlaanderen. (2009). *Het ABC van de holebicultuur*. Oostende, West-Vlaanderen, België: Patrick Delanoeye.
- ❖ Rotheram-Borus, M. J., Hunter, J., & Rosario, M. (1994). Suicidal Behavior and Gay-Related Stress Among Gay and Bisexual Males. *Journal of Adolescent Research*, 9(4), 498-508.
- ❖ Ryan, C., Huebner, D., Diaz, R. M., & Sanchez, J. (2009). Family rejection as a predictor of negative health outcomes in white and Latino lesbian, gay, and bisexual young adults. *Pediatrics*, 123(1), pp. 346-352.
- ❖ Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family acceptance in adolescence and the health of LGBT young adults. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(4), pp. 205–213.
- ❖ Saewyc, E. M. (2011). Research on adolescent sexual orientation: Development, health disparities, stigma, en resilience. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), pp. 256-272.
- ❖ Savin-Williams, R. C. (1990). *Gay and lesbian youth: Expressions of identity*. New York: NY: Hemisphere.
- ❖ Savin-Williams, R. C. (2001). *Mom, Dad, I'm gay: How families negotiate coming out*. Washington DC: American Psychological Association.
- ❖ Schoonacker, M., Dumon, E., & Louckx, F. (2009). *Welebi: Onderzoek naar het mentaal en sociaal welbevinden van lesbische en biseksuele meisjes*. Vlaanderen: VUB in opdracht van Gelijke Kansen Vlaanderen.
- ❖ Schreurs, P., van de Willige, G., Tellegen, B., Brosschot, J., & Graus, G. (1993). *De Utrechtse Copinglijst: UCL*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- ❖ Schuyf, J., & Krouwel, A. (1999). The Dutch lesbian and gay movement: the politics of accomodation. In B. Adam, J. Duyvendak, & A. Krouwel, *The global emergence of gay and lesbian politics: national imprints of a worldwide movement*. (pp. 158-183). Philadelphia: Temple University Press.
- ❖ Sensoa. (2018). *Hoeveel mensen zijn er homoseksueel*. Opgeroepen op oktober 21, 2018, van Allesoverseks.be: <https://www.allesoverseks.be/hoeveel-mensen-zijn-er-homoseksueel>
- ❖ Sergeant, M. (2001). *Holebi's in Vlaanderen nieuwe editie (publicatie i.s.m. de Holebifederatie)*. Brussel: Gelijke Kansen in Vlaanderen.
- ❖ Simonsen, G., Blazina, C., & Watkins, C. E. (2000). Gender role conflict and psychological well-being among gay men. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), pp. 85-89.
- ❖ Skidmore, W., Linsenmeier, J., & Bailey, J. (2006). Gender nonconformity and psychological distress in lesbians and gay men. *Archives of Sexual Behavior*, 35(6), 685-697.
- ❖ Soa Aids Nederland; GGD Amsterdam; GGD Rotterdam-Rijnmond. (2018, mei). *Jong uit de kast - gemiddelde leeftijd*. Opgeroepen op oktober 8, 2018, van Mantotman: <https://mantotman.nl/nl/alles-over-mannenseks/wat-je-voelt-voor-mannen/coming-out-uit-de-kast/jong-uit-de-kast>
- ❖ Solebello, N., & Elliott, S. (2011). "We want them to be as heterosexual as possible": Fathers talk about their teen children's sexuality. *Gender & Society*, 25, pp. 293-315.
- ❖ Striepe, M. I., & Tolman, D. L. (2003). Mom, dad, I'm straight: The coming out of gender ideologies in adolescent sexual-identity development. *Journal of Clinical Child en Adolescent Psychology*, 32(4), pp. 523-530.
- ❖ Tharinger, D., & Wells, G. (2000). An attachment perspective on the developmental challenges of gay en lesbian adolescents: The needs for continuity of caregiving from family en schools. *School Psychology Review*, 29(2), 158-172.
- ❖ Transgender infopunt. (2013). *Genderexpressie*. Opgehaald van Transgenderinfo: <https://transgenderinfo.be/m/identiteit/sekse-en-gender/sociale-genderrol/>

- ❖ Valentine, G., Skelton, T., & Butler, R. (2003).
Coming out and outcomes: negotiating lesbian and gay identities with, and in the family. *Environment and Planning D: Society and Space*, 21(4), pp. 479-499.
- ❖ Van Aerschot, M. (2007). Steunpunt Gelijkekansenbeleid zoemt in op holebi's. *Zoem*.
- ❖ Van Hiel, A. (2013). *Sociale Psychologie*. Gent: Academia Press.
- ❖ van Wijk, E., van de Meerendonk, B., Bakker, F., & Vanwesenbeeck, I. (2005).
Moderne homonegativiteit: de constructie van een meetinstrument voor het meten van hedendaagse reacties op zichtbare homoseksualiteit in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 29(1), 19-27.
- ❖ Versmissen, D., Dewaele, A., Meier, P., & Van Houtte, M. (2011). *Zzip2: Onderzoek naar de levenskwaliteit van Vlaamse holebi's*. Hasselt, Universiteit Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid Universiteit.
- ❖ Vincke, J. (2002a). *Expertrapport – Gelijke kansen en holebi's. Schets van een theoretisch kader voor een gelijke kansenbeleid met vermelding aandachtspunten. Analyse van de internationale wetenschappelijke literatuur*. Gent: Universiteit Gent.
- ❖ Vincke, J. (2002b). *Sociologie. Een klassieke en hedendaagse benadering*. Gent: Academia Press.
- ❖ Vincke, J., & Stevens, P. (1999).
Een beleidsgerichte algemene survey van Vlaamse homoseksuele mannen en vrouwen. Gent: Universiteit Gent.
- ❖ Vincke, J., Dewaele, A., Van den Berghe, W., & Cox, N. (2006).
Zzip - een statistisch onderzoek met het oog op het verzamelen van basismateriaal over de doelgroep holebi's. Gent: UGent & Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- ❖ Wisniewski, T. J., Robinson, T. N., & Deluty, R. H. (2009). An evolutionary psychological investigation of parental distress and reproductive coercion during the "coming out" of gay sons. *Journal of Homosexuality*, 57(1), 163-190.

Bijlagen

---

1. Theoretische bijlagen

bijlage 1: De genderkoek

bijlage 2: Beredeneerd Gedrag Model

Bijlage 3: Bestaande tool: 'Out bij ouders'

2. Praktische bijlagen

bijlage 4: Inlichtingenfiche valorisatiepeter

Bijlage 5: Dspace-toestemmingsformulier

Bijlage 6: Voorbeelden rekruteringsvormen voor respondenten

6.1: Voorbeeld e-mail bij rekrutering via verenigingen of organisaties

6.2: Voorbeeld poster en samenhangend bericht

Bijlage 7: Begeleidende brief

Bijlage 8: Informatiebrief

Bijlage 9: Informed consent

Bijlage 10: Semigestructureerd diepte-interview: interviewleidraad

Bijlage 11: Boomstructuur voor moeilijkheden

Bijlage 12: Boomstructuur voor hulpmiddelen

Bijlage 13: Boomstructuur voor de beoordeling van de tool 'Out bij ouders'

Bijlage 14: Reacties vaders op tips van tool: 'Out bij ouders'

Bijlage 15: Bachelorproefbeurs poster

Bijlage 16: Krantenartikel

Bijlage 17: Beroepsproduct

3. Bijlagen in verband met de verwerking

Bijlage 18: Voorbeelden codering

18.1: Voorbeeld transcriptie bij data-preparatie

18.2: Voorbeeld fragmentering labelen – Open coderen

18.3: Voorbeeld fragmentering labels naar labels per onderzoeksthema ordenen

4. Afzonderlijk behandelde bijlagen omwille van ethisch reflex

Bijlage: Logboek, audiobestand, informed consent, verwerking interviews

Hoofdstructuur mappen

Stap 1: Data-preparatie – Transcripten

Stap 2: Data-preparatie – Schrappen niet-relevante tekst

{
Stap 3: Data-preparatie – Analyse-eenheden kiezen
Stap 4: Data-preparatie – Relevante tekst opsplitsen in fragmenten }
}

Stap 5: Data-analyse – Labelen – Open coderen

{
Stap 6: Data-analyse – Ruimtelijk ordenen, verbanden vinden – Open coderen
Stap 7: Data-analyse – Interpreteren en benoemen labelstructuur – Axiaal coderen
Stap 8: Data-analyse – Definiëren kernlabels – Selectief coderen }
}

Bijlage 1: De genderkoek

DE GENDERKOEK

Ieder denkt dat hij weet wat gender is, maar toch blijkt het altijd toch net iets complexer. Het is niet binair. Niet of/of. Soms zelfs en/en. Een beetje dit, een beetje dat. Een hele koek kortom, en daarom de moeite waard om er je tanden eens in te zetten: wie ben jij?

IDENTITEIT

ROMANTISCHE AANTREKKING

EXPRESSIE

GESLACHT

SEKSUELE AANTREKKING

GENDERIDENTITEIT

Genderloos { → Vrouwachtig
→ Manachtig

5 toevallige combinaties met mogelijke namen: vrouw, man, two-spirit, genderqueer, genderloos

GENDEREXPRESSIE

Genderneutraal { → Feminien
→ Masculien

5 toevallige combinaties met mogelijke namen: butch, femme, androgyne, genderneutraal, macho

BIOLOGISCH GESLACHT

Geslachtloos { → Vrouwelijk
→ Mannelijk

5 toevallige combinaties met mogelijke namen: mannetje, vrouwtje, interseksueel, transman, transvrouw

SEKSUELE AANTREKKING

Niemand { → Vrouwachtig/feminien/vrouwelijk*
→ Manachtig/masculien/mannelijk*

5 toevallige combinaties met mogelijke namen: homo, gynaandromorf, asexueel, biseksueel, hetero

ROMANTISCHE AANTREKKING

Niemand { → Vrouwachtig/feminien/vrouwelijk*
→ Manachtig/masculien/mannelijk*

5 toevallige combinaties met mogelijke namen: hetero, lesbisch, panseksueel, aromantisch, biseksueel

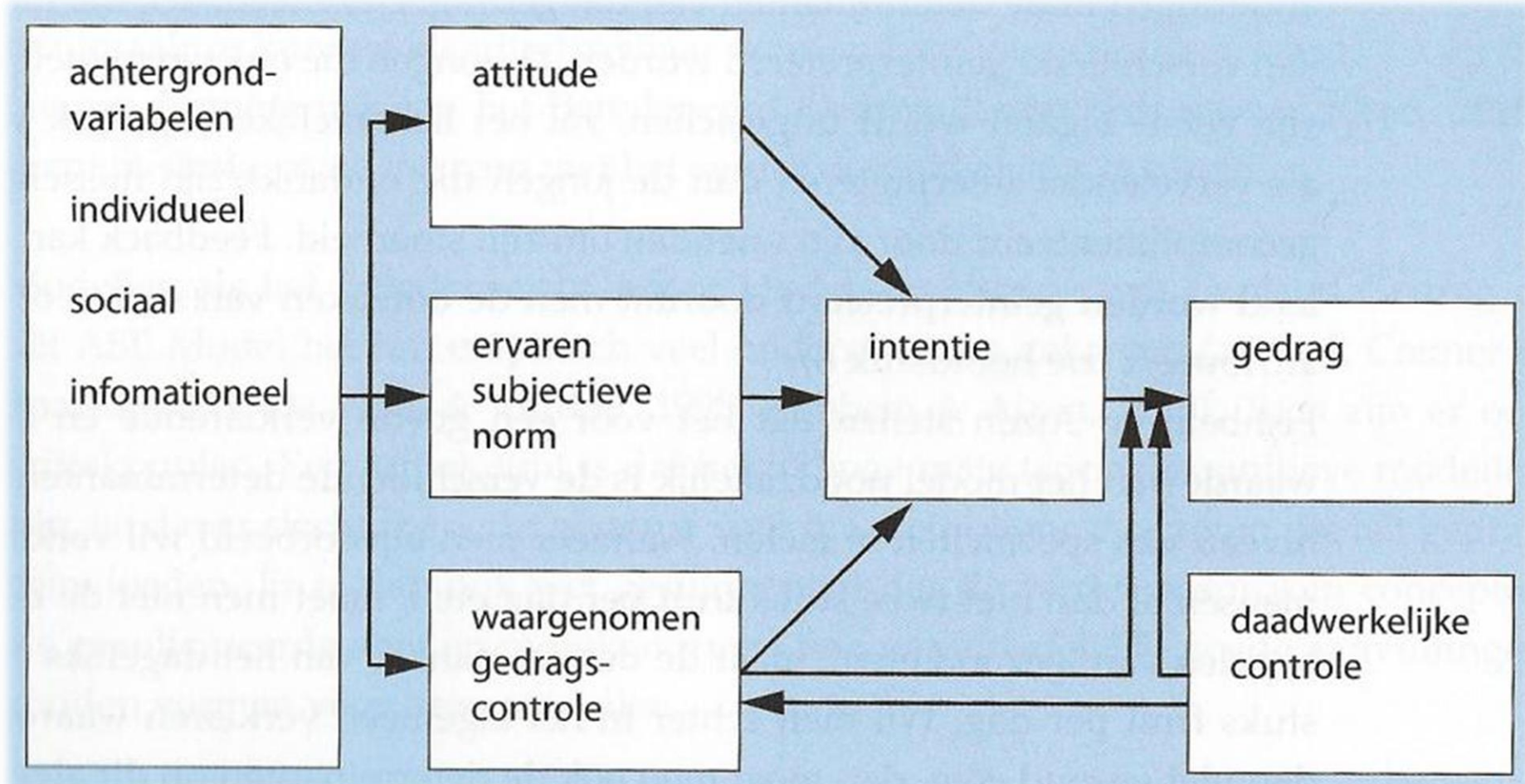
CAVARIA OPKOMEN VOOR HOLES EN TRANSGENDERS naar The Genderbread Person v2.0 by "it's pronounced Metrosexual"

* omcirkelen wat meest van belang is

The Genderbread Person v2.0 door "It's pronounced Metrosexual"

Bijlage 2: Beredeneerd Gedrag Model (Fishbein & Ajzen, 2010)

Bijlage 3: Bestaande tool ontwikkeld door 'Out bij ouders'

<https://outbijouders.wordpress.com/ouders/> (Alaerts, et al., 2018)

OUT BIJ OUDERS

HOME OVER OUDERS JONGEREN CONTACT GERELATEERDE CONTACTEN

Ouders

Hier vind je enkele tips om op een goede manier om te gaan met de coming-out van een holebi-kind.

Voor

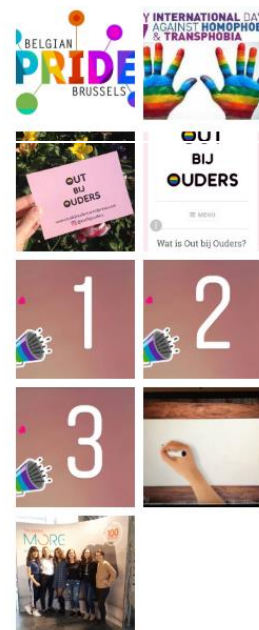
- Vertel je kinderen **van jongs af aan** dat het normaal en **oké is om op hetzelfde geslacht te vallen**. Zelfs wanneer later blijkt dat ze enkel op het andere geslacht vallen, hebben je kinderen geleerd een tolerante houding aan te nemen t.o.v. anderen.

Tijdens

- Het moment van coming-out bij ouders kan voor de jongere gepaard gaan met stress en onzekerheid ("Hoe zullen mijn ouders reageren? Zullen ze mij nog graag zien?") Wanneer je kind klaar is om het te vertellen, heeft die **vooral nood aan een ouder die luistert**. Geef hen de ruimte om te praten en onderbreek de uitleg niet.
- **Laat als ouder zien dat je het oké vindt**, ook al is dit niet het geval. Laat het een dag bezinken en denk er over na, maar laat in tussentijd zien dat je je kind even graag ziet.

Zoeken

Instagram

THOMAS
MORE

- **Bij vragen, pols dan eerst bij je kind of het oké is** om deze te stellen. Zo overlaad je de jongere niet en geef je de tijd om deze te laten zeggen wat die wil zeggen. Is dit niet het geval? Vraag hen dan een moment aan te geven waarop dit wel zou kunnen.
- Zet je eigen bezorgdheden even aan de kant, **laat elkaar even bekomen**. Daarna kan er nog ingegaan worden als je kind dit wil. Indien je toch nood hebt om erover te praten, richt je dan tot een persoon die je hierover in vertrouwen kan nemen (partner, vriend/vriendin, hulpverlener, familie...).
- Het is **niet erg** dat je de geaardheid van je kind misschien **niet direct begrijpt** ("Maar je hebt toch vriendjes gehad? Hoe kan het nu dat je op vrouwen valt?"). Toon dat je de jongere zal accepteren voor wie hij/zij is, ongeacht op welk geslacht die valt.
- Kijk uit met **zaken die bedreigend kunnen overkomen** waardoor het kind zich mogelijk klein gaat voelen en dichtklapt. Bv. Te snel te veel vragen stellen en heftige reacties tonen (ongeloof, overbezorgdheid, frustratie,...).
- **De jongere kiest zelf** wat, wanneer en hoeveel deze wil delen over zijn geaardheid. Je hoeft als ouder **niet meteen alles te weten**. Bovendien is het een goed teken dat je kind je in vertrouwen durft te nemen.

Na

- Steek het onderwerp niet in de doofpot, maar **bied de mogelijkheid** om over geaardheid **te kunnen praten**. Zo weet je kind dat die bij jou terecht kan.
- **Toon interesse** in de situatie en het leven van je kind. Focus ook op wie de jongere is als persoon zelf. De geaardheid maakt deel uit van de jongere, maar de jongere staat niet enkel gelijk aan zijn geaardheid.
- **Maak op hetzelfde geslacht vallen bespreekbaar** in je gezin. Open hierover praten zonder een oordeel te vellen zorgt voor een vertrouwelijke, veilige sfeer.
- **Sta open** om dingen van je kind **te leren** kennen over zijn/haar geaardheid.
- Hou rekening met de relatie die je met je kind hebt. Als er wel eens een grapje wordt gemaakt, doe dat dan na de coming-out ook zo. **Geaardheid** hoeft **geen beladen onderwerp** te zijn.
- Ga je kind niet opeens heel erg controleren. **Pas je opvoedingsstijl niet aan** aan de geaardheid van je kind.
- Op hetzelfde geslacht kunnen vallen is niet 'anders' dan enkel op het andere geslacht vallen. **Behandel je kind gelijkwaardig** met de andere kinderen in je gezin die enkel op het andere geslacht vallen.
- **Plak niet meteen een label** op je kind. Gebruik de termen die je kind ook gebruikt om zijn geaardheid te beschrijven. Bv. Wanneer je zoon vertelt dat hij op jongens valt, maar niet expliciet zegt dat hij 'homoseksueel' is, leg dan niet dit woord voor hem in de mond. Benoem je kind zoals die zichzelf identificeert.
- Onthoud dat **seksualiteit vloeïend** is. Deze kan veranderen met de tijd, maar kan ook hetzelfde blijven. Ga ook niet hopen dat de geaardheid zeker zal veranderen. Laat de jongere zelf aangeven wat die voelt.
- Thuis is een plaats waar je jezelf kan zijn. **Jouw rol als ouder blijft voor je kind belangrijk**, ook al was je misschien niet de eerste die je kind in vertrouwen nam.

INLICHTINGENFICHE VALORISATIEPETER OF –METER TOE TE VOEGEN AAN DE TUSSENTIJDSE PAPER ÉN DE BACHELORPROEF

Student: Arnaud Renard

Titel bachelorproef: Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van Vlaamse heteroseksuele vaders ten aanzien van de coming-out van hun homoseksuele zoon.

Voor naam en naam valorisatiepeter of –meter: Dries De Smet

Functie valorisatiepeter of -meter (ev. met een korte omschrijving): Educatief medewerker bij Wel Jong Niet Hetero vzw

Werkadres: Kammerstraat 22 9000 Gent

Telefoon of GSM: +32 (0)9 335 41 87

E-mailadres: dries.desmet@weljongniethetero.be

Korte toelichting bij de keuze voor deze valorisatiepeter of -meter:

Dries is educatief medewerker bij Wel jong niet hetero vzw. Wel Jong Niet Hetero is als samenwerkingsverband dé deskundige partner op het terrein van seksuele en genderdiversiteit bij jongeren tot en met 30 jaar, met als doel dat iedere jongere in Vlaanderen en Brussel de eigen genderidentiteit, genderexpressie en seksuele oriëntatie in alle vrijheid kan beleven. Daardoor kan Dries De Smet de taak als valorisatiemeter ten aanzien van mij bedoelde onderzoek, omtrent seksualiteit & gender, volwaardig steunen. Daarbij geloof ik dat Dries een onmisbare bijdrage kan leveren in het bijsturen, begeleiden en bewaken van het onderzoeksproces omtrent het thema van het onderzoek.

Korte omschrijving van het resultaat van het overleg met de valorisatiepeter of –meter voor de bachelorproef:

- 21/09: Kennismaking, overleg omtrent onderzoeksvraag. (Gent)
- 07/11: Afspraak literatuurstudie. (Gent)
- 07/01: Afspraak i.v.m. de methode. (Gent)
- 18/02: Afspraak en overleg omtrent de uitvoering van het onderzoek. (Oostende)
- 07/03: Stand van zaken i.v.m. data-analyse en voortgang van het onderzoek. (Oostende)
- 08/04: Afspraak i.v.m. het beroepsproduct. (Gent)
- 06/05: Exit en afronding van het onderzoek. (Gent)

Handtekening:

Datum:

howest.be

Howest, De Hogeschool
West-Vlaanderen
Bibliotheek
Sint-Jorisstraat 71
8000 Brugge

Luik in te vullen door de student:

Ik, ondergetekende, Arnaud Renard geef de Hogeschool West-Vlaanderen hierbij uitdrukkelijk en onvoorwaardelijk

- de toelating om*:
  - de volledige tekst*
  - de samenvatting*
  - de bibliografische informatie* (titel, auteur, stagebedrijf, ...)

- GEEN toelating om*:

het eindwerk met als titel *'Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van Vlaamse heteroseksuele vaders ten aanzien van de coming-out van hun homoseksuele zoon.'* evenals alle nuttige en praktische informatie omtrent dit eindwerk op te nemen in een daartoe speciaal opgezette databank (<http://dspace.howest.be>) en deze databank via het internet toegankelijk te maken voor alle mogelijke geïnteresseerden. Ik geef de hogeschool eveneens de toelating het hierboven aangekruiste te gebruiken voor afgeleide producten, zoals daar zijn: abstractenverzamelingen en catalogi.

Voor de opname van de samenvatting van mijn eindwerk in de databank en voor het gebruik van de afgeleide producten vraag ik geen vergoeding aan de Hogeschool West-Vlaanderen. Mijn toestemming geldt voor de hele beschermingsduur van mijn eindwerk.

Indien ik in de junizittijd niet geslaagd ben en het eindwerk moet herschrijven, vervalt deze toelating automatisch.

Ik verklaar dat mijn werk onuitgegeven is en garandeer aan de Hogeschool West-Vlaanderen het volle en onbezwaarde genot van de afgestane rechten, tegen welke verstoring, vordering of ontzetting ook, zowel voor de teksten als voor de documenten die ze illustreren. Ik zal de Hogeschool West-Vlaanderen vrijwaren tegen alle aanspraken van derden.

13 mei 2019, Howest Brugge, Arnaud Renard

Handtekening:

---

* Aanvinken waarvoor de toestemming geldt. Meerdere opties mogelijk.

Bijlage 6: Voorbeelden rekruteringsvormen respondenten

Bijlage 6.1: Rekruteringsmail

Beste,

Ik ben Arnaud Renard en momenteel, onder begeleiding van Wel Jong Niet Hetero, bezig met een onderzoek waarbij ik graag persoonlijk in contact zou komen met Vlaamse vaders van homoseksuele (mannelijke) jongeren/mannen. Hierbij had ik dan ook graag de warme oproep gedaan om via homomannen zelf, hun vader te motiveren om deel te nemen aan dit onderzoek.

Het onderzoek focust zich op hoe vaders omgaan met moeilijkheden t.a.v. de coming-out. Zo hoopt men informatie te verkrijgen omtrent wat het nu nog steeds zo moeilijk maakt voor sommigen en hoe we hierop kunnen anticiperen. Bovendien hoopt men door deze informatie, vaders beter te kunnen ondersteunen en/of wegwijzer te maken. Wie weet komt dit ook jullie vereniging ten goede. Daarnaast wordt er op basis van deze bevindingen een beroepsproduct ontwikkeld die vaders zou helpen of aanzetten om beter om te gaan met de coming-out van hun zoon. Dit beroepsproduct zal gebruiksvriendelijk en voor iedereen toegankelijk zijn. Als dit wenselijk is kan het beroepsproduct persoonlijk teruggekoppeld worden aan de verenigingen/organisaties die tot de rekrutering van dit onderzoek bijdroegen.

- Ik vroeg me af indien jullie vereniging iets zou kunnen betekenen binnen de rekrutering van mijn onderzoek?
- Kunnen jullie homomannen warm maken om hun vader te laten deelnemen?
- Indien er leden, andere vaders van homomannen kennen die mogelijks zouden willen deelnemen is dit zeker en vast ook welkom.

Indien dit zou lukken mogen de 'jongeren' of hun vader mij gerust contacteren op het mail adres: arnaud.renard@student.howest.be.

(Dit kan met de eenvoudige mededeling dat zij graag wensen deel te nemen aan het onderzoek bij vaders van homomannen, verder neem ikzelf dan contact op.)

Indien er individuen liever onmiddellijk het e-mail of telefoonnummer van hun vader doorgeven mag dat zeker ook. Ten slotte zijn er geen leeftijdsvoorwaarden, voor meer informatie voegde ik alsook de informatiebrief in bijlage toe.

Jullie vereniging/organisatie wordt daarbij alvast benoemd binnen het onderzoek 😊.
(Indien dit niet wenselijk is, gelieve mij dit te laten weten.)

Ik ben jullie nu al enorm dankbaar!

Met vriendelijke groeten
Arnaud Renard

Hogeschool West-Vlaanderen

BENT U OF KENT U EEN VLAAMSE VADER VAN EEN HOMOSEKSUELE MAN?

Voor mijn Bachelorproefonderzoek ben ik
dringend op zoek naar Vlaamse vaders
van homoseksuele mannen.

**HET ONDERZOEK FOCUST ZICH
OP DE MOEILIKHEDEN DIE
VADERS ONDERVINDEN BIJ DE
ONTDEKKING VAN HUN ZOON'S
SEKSUELE ORIËNTATIE.**

Stuur mij gerust een privébericht voor
meer informatie of mail naar
arnaud.renard@student.howest.be

Bijlage 6.2.1: bij poster toegevoegde Facebook-post

Hallo iedereen,

Graag had ik een belangrijk oproep gedaan in functie van mijn bachelorproef.

Voor mijn onderzoek ben ik dringend op zoek naar Vlaamse vaders van homoseksuele jongeren/mannen. Ik doe namelijk onderzoek omtrent de moeilijkheden die vaders ervaren bij de ontdekking van hun zoon's seksuele oriëntatie en hoe ze ermee omgingen.

Voor meer informatie stuur ik je gerust de informatiebrief waar je alles op kunt terugvinden.

Stuur mij dus gerust een privéberichtje indien je iemand wenst op te geven of als je meer informatie wenst. Als je me intussen nog een hart onder de riem wilt stoppen bij deze moeilijke zoektocht, deel dan gerust dit bericht voor een ruimer bereik.

Alvast heel erg bedankt lieve mensen!

Bijlage 7: Begeleidende brief

Geachte,

Als laatste jaarstudent bachelor Toegepaste psychologie doe ik een verkennend onderzoek naar de beleving van Vlaamse vaders waarvan minstens één zoon homoseksueel is. De titel van mijn bachelorproef is dan ook:

‘Een belevingsonderzoek naar Vlaamse heteroseksuele vaders van homoseksuele mannen’.

Dit onderzoek gaat na hoe vaders in de eerste plaats de coming-out van hun homoseksuele zoon ervaren, met welke moeilijkheden vaders te kampen krijgen en wat hen toen en nu nog steeds hierbij geholpen heeft. Daarnaast is het ook de bedoeling om een ‘tool’, die ontstond vanuit een vorig onderzoek genaamd ‘Out Bij Ouders’, te evalueren. Deze ‘tool’ is ontwikkeld om ouders bij de coming-out bij te staan, waarrond ik graag de mening van de vaders wil horen.

Graag had ik u gevraagd mee te werken aan dit onderzoek door deel te nemen aan een eenmalig individueel face-to-face interview. De duur van het interview varieert tussen 1u à 2u.

Het onderzoek en de verwerking is zo opgezet dat uw anonimiteit en/of vertrouwelijke behandeling van uw gegevens strikt gewaarborgd is. Het interview zal worden opgenomen met een audiorecorder (gsm), louter ter vereenvoudiging van de gegevensverwerking. Alle verkregen informatie wordt verder geanonimiseerd.

In bijgevoegde informatiebrief vindt u alle informatie over het onderzoek. Het toestemmingsformulier of ‘informed consent’ zal bij de eigenlijke afname van het interview door mijzelf worden voorbereid en meegenomen. Uw participatie is niet verplicht, maar is van grote waarde voor de dataverzameling van dit onderzoek en het welslagen van mijn bachelorproef. Ik ben u alvast erg dankbaar voor uw medewerking.

Mocht u naar aanleiding van de informatiebrief nog vragen hebben, kunt u zeker nog contact met me opnemen. Ik hoop alvast op een positief weerwoord, en dank u alvast voor uw interesse en medewerking.

Met vriendelijke groeten,

Arnaud Renard

0477/567500

Arnaud.Renard@student.howest.be

howest
/ we develop people

Bijlage 8: Informatiebrief

INFORMATIEBRIEF

“Wat kan vaders helpen om beter met de moeilijkheden om te gaan ten gevolge van de coming-out van hun zoon en hoe kunnen tools hierop afgestemd worden?”

Doel van de studie

Het betreft een studie in het kader van het behalen van de bachelorproef Toegepaste Psychologie HOWEST: Professionele Bachelors, Brugge.

- De onderzoeker is Arnaud Renard, zwaluwenstraat, 106, 8400, Oostende, Tel 0477.56.75.00, mail: arnaud.renard@student.howest.be
- De promotor(s) van het onderzoek zijn Veerle Dubuy en Jochen Delrue, St Jorisstraat, 71, 8000 Brugge, Tel: 050.33.32.68.
- De valorisatiepeter is Dries De Smet, Kammerstraat, 22, 9000 Gent, Tel: 09.335.41.87 van de organisatie Wel Jong Niet Hetero.

Daarnaast heeft de studie als doel een gebruiksvriendelijk(er) en verbeterde versie van de bestaande tool (die ouders helpt adequaat om te gaan met de coming-out) te ontwerpen. Dit eindproduct wordt, nadien alle interviews, door de onderzoeker opgesteld en zal vorm krijgen op basis van de verkregen informatie.

Beschrijving van de studie

Het onderzoek verkent de beleving van de vaders bij de coming-out en bestaat uit twee luiken; enerzijds wordt bevraagd wat volgens vaders geholpen heeft (ten aanzien van de moeilijkheden bij de coming-out van hun homoseksuele zoon). Anderzijds worden de vaders gevraagd om een bestaande tool voor ouders te beoordelen aan de hand van verschillende vooropgestelde vragen.

Het onderzoek krijgt vorm door één-op-één interviews met de vaders waarbij de bevindingen anoniem zullen verwerkt worden.

De locatie voor de interviewafname kan naargelang de wensen van de vader zowel bij hem thuis als op onderling afgesproken locatie doorgaan.

Naast de eigenschappen van de Vlaamse identiteit en vaderschap van een homoseksuele man zijn er geen leeftijds-of andere voorwaarden.

Wat wordt verwacht van de deelnemer?

Deelname en beëindiging

De deelname aan dit onderzoek vindt plaats op vrijwillige basis. U kan op elk ogenblik uw deelname stopzetten. Niet deelnemen aan dit onderzoek zal geen enkele invloed hebben op uw werkrelatie met de onderzoeker of de directie van uw instelling. Als u vragen heeft of wenst deel te nemen aan het onderzoek dan kan u de onderzoeker steeds bereiken op 0477.56.75.00 of via mail arnaud.renard@student.howest.be.

Procedures

Bij voorkeur wordt er 30 á 60min per onderdeel van het onderzoek voorzien. Dit houdt in dat er max. één uur voorzien wordt om dieper in te gaan op elementen die bijgedragen hebben in de omgang met de openbaring van hun zoon (moeilijkheden). Het vervolg gaat dieper in op de beoordeling van de tool waarbij opnieuw één uur maximum voorzien wordt. De totale duur van het interview kan zo mogelijks variëren van 1u à 2uur.

Verder verloop van het onderzoek:

De data worden verzameld tot maart 2019. De analyse van de interviews zal onmiddellijk daarna gebeuren. In de loop van mei 2019 worden de resultaten gebundeld in een proefschrift.

Kosten

Deelnemen aan dit onderzoek brengt voor de deelnemer geen kosten met zich mee.

Vertrouwelijkheid

In overeenstemming met de Belgische Wet van 8 december 1992 en de Belgische wet van 22 augustus 2002, zal u persoonlijke levenssfeer worden gerespecteerd en zal u toegang krijgen tot de verzamelde gegevens indien u dit wenst. U kan dit aan de onderzoeker kenbaar maken.

Uw anonimiteit is bij het afnemen van het onderzoek volledig gegarandeerd. Concreet betekent dit dat de gegevens anoniem verwerkt worden. Daartoe krijgt elke proefpersoon die deelneemt een nummer. De toestemmingsverklaringen worden apart bewaard, zodat niemand een verband kan leggen tussen de antwoorden en de persoon die ze gegeven heeft.

Na het verwerken van de data (door, vermeld hier wie dit gaat doen) en de verdediging van de bachelorproef worden de toestemmingsverklaringen en het verzamelde materiaal vernietigd.

Contactpersoon

Als u aanvullende informatie wenst over de studie, kunt u in de loop van de studie op elk ogenblik contact opnemen met:

Arnaud Renard

Telefoonnummer: 0477.56.75.00

Mailadres: arnaud.renard@student.howest.be

Bacheloropleiding Toegepaste Psychologie

MODEL 1

Toestemmingsverklaring*

voor deelname aan onderzoek in het kader van de Bachelorproef:

“Wat kan vaders helpen om beter met de moeilijkheden om te gaan ten gevolge van de coming-out van hun zoon en hoe kunnen tools hierop afgestemd worden?”

- (1) Ik ben over het onderzoek geïnformeerd. Ik heb de schriftelijke informatie (*versiecode:...*) gelezen.
- (2) Ik ben in de gelegenheid gesteld om vragen over het onderzoek te stellen.
- (3) Ik heb over mijn deelname aan het onderzoek kunnen nadenken.
- (4) Ik heb het recht mijn toestemming op ieder moment weer in te trekken zonder dat ik daarvoor een reden hoeft op te geven. Niet deelnemen aan dit onderzoek zal geen enkele invloed hebben op de relatie met de onderzoeker of met de behandelaar/directie van de instelling.

Ik stem toe met deelname aan het onderzoek.

Naam:

Geboortedatum:

Adres:

Telefoon- of Gsm-nummer:

E-mail:

Handtekening:

Datum:

Ondergetekende, verantwoordelijke onderzoeker, verklaart dat de hierboven genoemde persoon zowel schriftelijk als mondeling over het bovenvermelde onderzoek is geïnformeerd.

Naam: Arnaud Renard

Functie: student

Handtekening:

Datum:

---

* Dit formulier is bestemd voor onderzoek met meerderjarigen.

Bijlage 10 Semigestructureerd interviewvragenlijstleidraad

Hoofdonderzoeksvraag: Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?

Deelonderzoeksvraag 1: Wat zijn de moeilijkheden van vaders?

Deelonderzoeksvraag 2: Wat helpt/hielp vaders bij deze moeilijkheden?

Deelonderzoeksvraag 3: Hoe beoordelen/evalueren vaders de bestaande tips voor ouders ten aanzien van aanvaarding bij de coming-out? Hoe beoordelen vaders de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’.

Deelonderzoeksvraag 4: Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door ‘Out bij ouders’.

Dag Meneer X,

(Korte introductie: informed consent, duur van het interview, overzicht van het interview, toestemming geluidsapparatuur, “Ik ben Arnaud Renard student toegepaste psychologie en vandaag had ik het graag eens over u en uw zoon gehad...”)

Openingsvragen:

- Kunt u zichzelf misschien nog eens voorstellen nu het geluidsopname apparatuur aan staat? Wie bent u juist? Welke leeftijd heeft u als ik dit mag vragen? Wat is uw hoogst behaalde diploma? Bent u aan het werk? Welke job doet u? Heeft u bepaalde vrijetijdsbestedingen? Hoeveel kinderen heeft u?
  - Kunt u mij misschien iets meer vertellen over uw zoon zodat ik een idee kan vormen van wie hij is? (‘Naam’, leeftijd, genoten opleiding, relatiestatus, uiterlijke kenmerken, persoonlijkheid, hobbies...)
-

DEEL I

Inleidingsvragen: ‘hoe was deze beleving voor u?’

Kunt u zich het moment nog herinneren wanneer uw zoon voor zijn homoseksuele oriëntatie uitkwam?

Hoe pakte uw zoon dit aan? Hoe was dat?

Welke leeftijd had uw zoon?

Hoe is jullie band momenteel? Is dit altijd zo geweest?

- Waardoor veranderde die?
- Band?... (Voor, tijdens & na coming-out) (Moeilijkheden)
- Waar had u het moeilijk mee bij te ontdekking dat uw zoon homoseksueel was? (taken als ouders) (Moeilijkheden)
- Wat betekende dat voor u ‘dat homoseksueel zijn’?
- (Waren er daarnaast nog zaken die het voor jou moeilijk maakten?)

Gedachten

Wat ging er op het ogenblik van onthulling door uw hoofd heen?

Wat was het eerste die bij u opkwam toen je dit hoorde?

Waren er zaken die u zijn bijgebleven van dat moment?

Of zaken die uw bijgebleven zijn later ten aanzien van de coming-out?

Heeft u misschien iets gedroomd de nachten nadien?

Waren er bepaalde gedachten die u hielpen met deze onthulling om te gaan? (Hulpmiddelen)

Of zijn er juist bepaalde gedachten die u nog slechter deden voelen? (Moeilijkheden)

Is er iets veranderd waardoor u nu anders denkt dan aan het begin? (Hulpmiddelen)

→ Zou het kunnen kloppen dat deze “verandering/informatie/gebeurtenis...” voor meer begrip zorgde? Of net voor onbegrip zorgde? (~Hulpmiddelen)

Gedrag

Hoe reageerde u?

Zijn er bepaalde zaken die u deed na de onthulling van uw zoons seksuele oriëntatie?

Of waren er zaken die u niet (meer) deed?

Waardoor kwam dit? (Moeilijkheden)

Zijn er dingen die u achterafgezien anders zou gedaan hebben?

Wat zorgt ervoor dat u nu denkt dit vervolgens anders aangepakt te hebben?

Welke inzichten zitten hierachter en hoe bent u tot dit inzicht gekomen?

(Hulpmiddelen)

→ Zou het kunnen kloppen dat “deze verandering” u geholpen heeft om adequaat om te gaan met het gegeven dat uw zoon homo is?

Gevoelens

Hoe voelde u zich op het moment van openbaring?

Hoe voelt u zich nu bij het gegeven dat uw zoon homo is?

Hoe lang duurde het om hier min of meer vrede mee te nemen?

Is er iets veranderd waardoor u zich nu anders voelt dan aan het begin?

Wat zorgde er met andere woorden voor dat u zich (net niet) anders ging voelen naarmate de tijd? (Opgelet intern/extern attributie vader) (Hulpmiddelen)

Denkt u zelf iets gedaan te hebben waardoor deze gevoelens veranderden (of gelijk bleven)? (Hulpmiddelen)

→ Zou het kunnen kloppen dat “deze verandering” u geholpen heeft om adequaat om te gaan met de homoseksualiteit van uw zoon?

Helpt informatie/kennis/psycho-educatie?

Heeft bepaalde informatie/kennis/inzichten geholpen in de omgang met deze moeilijkheden door de coming-out?

Welke info heeft u geholpen?

Met welke vragen zat u bij deze openbaring?

Raadpleegde u bepaalde bronnen?

(Boeken, internet, psycholoog, hulpverlener, verenigingen, vrienden, familie, partner,)

- Zo ja: Was dit behulpzaam? Welke meerwaarde, info, inzicht leverde de bron?
- Zo neen: Wat liep hiertoe mis? Hoe komt het dat u dat niet deed? Is er een reden waardoor u dit niet deed?

Besluitende vragen deel 1:

Wat heeft er voor u, tussen de periode van de coming-out van uw zoon en nu, geholpen om met dit gegeven om te gaan? (Bepaalde ervaringen, gedachten, bronnen, informatie, bepaalde sensibilisatie, inzichten, vrienden, familie, citaten,) (Hulpmiddelen)

Zijn er nu nog steeds zaken die het homoseksueel-gegeven van uw zoon voor u moeilijk maakt? (Moeilijkheden)

Denkt u dat er u iets zou kunnen geholpen hebben (tijdens of voor de coming-out) om deze ervaring voor u gemakkelijker te maken? (Hulpmiddelen)

Als u terug in de tijd zou kunnen reizen en uzelf iets zou kunnen vertellen. Wat zou u zichzelf dan vertellen of adviseren, die u zou geholpen hebben? (Hulpmiddelen)

DEEL2: TOOL

Het tweede deel van dit interview gaat zich meer tot een tool richten die ontwikkeld is door andere studenten uit een andere universiteit. Het idee van deze tool is dat dit ouders bij de coming-out van hun holebi jongere moet helpen. Bovendien werd het idee voor deze tool aangehaald door holebi-jongeren zelf naar hun ouders toe. In deze tool worden dan ook de noden omschreven die jongeren belangrijk achten bij de coming-out waar de ouders best rekening mee zouden houden. Nu wens ik graag deze tool af te toetsen bij de ouders zelf en hierbij hun mening horen over de tool. Binnen dit deel van het interview wil ik dus vooral te weten komen wat u van de bestaande tool vindt. Daarbij ga ik de tool, net zoals hij ter beschikking is, ook aan u presenteren. Dit is op de computer. Ik geef u ook een pen en papier waarmee u enkele zaken kunt neerpennen bij het lezen van de tool. Wanneer u klaar bent mag u mij vertellen wat u van de tool vindt.

- Wat zijn uw bedenkingen? Wat denk u van deze handvaten?
- Denkt u dat dergelijke tools wenselijk of behulpzaam kunnen zijn voor andere vaders?
- Zou dergelijke tool wenselijk of behulpzaam geweest zijn voor u bij de coming-out van uw zoon?
- Zijn er voor u onduidelijkheden?
- Zijn er volgens u zaken overbodig? (te veel)
- Zijn er zaken die in een te beperkte mate aanwezig zijn? Of in te beperkte mate benadrukt worden?
- Zijn er zaken die ontbreken (zodat deze handvatten voor u nuttig kunnen zijn)? (te korten)
- Zijn er zaken die verbeterd zouden kunnen worden? (Algemeen, de website, concept, de lay-out, ...)
- Zijn er andere zaken of elementen die behulpzaam/ nuttig zouden kunnen geweest zijn voor u tijdens de coming out?

Voor het volgende, heb ik de tool afgedrukt en per tip uitgeknipt bij mij. Ik zou je willen vragen om per tip eens te kijken naar welke nu kunnen of konden gewerkt hebben voor jou. Of welke er helemaal niet werken. De tips die niet werken plaatst u bij de rode duim omlaag en degene waarvan u denkt dit werkt of dit had kunnen werken of helpen voor mij plaatst u bij de groene duim omhoog.

- Zijn er elementen die volgens u kunnen werken? (+)
- Zijn er elementen die volgens u niet kunnen werken? (-)
- Wat zou u hiervoor nodig hebben om hier wel aan te kunnen voldoen? (Stellingen/suggestief)
- Of door wat of op welke manier zou dit wel kunnen werken? (Zowel + - apart bevragen)

Co-creatie: beroepsproduct.

Heeft u ideeën omtrent “wat” ik zou kunnen ontwikkelen die vaders in soortgelijke situatie ten goede zou komen? (Gekoppeld aan de info die u reeds gaf)

Sneeuwbalsteekproef-methode: kandidaten

Moeilijkheden van vaders t.a.v. hun homoseksuele zoon

Vooraf de coming-out

- (Moeilijk op implementeerbaar)
- Onverwacht karakter/ signalen voor voorspelbaarheid coming-out.

Tijdens en na de coming-out

- (Op-implementeerbaar)
  - Onwetendheid rond opstelling als vader
  - Homonegatieve perceptie
  - Onbegrip LHBT-cultuur
  - Onbegrip omtrent SOGIE
  - Seksualiteitsbeleving bij homomannen
- (Moeilijk op-implementeerbaar)
  - Zichtbaarheidsmanagement (voor de vader)
  - Plots persoonlijk karakter van coming out voor vader
  - Zoon moeilijk achter het label te zien
  - Verschillende toekomstverwachtingen
  - Schuldgevoelens
  - Bezorgdheden, angst en verdriet

- **Bijkomende omstandigheden**

Moeilijkheden vooraf de coming-out

**Onverwacht karakter/
signalen voor
voorspelbaarheid coming-
out.**

- Seksuele identiteitsontwikkeling
- Genderconforme stereotiep mannelijke eigenschappen zoon
- Weinig problematische ontwikkeling van zoon (Problematische ontwikkeling wordt gelinkt met homoseksualiteit)
- Geen signalen herkennen

(Door beperkt bewustzijn of inzicht omtrent thema SOGIE)

Moeilijkheden tijdens en na de coming-out

Onwetendheid rond opstelling als vader

Homonegatieve perceptie

Onbegrip omtrent LHBT-cultuur

**Moeilijkheden door onbegrip omtrent thema
SOGIE**

- Gender-nonconform gedrag en seksuele/gender identiteitsexpressie
- Seksuele oriëntatie

**Moeilijkheden met seksualiteitsbeleving van
homomannen**

- Snelheid bij overgang tot eerste seksuele daad
- Vreemd zijn van deze homoseksuele gevoelens.
- Het vreemd vinden van het seksuele aspect

Zichtbaarheidsmanagement

Plots persoonlijk karakter van coming-out

Zoon moeilijk achter het homo-label zoon

Verschillende toekomstverwachtingen

Schuldgevoelens

**Moeilijkheden door bezorgdheid, angst en
verdriet**

- Mogelijkheid tot discriminatie
- Gezondheidsrisico's (Aids)
- Stereotiepe vooroordelen van homoseksuelen
- Mogelijke moeizame zelfaanvaarding

Moeilijkheden door bijkomende omstandigheden

Voor coming-out

- Slechte relatie met zoon
- Moeilijkheden zoon

Tijdens de coming-out

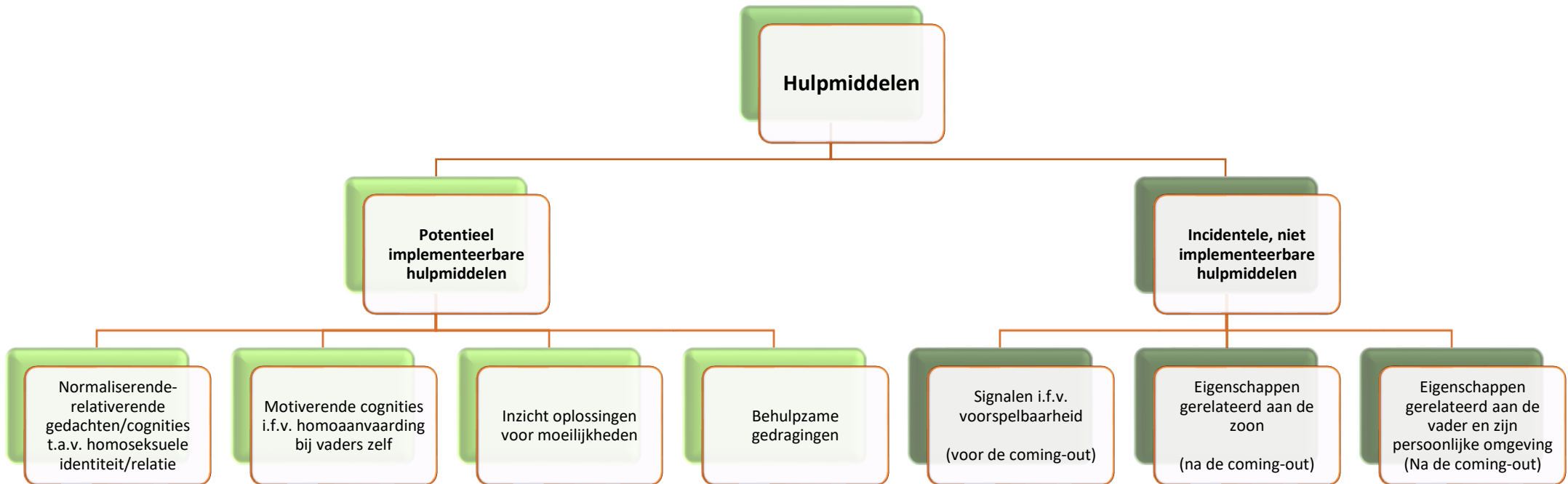
- Omstandigheden van coming-out
- Tijdstip coming-out ouders
- Gedwongen confrontatie met de vriend

Na de coming-out

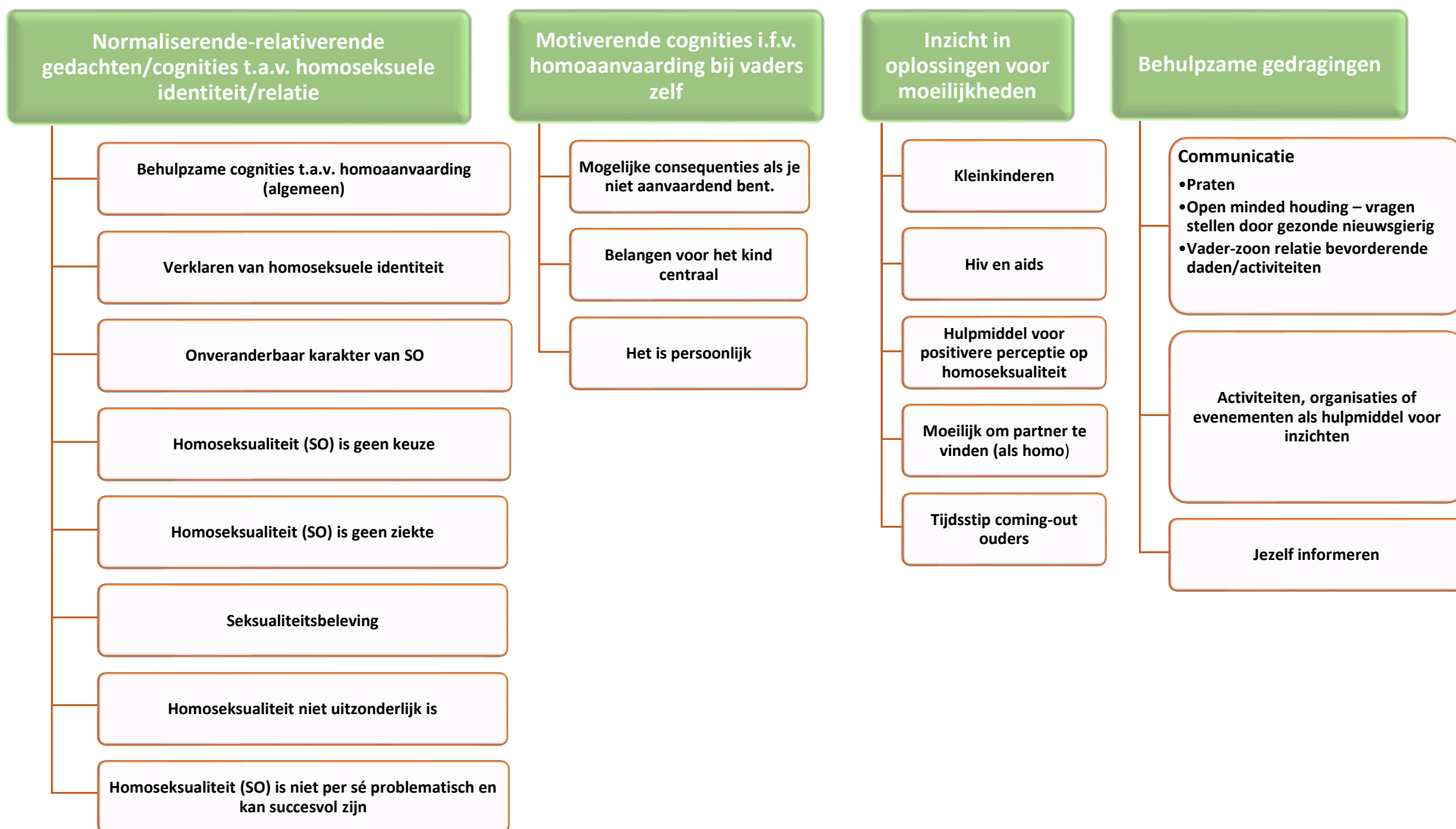
- Onbegripvolle of verwijtende omgeving
- Andere morele waarden van vriend
- Omstandigheden omtrent zoon
- Tijdstip coming-out aan ouders
- Bezorgdheid naar aanwezige kleinkinderen van homozoon
- Gevolgen door specifieke omstandigheden

Bijlage 12: boomstructuur voor hulpmiddelen

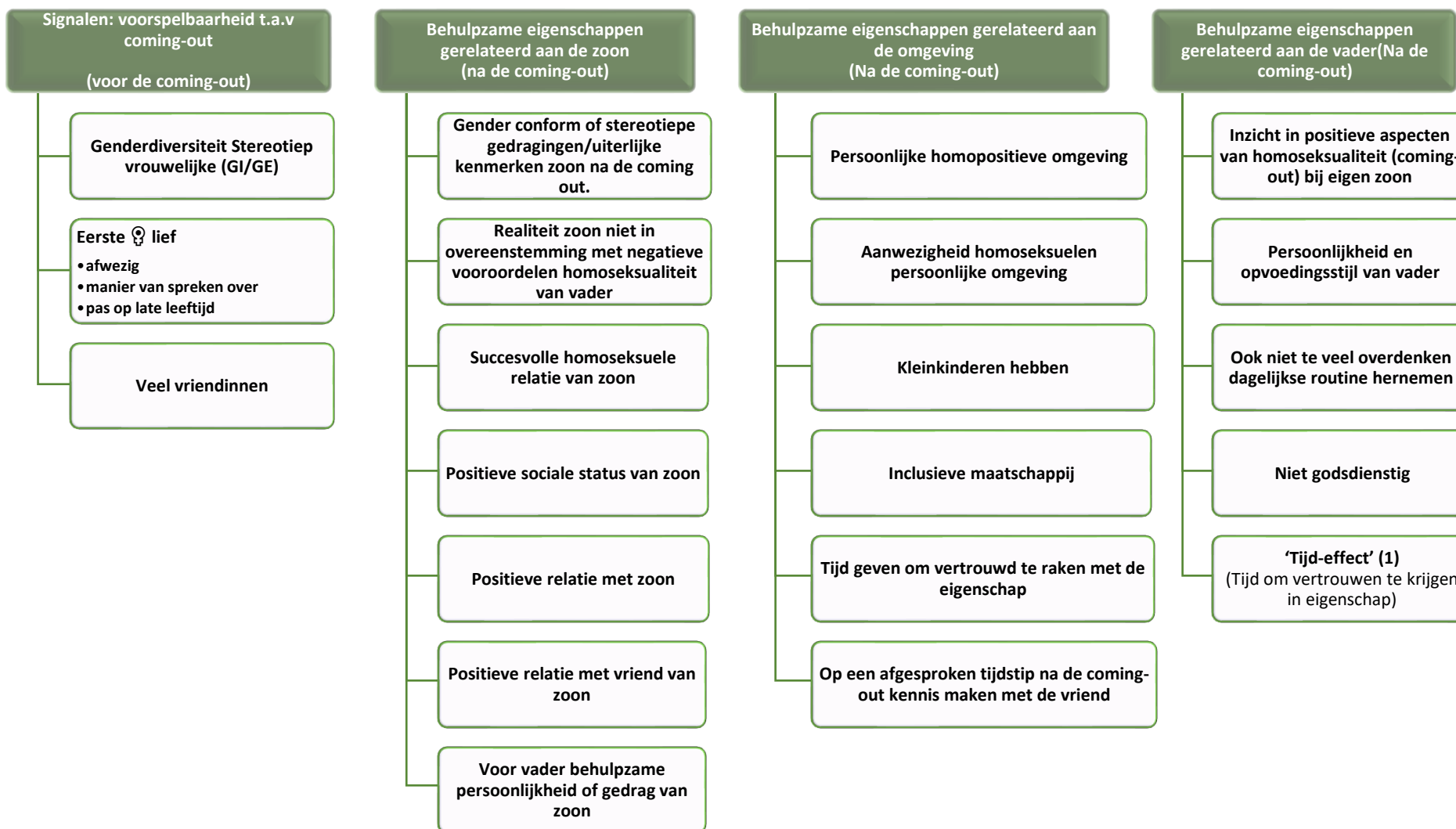
5.1 Boomstructuur kernlabels en kernthemas voor hulpmiddelen

Boomstructuur hiërarchie thema's en labels: Potentieel implementeerbare hulpmiddelen:

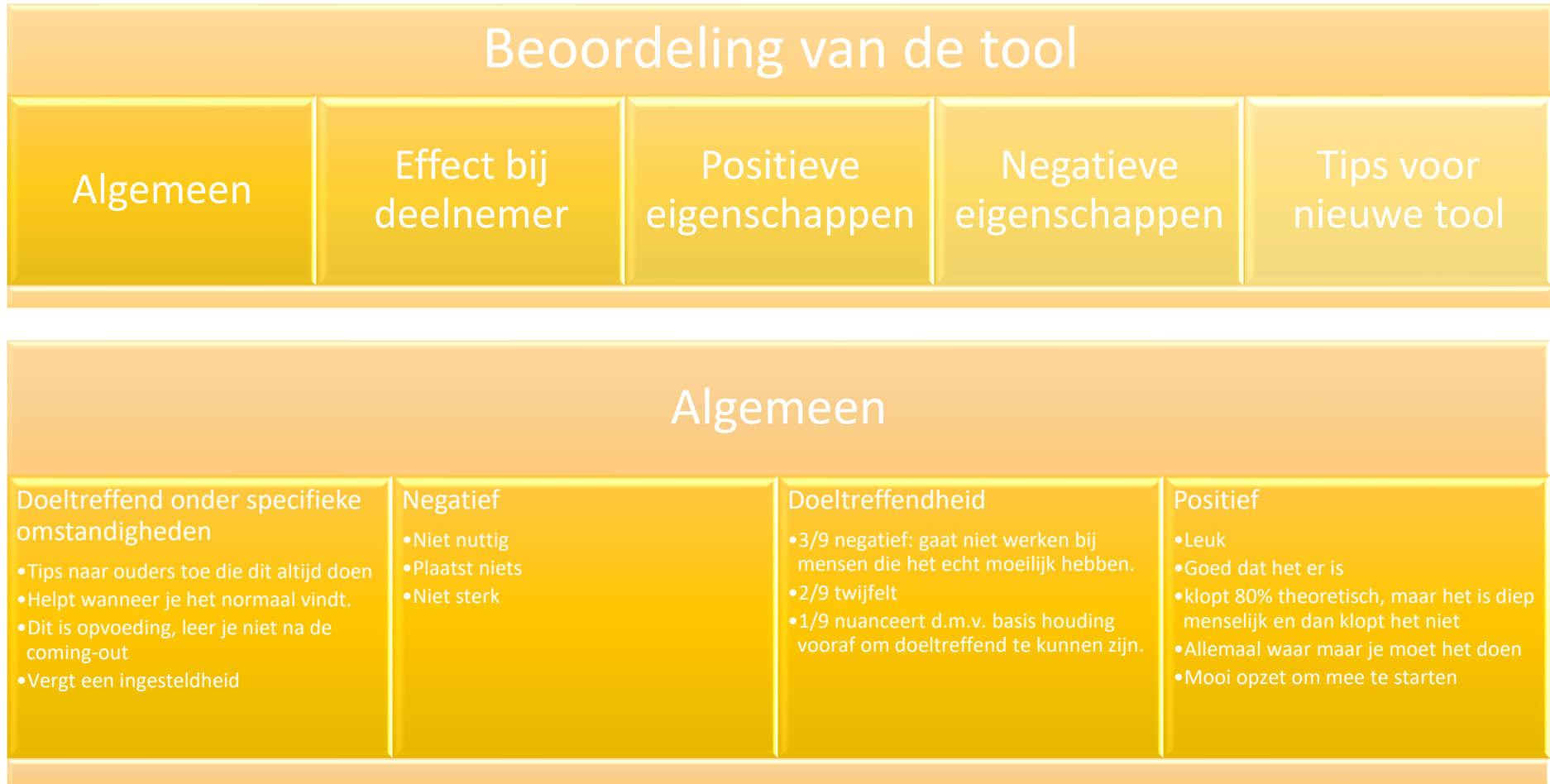

Boomstructuur hiërarchie thema's en labels: Incidentele hulpmiddelen

Bijlage 13: Boomstructuur voor de beoordeling van de tool 'Out bij ouders'.

Boomstructuur kernlabels en thema's voor de beoordeling van vaders omtrent de tool 'Out bij ouders'.

Boomstructuur hiërarchie thema's en labels

Bijlage 14: Reacties vaders op tips van tool: 'Out bij ouders'

<p>Ouders Hier vind je enkele tips om op een goede manier om te gaan met de coming-out van een holebi-kind.</p>	<p>-Woordspeling holebi doet denken aan gay parade</p> <p>-Hooft eigenlijk allemaal bij 'voor'. Te laat</p>
<p><u>Voor</u></p>	<p>-Hooft nooit mee geconfronteerd worden - 'Problemen voor een ander' - 'ver van je bed'-</p> <p>-Te laat -</p> <p>-Goed +</p> <p>-Klopt +</p> <p>-Oké +</p> <p>-Gaaf niet -</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Vertel je kinderen van jongs af aan dat het normaal en oké is om op hetzelfde geslacht te vallen. Zelfs wanneer later blijkt dat ze enkel op het andere geslacht vallen, hebben je kinderen geleerd een tolerante houding aan te nemen t.o.v. anderen. 	<p>-Nooit aangebracht</p> <p>-belangrijk +</p> <p>-meer aan bod in scholen.</p> <p>-nooit gedaan</p> <p>-Nooit gedaan</p> <p>-Te laat -</p> <p>-Hoe jong?</p> <p>-Als handvat beter de publieke opinie gebruiken</p> <p>-Niet te jong</p> <p>-Je stuurt je kind -</p> <p>-Laat hen naar jou komen</p> <p>-Dat gebeurt niet. -</p> <p>-Niet alle mensen vinden dat ook normaal -</p> <p>-Te laat -</p> <p>-Goeie tip +</p>

	<p>-Zeker en vast +</p> <p>-Daar gaat ge niet over beginnen bij de soep en de patatten maar naar aanleiding van iets dat die kinderen waarnemen.</p> <p>Begint met het vruchtbare stramien: mannetje vrouwtje. In pedagogie eerste waar kinderen zich vragen bij stellen.</p> <p>Klassiek mannetjes vrouwtjes systeem</p> <p>En bij confrontatie op oudere leeftijd neutrale en positieve manier omgaan met variabelen.</p> <p>-Niet goed: die kleine op een stoel te zetten en we gaan es praten. 'Homofilie is normaal he kind.'</p>
	<p>-Gaat niet -</p> <p>-Dat weet ge niet he -</p> <p>-Moeilijk -</p> <p>-Laten blijken in je houding -</p>
<u>Tijdens</u>	<p>-Nuttig +</p> <p>-Te laat +</p> <p>-Echt goe +</p>
<ul style="list-style-type: none"> Het moment van coming-out bij ouders kan voor de jongere gepaard gaan met stress en onzekerheid ("Hoe zullen mijn ouders reageren? Zullen ze mij nog graag zien?") Wanneer je kind klaar is om het te vertellen, heeft die vooral nood aan een ouder die luistert. Geef hen de ruimte om te praten en onderbreek de uitleg niet. 	<p>-Nodig dat je luistert+</p> <p>-goed+</p> <p>-Zeker+</p> <p>-Helemaal waar+</p> <p>-Belangrijk +</p> <p>-Nuttig +</p> <p>-Belangrijk +</p>
<ul style="list-style-type: none"> Laat als ouder zien dat je het oké vindt, ook al is dit niet het geval. Laat het een dag bezinken en denk erover na, maar laat in tussentijd zien dat je je kind even graag ziet. 	<p>-Twijfels moogt ge uiten-</p> <p>-Kan niet opgelegd worden-</p> <p>-Hoeft niet-</p>

	<p>-Ton trek je toten als ouder. Niet goed -</p> <p>-Als het neen is, is het neen -</p> <p>-Authentiek zijn -</p> <p>-Beter van te zeggen: 'Niet akkoord, maar we gaan er het beste van maken.' -</p>
	-Nuttig nu +
	-Oké heel belangrijk +
	-Hoe? -
	-Hoe leer je dat oké vinden? -
	-Tuurlijk +
<ul style="list-style-type: none"> • Bij vragen, pils dan eerst bij je kind of het oké is om deze te stellen. Zo overlaad je de jongere niet en geef je de tijd om deze te laten zeggen wat die wil zeggen. Is dit niet het geval? Vraag hen dan een moment aan te geven waarop dit wel zou kunnen. 	<p>-Niet gemakkelijk -</p> <p>-Geneigd veel dingen in één keer te vragen-</p> <p>-Moeilijk-</p> <p>-De vraag is gesteld -</p> <p>-Dit is opvoeding:</p> <p>Als dat niet in die richting is gebeurd kun je die vraag niet stellen</p> <p>-Vergt een klimaat</p> <p>-Persoon dat zelf gaat voelen wanneer hij dat moet zeggen. -</p> <p>-Te gemaakt. -</p> <p>-Zelf nog niet veel bevraagt.</p> <p>-Kvien dat ook +</p> <p>-Je houdt dat niet vol.-</p> <p>-(Moeilijk)-</p> <p>-Goed +</p> <p>-Moet ge altijd doen</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zet je eigen bezorgdheden even aan de kant, laat elkaar even bekomen. Daarna kan er nog ingegaan worden als je kind dit wil. Indien je toch nood hebt om 	<p>-Oké+</p> <p>-Waar+</p>

<p>erover te praten, richt je dan tot een persoon die je hierover in vertrouwen kan nemen (partner, vriend/vriendin, hulpverlener, familie...).</p>	<p>-Priet praat-</p> <p>-Het moet van hier (vanuit het hart) komen.-</p> <p>-Uitstel van executie-</p> <p>-Koe bij de horens vatten. (De bezorgheden blijven als je ze aan de kant zet.)-</p>
	<p>-Normaal+</p> <p>-Goed+</p>
	<p>-Vind ik ook+</p>
<ul style="list-style-type: none"> Het is niet erg dat je de geaardheid van je kind misschien niet direct begrijpt ("Maar je hebt toch vriendjes gehad? Hoe kan het nu dat je op vrouwen valt?"). Toon dat je de jongere zal accepteren voor wie hij/zij is, ongeacht op welk geslacht die valt. 	<p>-Ontkennen (coping voor heftige emotie)</p> <p>-Vermijden (coping voor heftige emotie)</p>
	<p>-Klopt+</p>
	<p>-Waar +</p> <p>-Beter direct -</p>
	<p>-Heb ik wel eventjes gezegd ook- ('je hebt toch al meisjes gehad')</p> <p>-Geen ervaring mee</p> <p>-Dat (vriendjes en vriendinnetjes) was hetgeen dat ontbrak waardoor ik ben gaan zeggen dat is niet normaal</p>
<ul style="list-style-type: none"> Kijk uit met zaken die bedreigend kunnen overkomen waardoor het kind zich mogelijk klein gaat voelen en dichtklapt. Bv: Te snel te veel vragen stellen en heftige reacties tonen (ongeloof, overbezorgdheid, frustratie,...). 	<p>-Kan ik inkomen +</p> <p>-Akkoord +</p>
	<p>-Heb ik zeker voor gewaakt +</p> <p>-Handige tip +</p>
	<p>-Bedreigd → belasten</p> <p>-Goeie+</p> <p>-Je bent niet gefrustreerd als ouder -</p> <p>-Twijfels-</p>
	<p>-Voilà +</p>
	<p>-Dat weet ge niet he -</p>
	<p>-Geen behoefte aan +</p>
<ul style="list-style-type: none"> De jongere kiest zelf wat, wanneer en hoeveel deze wil delen over zijn geaardheid. Je hoeft als ouder niet meteen alles te weten. Bovendien is het 	<p>-'Meteen' schrappen</p> <p>-Onze zoon mee gecompimenteerd +</p>

<p>een goed teken dat je kind je in vertrouwen durft te nemen.</p>	-Heel zeker +
	-Heel goed +
	-Natuurlijk: Als ge als ouders het heft in handen neemt dan zit jongere in mindere positie en slaag hij weer dicht +
<p>Na</p>	-Goeie tips+
	-Te vroeg-
	-Verkeerd- -Veel inzetten op 'na'
<ul style="list-style-type: none"> Steek het onderwerp niet in de doofpot, maar bied de mogelijkheid om over geaardheid te kunnen praten. Zo weet je kind dat die bij jou terecht kan. 	-Niet gemakkelijk - -Kon dat niet zeggen zonder dat ik begon te wenen. - -'Weer van dat' - -lukte niet altijd goed. -
	-Schrijf een brief + -Rustig bezinken +
	-Doe ik te weinig, ik ga daar niet zo snel over meepraten.
	-Kvienn da ook +
	-Goed + -Welke mogelijkheden?
<ul style="list-style-type: none"> Toon interesse in de situatie en het leven van je kind. Focus ook op wie de jongere is als persoon zelf. De geaardheid maakt deel uit van de jongere, maar de jongere staat niet enkel gelijk aan zijn geaardheid. 	-Opvoeding -Te laat - -K'stoan doa voorn open+
<ul style="list-style-type: none"> Maak op hetzelfde geslacht vallen bespreekbaar in je gezin. Open hierover praten zonder een oordeel te vellen zorgt voor een vertrouwelijke, veilige sfeer. 	-Vrij goeie tips + -Vind ik ook + -Zeker + - (Voor mij komt dat over alsof ik naar een andere man daarover ga beginnen praten. -Als het over (zoon) ist niet)

<ul style="list-style-type: none"> • Sta open om dingen van je kind te leren kennen over zijn/haar geaardheid. 	<ul style="list-style-type: none"> -Te laat -
<ul style="list-style-type: none"> • Hou rekening met de relatie die je met je kind hebt. Als er wel eens een grapje wordt gemaakt, doe dat dan na de coming-out ook zo. Geaardheid hoeft geen beladen onderwerp te zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> -Lukt niet - -Tuurlijk + -Kan ik begrijpen + -Minder grapjes maken - -Houd niet op met een grapje te maken, want dan maak je het erger. + -Pijn als je grapjes maakt als hij er nog niet uit is. -Bevrijdend als ge grapjes maakt op fatsoenlijke manier en hij kan daar zelf mee lachen.
<ul style="list-style-type: none"> • Ga je kind niet opeens heel erg controleren. Pas je opvoedingsstijl niet aan aan de geaardheid van je kind. 	<ul style="list-style-type: none"> -Belangrijk + -Niet gemakkelijk - -Evident -Opvoedingsstijl, ga je niet kunnen - (Verkeerd begrepen) -Moeilijk - -Opvoedingsstijl heeft niets te maken met je geaardheid. -Controleren doe je sowieso. - (als je dat wel doet) Want dan zijde ze kwijt he +
<ul style="list-style-type: none"> • Op hetzelfde geslacht kunnen vallen is niet 'anders' dan enkel op het andere geslacht vallen. Behandel je kind gelijkwaardig met de andere kinderen in je gezin die enkel op het andere geslacht vallen. 	<ul style="list-style-type: none"> -Goeie tip + -Niet zo gemakkelijk als gij het er heel moeilijk mee hebt.- -Waar + -Allemaal waar+ -Maar je moet het doen -
<ul style="list-style-type: none"> • Plak niet meteen een label op je kind. Gebruik de termen die je kind ook gebruikt om zijn geaardheid te 	<ul style="list-style-type: none"> -Fijngevoeligheid -Opvoeding -In een verhitte discussie n'een moeilijken - -Waar +

<p>beschrijven. Bv: Wanneer je zoon vertelt dat hij op jongens valt, maar niet expliciet zegt dat hij 'homoseksueel' is, leg dan niet dit woord voor hem in de mond. Benoem je kind zoals die zichzelf identificeert.</p>	<p>-Zeker niet+</p> <p>-Waar+</p>
<ul style="list-style-type: none"> Onthoud dat seksualiteit vloeiend is. Deze kan veranderen met de tijd, maar kan ook hetzelfde blijven. Ga ook niet hopen dat de geaardheid zeker zal veranderen. Laat de jongere zelf aangeven wat die voelt. 	<p>-Gehoopt dat dat kon veranderen -</p> <p>-Sussen-</p> <p>-Uithalen-</p> <p>-Hoe klein percentage-</p> <p>- nog omgedraaid kan worden-</p> <p>-Gevaarlijk-</p> <p>-Ik ben nog nooit bekeerd geraakt, en mijn vrouw ook.-</p> <p>-Doekske tegen het bloeden-</p> <p>-Onzin -</p> <p>-Ga niet hopen dat de geaardheid zal veranderen.-</p> <p>-Dat is nog mossel nog vis.-</p> <p>-Kpeizn dat dr ook nie in zit bie uze gastn. -</p> <p>-Niet hopen-</p> <p>-Geloof ik echt niet-</p> <p>-Is onveranderlijk ook voor hetero's-</p>
<ul style="list-style-type: none"> Thuis is een plaats waar je jezelf kan zijn. Jouw rol als ouder blijft voor je kind belangrijk, ook al was je misschien niet de eerste die je kind in vertrouwen nam. 	<p>-Da is inderdaad +</p> <p>-Stip nummer 1 +</p>

VOED JIJ JE KIND OP IN FUNCTIE VAN JOUW EIGEN GELUK OF DAT VAN HET ZIJNE?

EEN KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR DE BELEVING VAN VLAAMSE
HETEROSEKSUELE VADERS TEN AANZIEN VAN DE COMING-OUT
VAN HUN HOMOSEKSUELE ZOON.

Voor velen lijkt het nog steeds moeilijk om homoseksualiteit evenwaardig te zien met heteroseksualiteit. Ondanks de maatschappelijke vooruitgang, afgelopen decennia, erkent de maatschappij de aanwezige genderdiversiteit nog te weinig.

Dit uit zich onder meer in een heteronormatieve maatschappij waarbij vaak een schijntolerante houding aangenomen wordt ten aanzien van homoseksualiteit.

Daarbij komt dat vaders het moeilijker hebben met dit gegeven dan moeders. Terwijl de ouders voor de jongere, bij de confrontatie met deze maatschappij, net van fundamenteel belang zijn. Bovendien is onderzoek naar vaders van homoseksuele mannen gering. De moeder is vaak de ouder die als eerste op de hoogte gebracht wordt van de jongere zijn seksuele oriëntatie.

Vandaar werd er gekozen om de focus binnen dit onderzoek op de vaders te vestigen.

Eindproduct: sensibiliserende website genaamd 'Help... mijn zoon is homo'

Link: <https://helpmijnzoonishomo.home.blog/>

Resultaten: Ondanks de positieve vooruitgang en vaak positieve intenties van vaders, ontstaan nog heel wat moeilijkheden ten gevolge van de coming-out. Uit dit onderzoek blijken heel wat moeilijkheden te ontstaan door een klassieke visie op gender. Dit omvat het vaak binaire beeld op seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderexpressie.

Uit de gesprekken lijken vaders vooral geholpen te zijn door normaliserende, relativerende en motiverende gedachten. Anderzijds werd ook geadviseerd om in gesprek gaan met peers, naar een werkgroep voor Ouders van holebi's gaan, zichzelf informeren over de moeilijkheden en zichzelf nieuwsgierig op te stellen naar dit gegeven van de zoon, en zelf de Pride eens bijwonen. Verder is er vooral vraag naar handvatten om tegemoet te komen aan de bestaande tips op de bestaande website 'Out bij ouders'. De website 'Out bij ouders' zelf werd zowel positief als negatief beoordeeld. De website impliceert echter al een aanwezig klimaat om hier aan tegemoet te kunnen komen, maar bevat correcte en relevante informatie die op een heldere manier gepresenteerd wordt aan ouders.

Hoofdvraag: Waar dient een doeltreffende 'tool' op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?

Doel: Een product ontwikkelen die vaders helpt bij moeilijkheden ten gevolge van de coming-out.

Deelvragen:

- Welke moeilijkheden ervaren vaders?
- Wat helpt hen om met deze moeilijkheden om te gaan?
- Hoe beoordelen vaders een bestaande tool (Out-bij-Ouders)?
- Hoe reageren vaders op de tips van de bestaande tool ontwikkeld door 'Out-bij-Ouders'.

Doelgroep: Vlaamse heteroseksuele vaders waarvan minstens één zoon zichzelf homoseksueel benoemt.

Procedure: kwalitatief onderzoek door middel van eigen ontwikkelde semi-gestructureerde interviewvragenlijst.

Student: Arnaud Renard
Begeleid(st)er: Veerle Dubuy & Jochen Delrue
Valorisatiepeter: Dries De Smet - Educatief medewerker bij Wel Jong Niet Hetero vzw
Academiejaar: 2018-2019

howest
/ we develop people

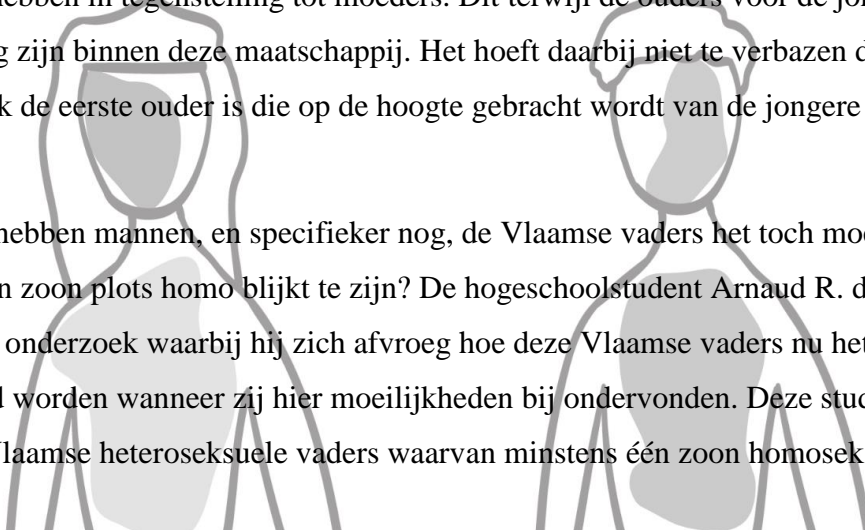
Hoe beleven Vlaamse vaders de coming-out van hun zoon?

Voor velen lijkt het nog steeds moeilijk om homoseksualiteit evenwaardig te zien met heteroseksualiteit. Ondanks de maatschappelijke vooruitgang door bijvoorbeeld het legaliseren van het huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geslacht en de adoptieregelgeving afgelopen decennia, lijkt de maatschappij de aanwezige genderdiversiteit nog te weinig te erkennen. Dit uit zich onder meer in een heteronormatieve maatschappij waarbij heteroseksualiteit vaak als norm en normaal beschouwd wordt, waardoor de andere opties als buitenbeentjes gezien worden. Terwijl deze zogenaamde ‘buitenbeetjes’ niet echt geen buitenbeentjes lijken te zijn, maar ook talrijk zijn in België. Het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid: ‘Sensoa’ vermeldt dat globaal een schatting van 3 tot 10% genomen wordt van de bevolking die homoseksueel is. Geschat op de regio Vlaanderen zou dit minstens een kwart miljoen mensen betekenen.

Bovendien wordt er algemeen in België vaak een schijntolerante houding aangenomen ten opzichte van homoseksualiteit. Zo geven mensen snel de indruk dat er geen vuiltje aan de lucht is tot er dieper op doorgevraagd wordt. Zo geven mensen snel aan geen problemen te ondervinden met homoseksualiteit, maar wanneer er gevraagd wordt als zij vinden dat homomannen het recht hebben om kinderen te adopteren en in staat zijn om die als homopaar op te voeden, dan zijn al snel de meningen verdeeld.

Bovendien wijst een publicatie van de Vlaamse overheid aan dat Vlaamse mannen het moeilijker hebben met homoseksualiteit dan vrouwen. Daarbij komt ook dat vaders het vaak moeilijker hebben in tegenstelling tot moeders. Dit terwijl de ouders voor de jongere net van groot belang zijn binnen deze maatschappij. Het hoeft daarbij niet te verbazen dat ook de moeder vaak de eerste ouder is die op de hoogte gebracht wordt van de jongere zijn seksuele geaardheid.

Maar waar hebben mannen, en specifiek nog, de Vlaamse vaders het toch moeilijk mee wanneer hun zoon plots homo blijkt te zijn? De hogeschoolstudent Arnaud R. deed een verkennend onderzoek waarbij hij zich afvroeg hoe deze Vlaamse vaders nu het best konden ondersteund worden wanneer zij hier moeilijkheden bij ondervonden. Deze student ging op zoek naar Vlaamse heteroseksuele vaders waarvan minstens één zoon homoseksueel is.

Vervolgens ging Arnaud R. deze vaders interviewen. Hierbij bracht hij eerst de moeilijkheden van Vlaamse vaders in kaart, waarna hij op zoek ging naar allerhande hulpmiddelen of tips die tot een doeltreffend eindproduct voor deze doelgroep uitmondde. De hoofdonderzoeksvraag hierbij luidt als volgt:

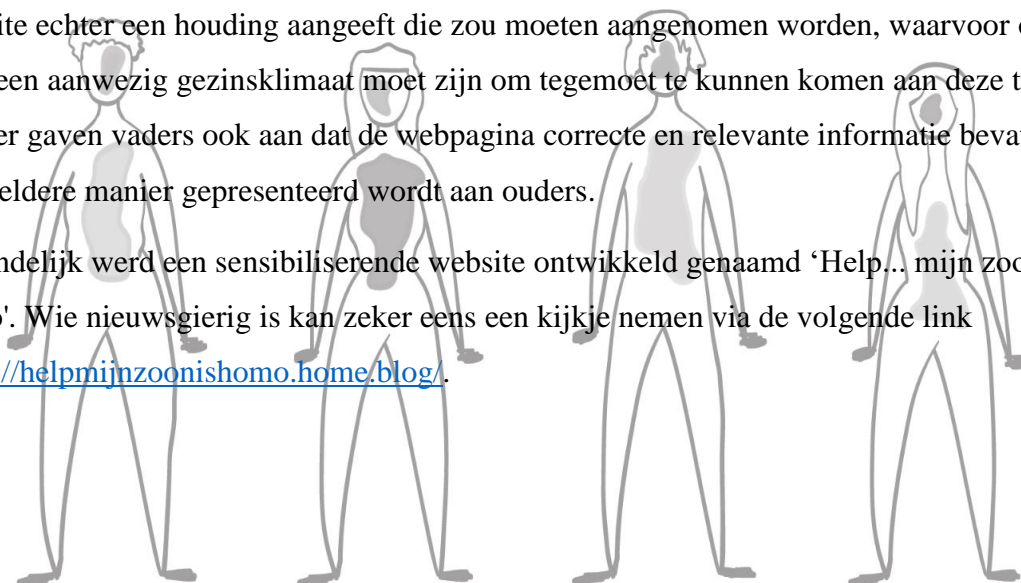
“Waar dient een doeltreffende ‘tool’ op in te spelen of wat dient het te omvatten om Vlaamse vaders te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden ten gevolge van de coming-out van hun homoseksuele zoon?”

Om deze vraag nog beter te kunnen beantwoorden vroeg hij diezelfde vaders om een bestaande website voor ouders van holebi's (homo, lesbisch en biseksuelen) te beoordelen.

Ondanks de positieve vooruitgang en vaak positieve intenties van vaders, werd duidelijk dat nog heel wat moeilijkheden ontstaan ten gevolge van de coming-out. Hierbij blijken heel wat moeilijkheden te ontstaan door een klassieke visie op gender. Met andere woorden omvat dit vaak het binaire beeld op seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderexpressie. Daarmee wordt bedoeld dat men vaak in termen van man-vrouw gedacht wordt en daarnaast hoe deze twee genders zich horen te gedragen.

Uit de gesprekken lijken vaders vooral geholpen te zijn door normaliserende, relativiserende en motiverende gedachten. Anderzijds werd ook geadviseerd om in gesprek te gaan met peers en hierbij eventueel naar de werkgroep voor Ouders van holebi's te Gent te gaan, zichzelf te informeren over de moeilijkheden, zichzelf nieuwsgierig op te stellen naar dit gegeven van de zoon, en zelf eventueel de Pride eens te bijwonen. Verder is er vooral vraag naar handvatten om tegemoet te komen aan de bestaande tips op de website 'Out bij ouders'. De website 'Out bij ouders' zelf werd zowel positief als negatief beoordeeld. Zo gaven vaders aan dat de website echter een houding aangeeft die zou moeten aangenomen worden, waarvoor ook nog eens een aanwezig gezinsklimaat moet zijn om tegemoet te kunnen komen aan deze tips. Verder gaven vaders ook aan dat de webpagina correcte en relevante informatie bevat die op een heldere manier gepresenteerd wordt aan ouders.

Uiteindelijk werd een sensibiliserende website ontwikkeld genaamd 'Help... mijn zoon is homo'. Wie nieuwsgierig is kan zeker eens een kijkje nemen via de volgende link <https://helpmijnzoonishomo.home.blog/>.

Bijlage 17: beroepsproduct

Link: <https://helpmijnzoonishomo.home.blog/>.

Mijn zoon is homo... wat nu?

Home Over Literatuur Cinema Muziek Allerlei Humor Quotes Links Contact

Mijn zoon is homo... wat nu?

Welkom

Customizer

- 12 mei 2019 • Arnaud Renard • Plaats een reactie -

Vaders aan het woord.

- 28 maart 2019 • Arnaud Renard • Plaats een reactie -

Wat doe je als vader?

Campus Brugge Centrum | Howest arnaud.renard@student.howest.be

Customizer

Vaders aan het woord.

In dit bericht wil ik graag een stem geven aan vaders waarvan hun zoon intussen uit de kast kwam. De volgende uitspraken vertellen letterlijk wat zij dachten of denken. De meeste uitspraken komen van vaders die het bij de coming-out zelf niet gemakkelijk hadden.

“Geluk van je kind is onbetaalbaar”

“Ik kviengn t'geluk van je kinders is onbetaalbaar, hoe daze het geluk ook viengn. Wieders moen doa respect voorn en peizk. Want aj hie doa als ouder niet achter staot, Kriegt da kiend nog meer last. T'zit al met t'gevoel. En ton nog ki d'ouders die der geen begrip voor hebben. Dat moe heel erg zien vo die kiender. Je moe nu nie op je eigen denken, je moet denken aan under.”

“Homoseksualiteit is normaal”

“Uiteindelijk het enige wat anders is is het geslacht waarop dat die verliefd worden. Voor de rest alé, ik bedoel. Bijvoorbeeld dat koppel, als je die bezig ziet dat is precies man en vrouw. Ik bedoel ook zo die kleine ruzietjes en zo, dan denkt ge ja.”

“Terwijl dat dat wel natuurlijk is. Want in de dierenwereld en al wat da ge wilt. Heb je dezelfde relaties, punt. Want dat is niet dat da een ziekte is die kan genezen worden. Neen, dat is gewoon een gegeven.”

“Je zoon is ook een levend wezen he. Voor die tijd dat we hier eigenlijk maar lopen. Je moet ermee omgaan en zeggen: ‘tis zijn leven he”

“Als je het er echt moeilijk mee hebt he, dan moet je eigenlijk die vriend beschouwen alsof dat dat een vriendin is.” “En alles wat je zou toelaten moest hij een meisje hebben, moet je nu ook toepassen met die jongen.”

“En k'zeggen: ‘Ik hebben liever een goeie schoonzeune, dan een slichte schoondochter.”

“Ge wilt altijd het beste voor uw kinderen voor he. En dat zou ik zeker uiteraard meegeven. Alé jong, uw zoon is toch niet veranderd. In tegendeel. Hij kan er alleen maar sterker van worden omdat hij er moet tegen opboksen tegen sommigen.”

‘Je kunt ‘homo zijn’ niet veranderen’

“Die is toch niet veranderd. Je wordt niet anders omdat je iemand graag ziet. Want daar gaat het over he. Denk ik toch. En of dat da nu een man is of een vrouw dat maakt niet uit.”

"Zelf als ik het niet zou aanvaard hebben moet ik het toch aanvaarden. Ik heb geen keus, want hij gaat niet veranderen omdat ik dat wil."

"Je moet ze loslaten e." "Je moet alles laten gaan zoals het is."

"Het lot kan je niet veranderen en de geaardheid van iemand ook niet."

"Ik kan wel zeggen als ik een vader zie die daarmee afkomt... Ik zeg dan 'aanvaard dat en maakt er het best van. Je moet dat aanvaarden he. Je moet hem nog liever zien.'"

"Uw kind kiest daar niet voor"

"En jij kunt ook niet veranderen. Want daar ben ik ook van overtuigd. Want dat is niet dat da een ziekte is die kan genezen worden."

"Seksualiteitsbeleving tussen mannen"

"Tenslotte t'geen da ziender (homoseksuelen) doen, doet de n'helft van de wereld eh. K'zeggen ik: 'K'peizen ik van aal dedee die hier aan tafel zittn. Dat er al allemaal eki geprobeerd et van eki bie under vrouwe, k'zeggen t'is juste t'zelfste.'"

"Maar de dag van vandaag, kijk, ga naar Frankrijk. Iedere man zoent. Ik heb dat ook eens gezegd tegen iemand, als je nu iemand zoent, je ogen zijn dan toch toe? 'Ga je t' verschil proeven misschien!?' Dat denk ik toch nie. Dat is gewoon het gedacht."

"Er zijn natuurlijk nog heel wat andere manieren ook voor homo's om seks te hebben. Dus dat ik niet denk van: 'oké, het is alleen dat anale seks.' Ge hebt nog tal van andere manieren om seks te hebben met elkaar."

"Homoseksualiteit is niet problematisch"

"Een vriendin had het feest van haar (homo-)zoon georganiseerd. En ik zag aan die vrouw dat die zo gelukkig was, omdat haar zoon gelukkig was met dat huwelijk, en doordat te kunnen doen door de legalisering. Ja, ik denk dat dat voor mij ook zo wel dingen geweest zijn die onbewust of bewust gespeeld hebben, van ja het maakt eigenlijk niet uit als je als man met een man samen bent."

"Wel, ik denk op het moment dat onze vader inzag dat niemand van zijn kinderen of kleinkinderen daar een probleem van maakte, was het voor hem ook al voor een groot stuk opgelost."

"Je ziet, die mensen zijn gelukkig, en mijn beste vriendin zeker die was heel ongelukkig in dat huwelijk met een man. Terwijl dat die man haar wel heel graag zag he, dat was het probleem niet, maar ja."

Alhoewel dat we achteraf wel blij zijn dat hij iemand heeft en dat hij een vaste relatie heeft. Ja, ze doen het goed samen. Ik ben blij dat hij een partner heeft hé uiteindelijk en dat alles lukt. Het is uiteindelijk dat die telt hé. Het geluk van je kind. Dat gaat voor hé.

probleem niet, maar ja."

Alhoewel dat we achteraf wel blij zijn dat hij iemand heeft en dat hij een vaste relatie heeft. Ja, ze doen het goed samen. Ik ben blij dat hij een partner heeft hé uiteindelijk en dat alles lukt. Het is uiteindelijk dat die telt hé. Het geluk van je kind. Dat gaat voor hé.

"Het ongebreidelde seksueel vlinderen, van de ene naar de andere daar had ik schrik voor. Maar die angsten zijn dus ongegrond gebleken. Daar heb ik de indruk gehad dat dat minder was bij hem, en ook dat hij in zijn relaties trouw was. Dat was voor mij een geruststelling. Dat je niet een relatie aangaat en dan dus de bars en de kroegen gaat aflopen."

"Mijn zoon en zijn vriend zijn ondertussen vijf jaar getrouwd. Dus dat is schitterend. En de vriend is, dat is een fantastische gast jong. En die ouders, wij hebben daar heel snel contact mee gehad en da zat ook goed dus... Dan zijde gelukkig he. Dan is er geen discussie meer he."

"Homoseksualiteit heeft mooie eigenschappen."

"Wat ik wel moet zeggen, tijdens dat coming-out gesprek diene dag hebben wij ogenblikkelijk gezegd: 'Wij danken u voor uw openheid, want dat is eigenlijk een bevestiging van onze opvoeding.' Dat was het mooiste bewijs dat da gelukt was. Want hij sprak heel open en zonder angst.

Ik krijg van alle twee m'n zoons liefde en genegenheid. Maar van mijn zoon die homo is is dat nog iets anders. Dien ga al rapper een keer knuffelen en een zoen geven in tegenstelling tot mijn andere zoon, das een jongen he, dat is de man he."

"Wat dat een mens al kan tegenkomen in zijn leven he. Ja, hoeveel in deze stad hebben nu een homokoppel, die voor twee kinderen zorgt. Ik weet niet als er hier zijn zelf. En dan ben ik daar ook weer fier op. Als er één iets moest zeggen van homo's. Ga voort he."

★ Like

Wees de eerste die dit leuk vindt.

Gepubliceerd door Arnaud Renard

Ik ben Arnaud Renard student toegepaste psychologie te Howest Brugge. Gedurende het afgelopen academiejaar (2018-2019) zette ik mij in om een bachelorproef onderzoek op te stellen omtrent Hoe Vlaamse vaders, waarvan minstens één zoon zichzelf als homoseksueel identificeert en mits eventuele moeilijkheden ten gevolge van deze coming-out het best ondersteund kunnen worden.

Bekijk alle berichten van Arnaud Renard

Geen categorie

Edit

Wat doe je als vader?

In dit bericht worden opnieuw vaders aan het woord gelaten die hun eigen tips geven over hoe zij met deze coming-out omgegaan zijn.

“Je meug d’ eigenlijk echt, je ‘mind’, je geest open zetten, en zeggen van: ‘ali vertel een keer... ‘hoe ben je d’ erop gekomen?’, ‘Heb je iets geprobeerd?’ ”

“Hohja, misschien ben ik ook niet de persoon om met gevoelens, of wat dan ook over te babbelen... Dan doe ik eerder liever... Ik weet niet, maar moet dat uitgesproken worden dat je het aanvaard? Ik vind dat ge da eerder kunt laten zien in daden ook.”

“Wij hebben nog meer dan genoeg raakvlakken, waar dat we wel over kunnen spreken ... en dat is nog altijd héél fijn. We gaan nog altijd samen naar lezingen waar we dan achteraf nog over discussiëren, wij hebben nog altijd ons meningsverschillen over politiek, hij is jong en ik ben een heel stuk ouder, dus daar zit verschil in, dat zijn nog altijd geanimeerde discussies. Dus nee, nee dat is nog altijd even fijn. Ze zijn een huis aan het verbouwen, we kunnen nog altijd heel leuk samenwerken.”

“Het tweede jaar zijn we mee geweest naar de ‘Gay Pride’ en nu gaan we al acht of negen jaar. We gaan nu elk jaar. Ja, how als je daarin loopt dan zie je dat je niet alleen bent. Ja wij hebben wel een goed gevoel als we daarin lopen.”

“Nu wij zijn daar ook in gegroeid met naar de werkgroep en zo te gaan hé. Je ziet dan dat het elders wel lukt om te aanvaarden. Je ziet ook in die groep dat er alsmaar minder komen hé. Mensen komen een halfjaar en ze aanvaarden het en ze komen niet meer hé.”

“Ik heb dat zeker niet afgestoten en zeker niet extra aangehaald. Gewoon verder gegaan.”

Wees de eerste die dit leuk vindt.

Gepubliceerd door Arnaud Renard

Ik ben Arnaud Renard student toegepaste psychologie te Howest Brugge. Gedurende het afgelopen academiejaar (2018-2019) zette ik mij in om een bachelorproef onderzoek op te stellen omtrent Hoe Vlaamse vaders, waarvan minstens één zoon zichzelf als homoseksueel identificeert en mits eventuele moeilijkheden ten gevolge van deze coming-out het best ondersteund kunnen worden.

Bekijk alle berichten van Arnaud Renard

Geen categorie

Edit

Over

Ik ben Arnaud Renard student toegepaste psychologie aan Howest te Brugge. Gedurende het afgelopen academiejaar (2018-2019) zette ik mij in om een bachelorproef onderzoek op te stellen over hoe we Vlaamse vaders kunnen ondersteunen bij moeilijkheden die zij ervaren ten gevolge van de coming-out van hun zoon. De organisatie genaamd Wel Jong Niet Hetero ondersteunde mij, extern van de school, doorheen het onderzoeksproces.

Zo werden negen Vlaamse vaders geïnterviewd en bevraagd wat voor hen moeilijk was aan dit gegeven en wat hen bij deze moeilijkheden geholpen heeft of eventueel had kunnen helpen.

Bovendien werden deze vaders hun oordeel gevraagd omtrent de bestaande webpagina genaamd '[Out bij ouders](#)'. Hieruit werden vervolgens ook tips voor een nieuwe website verkregen.

Uiteindelijk werd deze webpagina ontwikkeld om de belangrijkste onderzoeksresultaten weer te geven en Vlaamse vaders enige handvatten te bieden tijdens en na de coming-out. Want zoals je misschien wel weet is het niet altijd even gemakkelijk omgaan met deze openbaring. Hierdoor werd op basis van de bevindingen allerlei mediamaterialen verzameld die je mogelijk kunnen inspireren of ondersteunen.

Literatuur

Wat is een homoseksuele oriëntatie

Homoseksualiteit kan, net zoals heteroseksualiteit, gezien worden als een seksuele oriëntatie. Vaak wordt vergeten dat het 'homo-zijn' en/of de volledige seksuele oriëntatie geen stabiel gegeven hoeft te zijn. Het kan dat iemand in een bepaalde levensfase een homoseksuele relatie aangaat, terwijl in een latere levensfase een heteroseksuele relatie aangegaan wordt (Dewaele & Motmans, 2003). Binnen de literatuur wordt seksuele oriëntatie daarnaast in drie dimensies opgedeeld.

Specifiek worden persoonlijke gevoelens en verlangens, het feitelijke seksuele gedrag en zelfbenoeming onderscheiden (Cockx et al., 2000; Conru, 2013; Dewaele et al., 2003b; Horowitz & Newcomb, 2001; Saewyc, 2011).

GEVOELENS/VERLANGENS EN GEDRAG

Binnen seksuele oriëntatie bestaat het aspect van wat individuen enerzijds verlangen of voelen, en dit zowel met betrekking tot fysieke, emotionele aantrekking en fantasieën. Anderzijds bestaat ook het gedragsaspect dat voornamelijk het seksueel als relationeel gedrag van het individu benadrukt (Bambust et al., 2013).

ZELFBENOEMING OF ZELFIDENTIFICATIE

De derde dimensie van seksuele oriëntatie slaat op de 'zelfidentificatie' of zelfbenoeming van mensen. Mannen kunnen er al dan niet voor kiezen zichzelf het 'homo'-label toe te kennen wanneer ze zich al dan niet zowel lichamelijk als emotioneel aangetrokken voelen en/of zowel seksueel als relationeel gedrag tot andere mannen stellen.

Hoe vaak komt homoseksualiteit voor?

Zowel voor Vlaanderen als voor heel België is dit gegeven niet eenvoudig te bepalen. Er bestaan geen administratieve databanken waar gegevens over seksuele voorkeur terug te vinden zijn en al helemaal niet volgens de verschillende dimensies van seksuele oriëntatie. Globaal wordt een schatting van 3 tot 10% genomen waarbij de bevolking homoseksueel is (Sensoa, 2018). Andere bronnen spreken over een schatting van 3 à 8% van de bevolking die zichzelf holebi noemt (Bambust et al., 2013). Geschat op de regio Vlaanderen zou dit minstens een kwart miljoen mensen betekenen (Çavaria, z.j.). Echter zijn deze cijfers een mogelijke onderschatting aangezien deze enkel op basis van zelfidentificatie (zie voorgaande) verkregen werden.

Procesgerichte taken voor ouders bij de coming-out.

De coming-out van homomannen heeft vaak een impact op vaders. Volgens Cockx en Tytgat lijkt het volkomen logisch dat de bekendmaking voor sommigen een schok kan zijn. Hierop wordt vervolgens met allerlei emoties gereageerd. Het is 'oké' de tijd te nemen om dit gegeven als vader te moeten verwerken (Cockx et al., 2000).

Vaders komen op dit ogenblik in een soortgelijk proces terecht zoals de jongeren door gingen. Dit ogenblik van confrontatie is vergelijkbaar met het moment waarop de jongere bewust werd van zijn homoseksuele identiteit. Een eerste kwetsbaarheid is dat ouders, net zoals de jongeren, veel te weinig informatie kregen omtrent holebiseksualiteit. Hier kan in de richting gekeken worden van school en de media. Veel ouders hadden het nooit voor mogelijk gehouden dat hun zoon homoseksueel zou kunnen zijn (Sergeant, 2001).

Na deze eerste schok komt vaak het gevoel van ongeloof, de gedachte dat dit een fase van voorbijgaande aard is. Hierbij gaan vaak schuld en -schaamtegevoelens mee gepaard. Zo vragen ouders zich vaak af wat ze verkeerd deden of wat hun aandeel hierin was. Ouders hebben vaak ook bepaalde verwachtingen over hun kind opgebouwd die moeten aangepast worden (Sergeant, 2001). Hierbij ontstaan er een aantal procesgerichte taken waar ook de vader bij de coming-out doorheen moet of toe uitgedaagd wordt. Deze procesgerichte taken worden vervolgens één voor één uitgelegd.

TOEKOMSTVERWACHTINGEN AANPASSEN:

Ouders worden met andere woorden, bij de coming-out, uitgedaagd de eigen idealen te relativiseren en voorrang te verlenen aan de idealen van hun zoon of dochter. Ouders hebben van bij de geboorte af al bepaalde toekomstbeelden/verwachtingen met betrekking tot hun kind. Hier wordt een lief van hetzelfde geslacht echter niet bij ingerekend. Sommigen hadden dit tot de coming-out nooit voor mogelijk gehouden. Deze ouders worden dan bij de coming-out vaak gedwongen om in te zien dat er andere levenspaden bestaan die tot geluk leiden. Daarna volgt al snel de vraag in functie van wiens geluk ze het kind opvoeden: "Voed ik dit kind op in functie van zijn geluk of in functie van het mijne?" (Cockx et al., 2000).

SCHAAMTE OVERWINNEN

De afgelopen jaren is er heel wat vooruitgang geboekt ten aanzien van homoseksualiteit en het holebibeleid. Echter is homoseksualiteit nog steeds, binnen onze huidige samenleving, geen evidentie. Zo worden onze kinderen nog vaak rigide opgevoed, naargelang bepaalde gendernormen, genderrollen en genderstereotypen. Dit zorgt ervoor dat mensen nauwelijks met homoseksualiteit kunnen omgaan. Daarbij worden vaak eenzijdige geboden en verboden opgelegd ten aanzien van

homoseksualiteit, terwijl deze niet (in verhouding) voor heteroseksualiteit gelden (Cockx et al., 2000).

Ook onze ouders groeiden op in een sociaalhistorische context, welke amper tolerant was tegenover seksualiteit en ten aanzien van homoseksualiteit in het bijzonder. Deze intolerantie en schroom dragen ouders mee in hun persoonlijke opvattingen en waarden. Zo dragen die zelfs een stukje over in de opvoeding van hun kinderen. Eigenlijk komt het er zowel voor de ouder als voor de jongere op aan om deze schaamte te overwinnen en ervan uit te gaan dat homoseksualiteit te persoonlijk en te kostbaar is om door anderen te laten bepalen (Cockx et al., 2000).

SCHULDGEVOELENS OPZIJZETTEN

De confrontatie met de coming-out roept vaak verschillende vragen bij ouders op. Zo vragen ze zich af wat ze verkeerd deden of als de opvoeding aan de basis van deze seksuele identiteit lag. Hier kan een volmondig 'neen' op geantwoord worden. Ouders hebben hier absoluut geen schuld aan (Cockx et al., 2000).

COMING-OUT ALS VADER VAN EEN HOMOSEKSUELE ZOON

De ouder wordt bij de coming-out enerzijds ongevraagd geconfronteerd met onzekerheid, vragen, culturele stigma's en angst voor de toekomst en anderzijds ook met weerkerende vragen vanuit de omgeving over hun homoseksuele zoon of dochter. Een andere taak die de ouder plots krijgt is om zelf ook binnen hun sociale kringen uit de kast te komen. Niet omwille van hun eigen identiteit, maar omwille van de homoseksuele identiteit van hun zoon. Dit dient te gebeuren in het belang om hun homoseksuele zoon evenwichtig in hun leven te integreren (Cockx et al., 2000; Coleman & Remafedi, 1989).

BEZORGDHEID NIET OVERDRIJVEN (NA DE COMING-OUT)

Als laatste is het van belang voor de ouders om, ondanks hun eigen bezorgdheden, hun homoseksuele zoon niet te belasten met hun over-bezorgdheid. Er dient een gezond evenwicht gehouden te worden tussen aandacht en bezorgdheid om de jongere en ontwikkelingskansen (Cockx et al., 2000).

- Bronvermelding:
- Bambust, F., & Mills, K. (2013). *Alles wat je altijd al wilde weten over holebi's maar nooit durfde te vragen*. Brussel: Gelijke Kansen in Vlaanderen.
- Çavaria. (z.j.). *Woordenlijst – Holebi*. Opgeroepen op oktober 12, 2018, van Çavaria: <https://www.cavaria.be/begrippen/holebi>
- Cockx, F., & Tytgat, P. (2000). *Holebi's in beweging: Praten over homoseksualiteit in onderwijs en vormingswerk*. Leuven: Acco.

- Coleman, E., & Remafedi, G. (1989). Gay, lesbian, and bisexual adolescents: A critical challenge to counselors. *Journal of Counseling & Development*, 68(1), pp. 36-40.
- Conru, I. (2013). *Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief*. Antwerpen: Garant.
- Dewaele, A., & Motmans, A. (2003b). Holebi's voor het voetlicht: holebi's bekeken door beleid, samenleving en onderzoek. . In J. M. Michielsens, *Jaarboek 1: Steunpunt Gelijkekansenbeleid*(pp. 165-192). Antwerpen: Garant.
- Horowitz, J. L., & Newcomb, M. D. (2001). A multidimensional approach to homosexual identity. *Journal of Homosexuality*, 42(2), pp. 1-19.
- Saewyc, E. M. (2011). Research on adolescent sexual orientation: Development, health disparities, stigma, en resilience. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), pp. 256-272.
- Sensoa. (2018). *Hoeveel mensen zijn er homoseksueel*. Opgeroepen op oktober 21, 2018, van Allesoverseks.be: <https://www.allesoverseks.be/hoeveel-mensen-zijn-er-homoseksueel>
- Sergeant, M. (2001). *Holebi's in Vlaanderen nieuwe editie (publicatie i.s.m. de Holebifederatie)*. Brussel: Gelijke Kansen in Vlaanderen.
-

Gender

Op deze pagina wordt gender helder uit de doeken gedaan. Zo worden de verschillende aspecten van gender in het volgende videofragment van 'Wel Jong Niet Hetero' helder uitgelegd. Hierbij wordt bovendien ook een ander beeld op seksuele geaardheid geworpen.

Gender

Op deze pagina wordt gender helder uit de doeken gedaan. Zo worden de verschillende aspecten van gender in het volgende videofragment van 'Wel Jong Niet Hetero' helder uitgelegd. Hierbij wordt bovendien ook een ander beeld op seksuele geaardheid geworpen.

Geslacht

Het geslacht is biologisch bepaald. Je wordt geboren met een penis of vagina. Sommige mensen worden met beide geslachtskenmerken geboren. Dit wordt ook intersekse genoemd. Het geslacht bepaald ook andere kenmerken van je lichaam zoals lichaamsbehaaring en lichaamsvorm. Dit gebeurt allemaal op basis van de hormonen in het lichaam.

Identiteit

Genderidentiteit gaat over hoe je innerlijk gevoel of iemands psychologische geslacht. Zo kan iemand zich eerder mannelijk of eerder vrouwelijk, zowel mannelijk als vrouwelijk of geen van beide. Je identiteit hoeft dus helemaal niet samen te vallen met je biologisch geslacht.

Expressie

Genderexpressie gaat over hoe je je uit via gedraging, kledij of reacties. Dit kan opnieuw 'eerder mannelijk', 'eerder vrouwelijk' of 'beide door elkaar' zijn. Het betekent dus, net zoals bij je identiteit, dat dit niet gelijk hoeft te lopen met je geslacht.

Aantrekking

De seksuele/romantische aantrekking gaat over tot wie je je aangetrokken voelt. Opnieuw heb je hier heel veel variatie in. Homo, Lesbisch, Biseksueel, Panseksueel en Aseksueel zijn maar enkele van de voorbeelden uit het hele spectrum.

Met deze vier aspecten van gender zijn heel wat verschillende variaties mogelijk.

Het concept 'gender' is volledig cultureel bepaald.

Zo is het bijvoorbeeld in Indië doodgewoon om als mannen hand in hand te lopen, zonder dat daar het etiket 'homo' op wordt geplakt. Terwijl dit in Europa wel vaak zo gelabeld wordt.

Mannelijkheid en vrouwelijkheid is dus iets wat door de maatschappij rondom ons bepaald wordt en is niet iets wat 'gewoon biologisch is'. Daarom is het ook mogelijk om hiervan af te wijken en mee te experimenteren.

Cinema

Hieronder vindt je een reeks mooie film-trailers die als hulp kunnen dienen bij het aanvaardingsproces van vaders die het moeilijk lijken te hebben met het homo-gegeven van hun zoon.

Film: 'Call me by your name'

Een prachtig fragment uit de film 'Call me by your name' waarbij de vader van Elio een adembenemend monoloog voert nadat hij te weten kwam dat zijn zoon verliefd werd op zijn mannelijke assistent.

Korte inhoud:

De zeventienjarige Elio brengt samen met zijn vader, een eminente Joodse professor in de Grieks-Romeinse cultuur, en zijn Franse moeder de zomer door in hun vakantiehuis aan de zonovergoten Italiaanse Riviera. Elio spendeert er zijn dagen met lezen, muziek luisteren, luilekkeren in de zon en flirten met het Franse meisje Marzia. De dagen worden alleen maar heter wanneer hij zijn slaapkamer moet afstaan aan de knappe Oliver, de nieuwe assistent van zijn vader. De blonde jongeman met het lichaam van een Grieks sculptuur zet meteen alle harten in vuur en vlam. En ook Elio, die aanvankelijk geïrriteerd is door zijn aanwezigheid, voelt zich sterk aangetrokken tot de zelfzekere, arrogante Amerikaan – al weet hij met zijn eigen libido en lichaam geen blijf. Ze brengen steeds meer tijd in elkaars gezelschap door, niet zelden in bloot bovenlijf of strakke zwemshorts, wat uitmondt in een plagerige liefdesdans tussen de twee.

Vertaling transcript:

"Op dit moment wil je misschien niets voelen. Misschien wilde je nooit iets voelen en misschien ben ik het niet die je wilt spreken over deze dingen, maar voel iets wat je duidelijk deed. Je had een mooie vriendschap, misschien meer dan een vriendschap. En ik benijd je. In mijn plaats zouden de meeste ouders hopen dat het hele ding verdwijnt, of bidden dat hun zonen snel genoeg terug op hun voeten landen. Maar ik ben geen zo'n ouder. We halen zo veel van onszelf eruit dat we sneller genezen dan we zouden moeten, dat we op 30-jarige leeftijd bankroet gaan en minder te bieden hebben elke keer dat we met iemand nieuw beginnen. Maar niets voelen om niets te voelen – wat een verspilling! Heb ik voor mijn beurt gesproken? Dan zal ik nog een ding zeggen... dat zal de lucht zuiveren. Ik ben misschien in de buurt gekomen, maar ik heb nooit gehad wat jullie twee hebben. Iets hield me altijd tegen, zij stond in de weg. Hoe je leeft is jouw zaak, onthoud gewoon onze harten en ons lichaam worden ons slechts één keer gegeven en voordat je het weet is je hart versleten en wat je lichaam betreft komt er een moment waarop niemand er nog naar om kijkt, en nog veel minder dichtbij wil komen. Op dit moment is er verdriet, pijn. Dood het niet en daarmee de vreugde die je voelde."

Customizer Bewerken Statistieken

Film: 'Love, Simon'

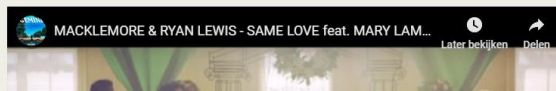
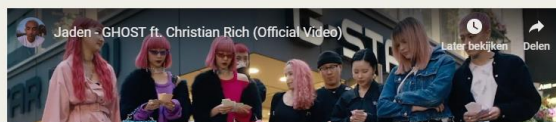
Een grappig fragment waarbij Simon zich verontwaardigd voelt omdat enkel homomannen een coming-out moeten doen. Hierbij wordt het beeld geschept waarbij de rollen omgedraaid zijn en hetero's uit de kast moeten komen.

Korte inhoud:

Iedereen verdient een geweldig liefdesverhaal. Maar voor de 17-jarige Simon Spier is het een beetje ingewikkelder. Hij staat op het punt om zijn familie en vrienden te vertellen dat hij homoseksueel is. Wanneer een email die hij naar jongen gestuurd heeft (die hij nooit ontmoet heeft) in de verkeerde handen valt komt hij in een moeilijke situatie terecht als hij gehanteerd wordt door de klasgenoot.

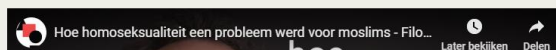

Muziek

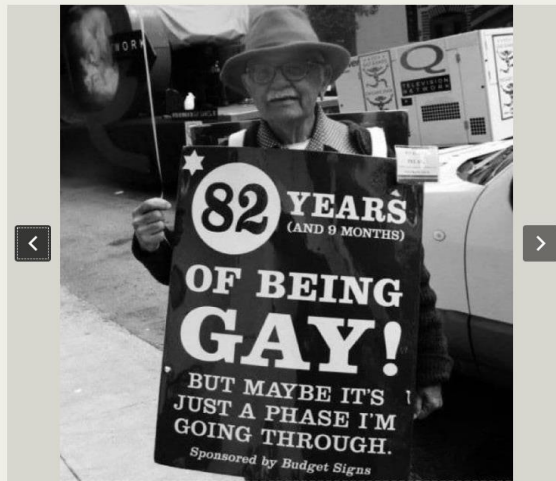
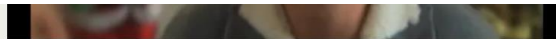
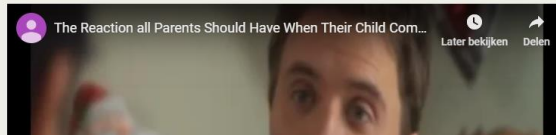
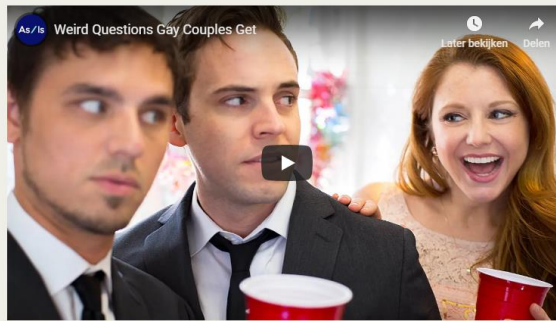

Allerlei

Op deze pagina vindt u allerlei filmfragmenten die een link hebben met het thema homoseksualiteit. Deze media brengen telkens een sterke boodschap die jou als vader misschien wel kan steunen bij het gegeven dat uw zoon homo is.

Humor

Customizer Bewerken Statistieken ...

Quotes

Op deze pagina worden verschillende Engelstalige quotes geïllustreerd. De vertaling wordt telkens onder de prent weergegeven.

- Homo zijn is zoals linkshandigen. Sommige mensen zijn het, de meeste niet en niemand weet echt waarom. Het is niet goed of fout, het is gewoon zoals hoe de dingen zijn.
- Homoseksualiteit wordt bij meer dan 450 diersoorten teruggevonden. Homofobie enkel bij één.
- Als homo zijn een keuze is, wanneer besloot jij dan om hetero te worden?
- Alle ouders zouden bewust moeten zijn dat wanneer zij homomannen uitlachen of uitschelden, zij hierbij mogelijks ook hun eigen kind uitlachen of uitschelden.
- Mensen kunnen je haten doordat je verschillend bent en niet volgens de maatschappelijke standaard leeft, maar diep van binnen wouden zij dat ze ook de moed hadden om hetzelfde te doen.
- Liefde is een menselijke ervaring, geen politiek standpunt.
- Liefde is te mooi om weggestopt te worden in een kast (Uit de kast komen).
- Het is beter om gehaat te worden voor wie je bent dan geliefd te zijn voor wie je niet bent.
- Als ik had kunnen kiezen om homo of hetero te zijn, dan denk ik dat ik waarschijnlijk gewoon gekozen had om gelukkig te zijn.
- Iemands huwelijk beschouwen als iets tegen je geloof, is zoals boos zijn op iemand omdat hij een donut eet wanneer jij op dieet bent.
- Natuurlijk kleden homo's zich netjes, ze spenderen niet voor niets zoveel tijd door in de kast.
- De mooiste dag zal zijn wanneer we niet meer over een homo of hetero zullen spreken. Het is ook geen homohuwelijk, maar gewoon een huwelijk.

Links

Lumi

Lumi is onder andere een onthaal- en infolijn waar je terecht kan met al je vragen over gender en seksuele voorkeur. Je kan er informatie vragen of je verhaal doen.

Bellen kan op maandag, woensdag en donderdag van 18u30 tot 21u15 (behalve op feestdagen). Bellen kan gratis op het nummer 0800-99 533.

Centrum Algemeen Welzijn (CAW)

Het Centrum Algemeen Welzijnswerk helpt mensen met al hun vragen en problemen die te maken hebben met welzijn. Een moeilijke relatie. Persoonlijke moeilijkheden. Financiële, administratieve, juridische of materiële problemen. Problemen in je gezin, familie of je ruimere sociale omgeving... We bieden ook hulp aan slachtoffers en daders van geweld, misbruik en betrokkenen van verkeersongevallen en misdrijven.

Voor meer informatie kunt u op de titel klikken om tot hun site doorverwezen te worden. Vergeet hierbij niet uw regio aan te duiden om een efficiëntere doorverwijzing.

Werkgroep Ouders Holebi's Gent (W.O.H.G)

Ouders die voor de eerste maal horen dat hun kind homo, lesbisch of biseksueel is, hebben vaak nood aan objectieve en praktische informatie. Wij bij de Werkgroep Ouders Holebi's Gent geloven dat door met andere ouders te praten je vaak vooroordelen en misverstanden kan wegwerken. Wij organiseren maandelijkse praatavonden waardoor we ouders willen samenbrengen om ervaringen en gevoelens te delen. Uiteraard zijn deze bijeenkomsten volledig gratis en wordt aan elke bezoeker de anonimiteit gegarandeerd. Interesse?

Geef een seintje op het e-mail adres info@wohg.be
Of surf naar <http://www.wohg.be/>

Unia: discriminatie meldpunt

Heel wat vaders vroegen zich af hoe ze zich enigszins konden wapenen tegen discriminatie. Helaas is dit een zeer moeilijk voorkombaar gegeven. Wel kun je discriminatie bij Unia melden via de link in de titel.

Out bij ouders

De webpagina 'Out bij ouders' werd ontwikkeld door zes ThomasMore studenten. Op deze link vindt u enkele tips om als ouder op een goede manier om te gaan met de coming-out.

★ Like

Customizer Bewerken Statistieken ...

Contact

Beste bezoeker,

Indien u mij een vraag wenst te stellen in verband met deze website kunt u mij steeds bereiken via het onderstaand contactformulier. Voor specifieke hulpvragen verwijs ik u graag door naar hulpverleningsdiensten.

Naam (vereist)

E-mail (vereist)

Bericht (vereist)

Customizer Bewerken Statistieken ...

Bijlage 18: voorbeeld verwerking interviews.

18.1: Voorbeeld datapreparatie – stap 1 transcript

I#: “Ja, ge probeert dat als vader dan natuurlijk op verschillende manieren, maar ge vangt altijd pots he, zeker omdat hij ook in die pubertijd zit. En dat ge beneden dat gezag moet afzeggen. Waar dat ik dacht als kind zijn, dan speelde ik veel met mijn kinderen en dacht ik dat ik een goeie relatie had. Maar ja, ge probeert die altijd wel te helpen. Maar van het moment dat ge een gesprek wilt aangaan, dan werd dat eigenlijk altijd afgeblokt. Uhm en dan vinde da jammer, ja. Je vindt dat spijtig, maar ge ziet dan wel dat hij wel een klankbord heeft bij de “jeugdbeweging”. Ge hoopt dat, want ge weet natuurlijk niet wat da ze zeggen. Ge ziet dan wel dat hij bij mijn echtgenote dat heeft. Ja, en dat is jammer. Maar alé t’ belangrijkste is dat hij die weg uit kan. En ja, ik vind dat spijtig. Hohja, misschien ben ik ook niet de persoon om met gevoelens, of wat dan ook erover te babbelen. Dan doe ik eerder liever.”

Interviewer: “En had je daar nood aan om daarover te spreken met hem?”

I#: “Ik weet niet moet dat uitgesproken worden? Ik vind dat ge da eerder kunt laten zien in daden. Alé als die schoonzoon nu komt. Dat is voor mijne zoon, ik heb die onmiddellijk aanvaard. Kiest hij voor iemand anders, dan moet ik dat accepteren en dan gaat hij dat ook doen. Ik denk vooral minder in woorden maar meer in daden. Kijk eens, wij staan er altijd voor u. Ik heb dat altijd geaccepteerd he. Gaat hij verder studeren, gaat hij verhuizen of dit of dat doen. Dan die bereidheid tot. En wie weet komt dan ooit dat gesprek en misschien heeft hij daar geen nood aan maar. Ja. Ik denk waarschijnlijk dat dat ooit is mislopen met die discussies aan tafel. Ja ge denkt daar dan op die moment nog niet bij na. He, van mogen homokoppels, mogen homomannen kunnen die kinderen krijgen. Misschien hebbekik, en ik denk dat dat al, daar heb ik altijd een beetje vroeg in geweest. Hebbekik daar een standpunt ingenomen. Dat hij kwalijk genomen heeft. En dat daardoor de communicatie de verloren gegaan is. Ik denk dat dat daar zit. Ma ja ge zegt dan iets zonder dat ge misschien het draagvlak beseft he. Dat ge zegt van kijk. ... ”

Interviewer: “Ja, maart dat versta ik inderdaad, en als je het nog niet weet van je zoon.”

I#: “Ja, alhoewel dat dat niet zou mogen maken, dan geeft ge oprecht uw mening he.”

Interviewer: “Ik vind dat ook.”

I#: “Maar dat kan hem wel gekwetst hebben, vaak is dat zo in een discussie aan tafel. Kan mij nog herinneren ik ben er nu efkes aan aan het denken. In der tijd was Dirupo zogezezd betrapt in het bos k weet niet, als gij heel jong geweest zijt. Hij werd zogezezd verdacht van dat hij ging in een bos, naar de jongens gaan. En ik zeg van: ‘dat kan niet vind ik en zeker als dat met jonge mannen zijn. Hij heeft een voorbeeldfunctie. En dat zijn zo van die dingen dat ge zegt van, hmm komt dat achteraf terug, ja of nee. Dat ge dan dingen zegt in die discussie he. Ook met homokoppels en kinderen. Uhm ja, en dan ik denk dat er daarvoor een stuk. Dat ik daar de deur is toegegaan. Dat denk ik, maar dat weet ik niet.”

Interviewer: “Misschien een stuk ook verkeerd geïnterpreteerd?”

I#: “Ja, dat zou kunnen, alé ik hoop dat want dan kunde dat nog recht zeggen. Maar langs de andere kant denk ik nee, want alé dat was toen op die moment echt wel mijn opinie. Langs de andere kant weer wel, door het feit dat hij homo is zou je echt wel tot andere inzichten kunnen komen. Ik ben ook heel Katholiek opgevoed. Alé dat pakt u wel altijd mee. Niet dat da.

18.2: Voorbeeld data-analyse stap 1: labelen – open coderen

Fragment	Deelnemer(s): X.X.	Labels
8.1	Hoh, eigenlijk niet. Onbewust heb ik dat eigenlijk al altijd al geweten ze. Ook van jongsaf aan. Ja.	Onbewust heb ik dat altijd geweten
8.2	Ja, ik weet dat niet, ja uhm. Nee, ik weet dat eigenlijk echt niet. Maar zo A. en B. vaak dachten vaak zo hij had nooit echt een vriendin gehad he in het secundair. En ook eigenlijk niet aan de universiteit. Ja, en dan ja, uhm... nee, eigenlijk onbewust dat altijd geweten. Heel raar. Want in die zin als mijn vrouw dat vertelde, want hij heeft een heel goed contact met mijn echtgenote.	Had nooit echt een vriendin in het secundair
8.3	Ja, ja dat is ook de mama. Wij zijn in het niets zeg maar gestild. Wij zijn nog een heel traditioneel gezin. Uhm, ja en ja. Dat was niet echt een, ne schok ofzo. Als hij de gear... .	Niet echt ne schok
8.4	maar wel het verdriet en de angst ervoor. Dat heb je als vader dan wel.	Verdriet en angst
8.5	En dat is tot de dag van vandaag, ge weet u kind kiest daar dan niet voor.	U kind kiest daar niet voor
8.6	Maar ge weet dat em in de maatschappij een aantal dingen moeilijkheden gaat tegenkomen. Dat hij daarvoor gediscrimineerd gaat worden dat,	In de maatschappij - moeilijkheden gaat tegenkomen Gediscrimineerd gaat worden
8.7	hij der ook fysiek bedreigd voor kan worden. Bijvoorbeeld als hij met zijn vriend hand in hand loopt, heb ik eigenlijk altijd bang, dat er een of andere wacko daar naartoe ga gaan en een toek op zijn oog ga geven. Ja.	Fysiek bedreig kan - worden Met vriend hand in hand loopt
8.8	Ja, verdriet, omdat ge weet dat u kind dingen ga aangedaan worden, gewoon omwille van het feit van, hij verdient dat, hij verdient dat niet omwille van zijn geaardheid. En ga hij ook geen eerlijke kansen krijgen. Nu tot nu toe is dat niet echt gebleken.	Verdriet omdat ge weet dat u kind dingen ga aangedaan worden

18.3: Voorbeeld data-analyse stap 1.1: fragmenten per onderzoeksthema⁶ samenvoegen

Fragment	Deelnemer(s): X.X.	Labels: Moeilijkheden
3.51	Het zal voor hem, met internet is dat nu wel gemakkelijker. Maar het zal voor hem, als dat gedaan geraakt met zijn vriend, toch wel een stukje moeilijker zijn, denk ik, om aan een nieuwe relatie te beginnen in vergelijking met hetero's. Want hetero, ja, de markt is gewoon groter.	Moeilijker om nieuwe relatie te beginnen, markt hetero is groter.
3.53	dus t' feit dat die gast moet gelukkig zijn en dat je die wil helpen.	Moet gelukkig zijn
3.55	Ja, dat zijn, ... ja nog altijd het ietske tegennatuurlijke is misschien nog altijd het moeilijkste, de rest minder. Maar dat is dan uit mijn standpunt gezien he, als hetero he.	Ietske tegennatuurlijke De rest minder
3.56	Ja, dat je zeg van ook "Hoe kun je nu verliefd worden op een man." Ik denk dat dat voor mij eigenlijk een beetje het moeilijkste is.	Hoe kun je nu verliefd worden op een man
3.57	Of iets dat je totaal nooit gehad hebt. Neen, totaal nooit.	Nooit gehad. (Verliefd op een man)
3.73	Dat doe ik misschien te weinig, over de geardheid praten. Ik ga daar niet zo snel over mee praten..." ⁷	Ik ga daar niet zo snel over praten. (Geardheid)

⁶ Per onderzoeksthema werd een individueel document opgesteld om of moeilijkheden, hulpmiddelen of de boordeling van de tool in te verzamelen.

⁷ Rode arcering/kleuropvulling ter aanduiding van fragmenten die moeilijkheden aanduiden afkomstig uit het tweede interviewdeel omtrent de tool.

